

ΑΝΤΑΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗΣ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΣΕΛΙΣ

1. Γ. ΑΓΓΕΛΟΥ: Συμφωνία Οικονομικής Υποδούλωσης και έξα-
θλίωσης των εργαζομένων 361
2. Θ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ: Τὰ ἄμεσα σημερινὰ προβλήματα τῆς
Ἀγροτικῆς μας Οἰκονομίας 364
3. Κ. ΣΩΤΗΡΙΟΥ: Ἡ παιδεία μας σήμερα 367
4. Θ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΥ } Δύο ἄρθρα γιὰ ζητήματα Ἑνεργεια-
5. Σ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ } κῆς Οἰκονομίας 369
6. Κ. ΔΗΜΑΚΗ: Τὸ πρόβλημα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀστικοῦ Κώδικα. 376
7. ΙΑΚ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ: Τὸ ἀρδευτικὸ πρόβλημα τῆς
Ἑλλάδος 382
8. Κ. ΣΙΔΕΡΗ: Συνεταιρισμοὶ καὶ Ἀγροτικὴ πίστη 393
9. Ι. Κ.: ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗΣ 397
10. Δ. Μ.: Κριτικὴ τοῦ βιβλίου «Ἀρχές Πολιτικῆς Οἰκονομίας»
Λ. Σεγκάλ 399
11. ΣΤΙΓΜΕΣ: Ἐνα ἐπιστημονικὸ γεγονός με διεθνῇ σημασία.—
Οἱ ἐργασίες τῆς ΕΠ.-ΑΝ.—Τὸ 8ο Πανεργατικὸ Συνέδριο.—
Τὸ πρόγραμμα τοῦ Ὑπουργείου Ἀνοικοδομήσεως 400
12. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ 400

ΑΘΗΝΑ 28-2-1946 — ΧΡΟΝΟΣ Α' — ΑΡΙΘ. ΤΕΥΧΟΥΣ

17-18

"ANTAEUS,"

FORTNIGHTLY REVIEW DEVOTED TO THE STUDY
OF THE PROBLEMS OF REHABILITATION
AND RECONSTRUCTION

CONTENTS

An Economic Agreement of Servitude and Pauperisation of the labouring Classes	G. Angelou
The immediate Problems of Agricultural Economy	Th. Jannopoulos
Greek Education of today	K. Sotiriou
Question of hydroelectric Industry	Th. Raftopoulos - S. Staurovoulos
Problems of the Greek Civil Code	K. Dimakis
The Problem of Irrigation in Greece	J. Papadopoulos
Co-operatives and agricultural Credit	K. Sideris
Problems of Reconstruction in foreign Countries	I. K.
Book Review	D. B.
Points	
Book Bulletin	

"ANTÉE,"

REVUE BIMENSUELLE POUR L'ETUDE
DES PROBLÈMES DE LA RECONSTRUCTION
SOMMAIRE

L'accord Anglo-Hellenique - accord de servitude et de pauperisation de la classe ouvrière	G. Angelou
Les problèmes immédiats de l'économie agricole	T. Jannopoulos
L'éducation en Grèce d'aujourd'hui	K. Sotiriou
Questions de l'industrie hydro-électrique	T. Raftopoulos - S. Stavropoulos
Le problème du Code Civil	K. Dimakis
Le problème d'irrigation en Grèce	J. Papadopoulos
Co-operations et credit agricole	K. Sideris
Problèmes de reconstruction d'autres pays	I. K.
Critique des livres	D. B.
Mises au Point	
Bulletin des livres	

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΓΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ... 24-10-81

ΗΜΕΡΟΜ. 24-10-81

ΑΡΙΘ. 30350

Συνδρομές:
Για έξη μήνες δραχ. 6.000
Για τρεις μήνες δραχ. 3.000
Για τις Τράπεζες και τους Οργανισμούς τό χρόνο δραχ. 30.000
Διαφημίσεις:
Ολόκληρη σελίδα δραχ. 50.000
Μισή σελίδα δραχ. 25.000

ΑΝΤΑΙΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Α':
ΑΡΙΘ. 17-18
28 ΦΕΒΡΥΟΥ
1946

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΛΕΤΗ
ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ: ΑΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΣΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ: Δ. ΜΠΑΤΣΗΣ
ΑΘΗΝΑ, ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 3 - ΤΗΛΕΦ. 21-066

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ
ΔΡΑΧΜΕΣ 1000

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΥΠΟΔΟΥΛΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΞΑΘΛΙΩΣΗΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ

Μακροχρόνια πικρή πείρα έχει πείσει τον ελληνικό λαό πως πρέπει ν' ανησυχεί σοβαρά κάθε φορά που μια έπισημη απόστολη πάει στο εξωτερικό για να διαπραγματευθεί οικονομικά ζητήματα που ενδιαφέρουν τη Χώρα. Γιατί κάθε τέτοια απόστολη, είτε για διακανονισμό ζητημάτων του δημοσίου χρέους, έπρόκειτο, είτε για σύναψη έμπορικης σύμβασης, είτε για ρύθμιση δικαιωμάτων της Ελλάδας (επανορθώσεις, αποζημιώσεις κλπ.), σημείωνε κατά κανόνα μια άποτυχία. Και η άποτυχία συνήθως ήταν τόσο μεγαλύτερη όσο δυνατότερα ήχοσαν οι παιάνες που πανηγύριζαν την «έπιτυχία». Ένδεικτικά δλα αυτά του ενδιαφέροντος που δείχνανε κείνοι που κάθε φορά κυβερνούσαν τον τόπο για τα συμφέροντά του, ένδεικτικά της δουλικής προθυμίας τους στην εξυπηρέτηση των σκοπών του ντόπιου και ξένου τραπεζοβιομηχανικού κεφαλαίου μά και των μεθόδων τους για ν' αποκοιμίζουν τον εργαζόμενο λαό.

Τό ίδιο αίσθημα της ανησυχίας είχε καταλάβει τό λαό με την ανάκληση στο Λονδίνο του κ. Τσουδερού για να διαπραγματευθεί την τακτοποίηση των οικονομικών μας σχέσεων με τη Μεγάλη Βρετανία και την παροχή εκ μέρους της οικονομικής ένίσχυσης για την υποβοήθηση της ανόρθωσης της Χώρας μας. Όμως διατηρούσε ο λαός την έλπίδα πως οι ανησυχίες του θα διαφεύδονταν αυτή τη φορά, γιατί οι ελληνικές απόψεις στηρίζονταν σε ακλόνητες βάσεις: θα ζητούσαμε την έπιστροφή του καλύμματος μας και των άλλων διαθεσίμων μας σε χρυσό και σε συνάλλαγμα, που έμπιστευθήκαμε, μετά τη γερμανική εισβολή, στο αγγλικό θησαυροφυλάκιο ή που δημιουργήθηκαν από πιστώσεις που η μικρή Χώρα μας άνοιξε υπέρ της Αγγλίας στη μεταπελευθερωτική περίοδο κι ακόμα μια ένίσχυση που οι θυσίες του ελληνικού λαού για την κοινή συμμαχική υπόθεση κι οι αφάνταστες καταστροφές που έχει υποστεί η Χώρα την καθιστούσαν απόλυτα δικαιολογημένη. Μά τό κείμενο της αγγλοελληνικής συμφωνίας που υπογράφηκε ύστερα από πολυήμερες διαπραγματεύσεις, έπιβεβαίωσε τις ανησυχίες και διέψευσε τις έλπίδες του λαού.

Πραγματικά, είναι πολύ σπάνιο μια συμφωνία—αν εξαίρεσουμε τις συνθήκες που υπαγορεύει ένας νικητής στον ήττημένο—να παρουσιάζει τον έκδηλο λεόντειο χαρακτήρα που παρουσιάζει ή συμφωνία αυτή. Μια

σύνομη ανάλυση των όρων της αποδειχνει την ακρίβεια της διαπίστωσης.

Ι. ΟΙ "ΘΕΤΙΚΕΣ", ΚΙ' ΟΙ ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΠΛΕΥΡΕΣ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ

Φαινομενικά, ή συμφωνία περιέχει και θετικά και αρνητικά σημεία, μια πιδ προσηκτική όμως εξέτασή της οδηγεί στο συμπέρασμα πως ή αξία των πρώτων είναι αμφίβολη, ενώ τα δεύτερα διατηρούν όλη την καταθλιπτική τους επίδραση πάνω στην οικονομία μας. Τα «θετικά» σημεία της συμφωνίας είναι:

α) Η χορήγηση απ' τό αγγλικό θησαυροφυλάκιο πίστωσης 10 εκατομμυρίων λιρών, που μαζί με άλλα 15 εκατομμύρια που θα καταθέσει ή 'Ελληνική Κυβέρνηση, θ' αποτελούν τό «όριστικό και ειδικό» κάλυμμα του νομίσματός μας για τη σταθεροποίησή του. Έδω γεννιέται τό έρώτημα: Γιατί μας δίνεται ή πίστωση των 10 εκατομμυρίων λιρών ειδικά για ένίσχυση του καλύμματος κι όχι σά δάνειο για τις κάθε λογής ανάγκες μας, αφού κατά τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδας τα διαθέσιμα της μονάχα σε χρυσό, σε συνάλλαγμα επί Λονδίνου και σε στρατιωτικές λίρες έφταναν στις 31 Δεκέμβρη 1945 (με την πραγματική λοοτιμία χρυσής και χάρτινης λίρας) τό 65 εκατομμύρια λίρες, ποσό πολύ μεγαλύτερο απ' τό σύνολο του «ειδικού» καλύμματος; Την απάντηση την δίνει ή επόμενη παράγραφος του σχετικού όρου της συμφωνίας, κατά την όποια «τό κάλυμμα τοúτο θα τηρήται εις ειδικόν λογαριασμόν της Τραπέζης της Ελλάδας πα ρ α τ ή Τ ρ α π έ ζ η τ η ς Α γ γ λ ι α ς και θα επενδύεται απ ό σ υ μ φ ω ν ο υ μετά της Τραπέζης της Αγγλίας». Ωστε, οόσιαστικά, όχι μόνο ένίσχυση δέ μας δίνεται, αλλά και χάνει ή Τράπεζα της Ελλάδας την ελεόθερη διαχείριση όλόκληρου του καλύμματος.

β) Η παραίτηση απ' την απόδοση των 46 εκατομμυρίων λιρών που μας είχε χορηγηθεί απ' την Αγγλική Κυβέρνηση στα 1940-41 για τις ανάγκες του πολέμου μας κατά της φασιστικής Ιταλίας κι έπειτα κατά της Γερμανίας. Ήταν φυσικό πως τό δάνειο αυτό, που διατέθηκε ολοκληρωτικά σε δαπάνες του κοινού πολεμικού αγώνα, θ' έπαυε να υπάρχει, απ' τη μέρα που οι Ένωμένες Πολιτείες διαγράψανε τό 38 δισεκατομμύρια δολάρια που είχαν δανείσει στα άλλα Ένωμένα Έθνη υπό τον όρο πως κι αυτά θα χάριζαν τό πομυλεκά δάνειο στους άλλους σύμμαχους όφειλέτες τους.

ΤΑ ΣΗΜΕΡΙΝΑ ΑΜΕΣΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΜΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Πρίν μω στο θέμα μου θα μου επιτρέψετε να απευθύνω—και με τη δική σας συγκατάθεση ως πιστεύω—θερμές ευχαριστίες προς τους Ένωμένους Καλλιτέχνες μας. "Αν και, κι αυτοί αγωνίζονται σκληρά για τη ζωή, όμως μ' αφορμητισμό, που διακρίνει πάντοτε τους μύστες της τέχνης και πλήρη κατανόηση των βαθύτερων σκοπών που εκπληρώνει η διαφώτιση των προβλημάτων που ενδιαφέρουν το λαό από την επιστήμη, υποβλήθηκαν εκούσια στην μεγάλη θυσία να διαθέτουν συνέχεια την αίσχουσα αυτή δωρεάν για τις διαλέξεις που οργανώνει η Έταιρεία «Επιστήμη Άνοιξοδόμη».

Θα πρέπει να ευχαριστήσουμε επίσης το Διοικητικό Συμβούλιο της νεαρής Έταιρείας ΕΠ-ΑΝ που οργανώνει τις διαλέξεις αυτές, που αν κρίνουμε από το ζωηρό ενδιαφέρον με το οποίο παρακολουθούνται από τους επιστήμονες, την νεολαία και το λοιπό λαό μας είναι αδιαποδείο ότι εκπληρώνουν μια μεγάλη ανάγκη, που υπήρχε.

Ιδιαίτερα όμως σ' έμένα που μου δίδεται η ευκαιρία να πραγματευτώ θέμα αγροτικό εν μέσais "Αθήναις" πέφτει έντελώς ξεχωριστό καθήκον να ευχαριστήσω τους πιο πάνω, καθώς και σάς, που θα υποβλήθητε στον κόπο να ακούσετε όχι πράγματα ποιητικά αλλά πεζά. Στην "Α" θήνα δυστυχώς το κλίμα, ως τώρα τουλάχιστον, ήταν πολύ ακατάλληλο για τόσο φτωχά σε φαντασία πράγματα γι' αυτό δε και πολύ σπάνια δίδονταν διαλέξεις γύρω από τα αγροτικά ή τα παραγωγικά μας ζητήματα. Το περίεργο στην υπόθεση είναι ότι, ενώ, αν αφαιρέσεις λίγες μόνον εκατοντάδες, οι λοιποί "Αθηναίοι καθώς και οι άστοι των άλλων πόλεων, δεν είναι από μεγάλα τζάνια, αλλά όλοι σχεδόν, λιγάκι αν τους έυσεις, χωρικοί και τα ζητήματά τους, όχι λατρία, εν τούτοις οι χωρικοί και τα ζητήματά τους, όχι μόνον δεν απασχολούσαν σοβαρά κανένα τους και μάλιστα σε διαλέξεις, αλλά και άποστορη αίσθησαν, όταν άκουαν για αγροτικά ζητήματα να τους μιλάς.

Η τάξη από την οποία όλοι μας προσερχόμαστε που απ' αυτή είναι ζήτημα αν μας χωρίζουν μια ή δυο γενεές, με την οποία μας συνδέει αίμα και συμφέροντα κοινά και όμοια πάντοτε, —οι περισσότεροι "Αθηναίοι και οι άλλοι άστοι έχουν να πίνουν κάποιο κομμάτι χωράρι από τα πατρικά κτήματα—πολύ δ' απέχουμε από το να μπορούμε να παρουσιάζομαστε μπροστά της, καλυπτόμενοι από το μυστήριο του περασμένου χρόνου για το γενεαλογικό μας δέντρο, δεν μας ενδιαφέρει, δεν μας συγκινούν τα ζητήματά της.

Θα μπορούσα να πω, χωρίς να μαι μακριά από την αλήθεια, την μορφή, την έχουμε σε δίωξη, λόγους και έργους, άλλοτε συνειδητά και άλλοτε άσυνειδητα.

"Ας μ'ην παραξενευτεί κανείς μας για την πρώτη αυτή διαπίστωση που άκούεται απ' αυτό το βήμα σήμερα. "Αν δεν ήταν, δεν είναι έτσι:

Τότε:

"Ο τύπος μας που γεμίζει από έλλειψη ήλης τις στήλες του με χίλια δυο, χωρίς αξία και πολλές φορές ελάφρα ζητήματα, θ' άπησχολείτο ποτέ, ποτέ και με τα αγροτικά ζητήματα, τα και δεν θα άπεφυγε συστηματικά τη φιλοξενία άρθρων, μελετών και ύπομνημάτων, που άφορούν αγροτικά ζητήματα, και δίδονταν από αντιπροσώπους αγροτών ή επιστήμονες, που τα παρακολουθούσαν.

Οι δημοσιογράφοι μας, που οι περισσότεροι χωριάτο-παιδα, άκολουθούσαν δε αυτό το έπάγγελμα κυρίως γιατί δεν μπορούσαν να σπουδάσουν πιο πέρα από άνέχεια, όλο και θα βρισκαν κάτι να γράφουν στον καθημερινό τύπο για τη ζωή των γεωργών, των κτηνοτρόφων και των αλιέων μας. Τ' άπειρα και άλυτα από καιρό που γίναμε έλεύθερο κράτος, ζητήματά τους, θα τους απασχολούσαν και θα καταβά-λιναν προσπάθειες να υπερνικήσουν οι ίδιοι την άρνηση που οι κ.κ. Διευθυντές των έφημερίδων πάντοτε είναι έτοιμοι να προβάλλουν. Γιατί συνήθως είναι δοκίμοι ξένων συμφερόν-

των, που τους πληρώνουν ακριβώς για να μην υπερασπίζον-ται τους έκμεταλλευόμενους μεταξύ των οποίων και τους άγρότες. Γιατί παρανοούντες την άποστολή του Τύπου γί-νονται ύποχείριοι των κυκλοφοριακών αναγκών των έφημε-ρίδων, με την άπαράδεκτη για μ'ας θεωρία ότι ο κόσμος για να διαβάσει έφημερίδα— από πράγμα που έξαρτάται η ζωή της—θέλει έλαφρά, χτυπητά, πολιτικολογίες, χιουμοριστικά πράγματα και όχι άγροτικά, κτηνοτροφικά, και κάτι άλλα τέτοια ζητήματα που δεν πίνουν, δεν τα έννοει.

"Αν δεν ήταν έτσι, οι επιστήμονές μας και οι Σύλλογοί τους, που μπορούν κι είναι σε θέση ν' άξιολογήσουν τη ση-μασία που έχει για την ύπαρξή μας ως ανεξάρτητου Κρά-τους ή όρθη λύση του αγροτικού προβλήματος και η ύποστη-ρίξη της αγροτικής τάξης, θα είχαν χιλιάδες φορές άσχολη-θεί και ζητήσει τουτό, όσο και θα είχαν έξεργασθί έναν-τίον των παράλογων και έξωφρενικών μέτρων, που κάθε φορά παίρνονται σε βάρος τους από το Κράτος.

Τά Σωματεία των υπαλλήλων και εργατών κάθε κλά-δου, στους άγαντες τους τους καθημερινούς για τη βελτίωση της θέσης τους, δεν θα παρέλειπαν να βασούν ως βασικό τους πάντοτε αίτημα και την ένάχωση της αγροτικής μας τάξης στον άγώνα της για την ίκανοποίηση στοιχειωδών αι-τημάτων της.

"Έτσι: Δεν θα άπόδειχναν μόνον ότι κατανοούν τη ση-μασία του ζητήματος κατά βάθος για τη βελτίωση και της δικής τους θέσης, που είναι συνάρτηση της ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων του τόπου μας" ότι διαπνέονται από τον ψηλό βαθμό άλληλεγγύης, που πρέπει να διακρίνει όλες τις εργαζόμενες τάξεις—ανεξάρτητα αν είναι του χειρού ή του πνεύματος—αλλά και θα άδιναν να έννοήσει και το όπισθοδρομικό Κράτος μας ότι η έξοκολογητική, 120 χρόνια τώρα, άδιαφορία του και συστηματική αντίδραση της ιδύ-νουσας τάξης για την έπίλυση του αγροτικού μας προβλή-ματος—σύμφωνα με τις άνάγκες που πείζουν και τις αντι-κειμενικές συνθήκες που υπάρχουν—πρέπει να τερματισθεί το ταχύτερο. "Αλλοίως δεν ύπονομεύεται μόνο η "Εθνική μας ανεξαρτησία και στερείται ο Λαός μας από τις δυνατότητες να βελτιώσει το βιωτικό του επίπεδο που και σήμερα δεν παραλλάζει απ' αυτό των άποικιακών λαών, αλλά καταδι-καζόμενος σε διαρκή έθλιότητα και μαρasmus, πράγμα που μ'ας κάνει άνικανους όχι μόνον να δημιουργήσουμε δικό μας τεχνικό και πνευματικό πολιτισμό, αλλά και να παρακολου-θήσουμε άπλως όσα γίνονται σ' άλλες προοδευμένες Χώρες για την πρόοδο του πολιτισμού και την ανάπτυξη του άν-θρώπου.

"Αν δεν ήταν αυτό σωστό: Τότε: Οι υπάλληλοι κάθε κλάδου κατά την άσκηση των καθηκόντων τους θα έδει-χναν φιλικό πνεύμα κατανόησης των ζητημάτων των άγρο-τών και δεν θα βρισκόμαστε μπρός στην έξιοθρηνητή κατά-σταση να έχθρευονται τον άγρότη ένεντιο ακριβώς για τους όποιους αυτός δουλεύει νυχθημερόν και πεινά γυμνη-τεύοντας.

Δεν θα βρισκόμαστε στην κατάσταση που όσο κανείς τη μελετάει βαθύτερα τόσο πιο πολύ άπογοητεύεται για το βαθμό που μπορεί να πορνείται η ανθρώπινη φύση, όταν το μυαλό άδρανει" δεν αναλύει κάθε ζήτημα απ' όλες τις πλευρές του, άπομονώνεται από την όμαδινη ζωή, δεν σκο-τίζεται να δώσει άπάντηση στα έρωτηματικά που του γεν-νιούνται στη ζωή σαν λογικό όν" προτιμά να ζει σαν τα έζω και ν' αντιμετωπίζει τα ζητήματα σαν ρομπότ που δεν δια-λογίζεται, όλα δε τα θεωρεί μοιραία και άμετάβλητα.

Αλλά και κείνοι, Κύριοι, που σκέφτονται για την καλ-λίτερη όλων αύριο, τους άγρότες πάλι τελευταίους τους σκέ-πτονται. Και προκαλώ πολλούς ν' άναμνησκούμε τα γεγο-νότα της δικής μας ζωής, σε σχέση με το αν κάμαμε ό κα-θένας μας ή και όλοι μαζί, σε δεδομένες στιγμές που πα-ρουσιάζονταν, άπέναντι των άγροτών ως τάξης που κατα-βρίσαστενεται, το καθένας μας. Μ'ας βέβαιος πως όλοι μας

σάν τίμιοι άνθρωποι, αν καλά άναλογιστούμε, θάχουμε τύψεις.

Οι άγρότες είναι πραγματικά η πρώτη από τις τάξεις που ενώ και στην ειρήνη και στον πόλεμο έδωσαν και δίνουν πάντα τα περισσότερα, γι' αντίλλαγμα τελικά τυχαίνουν της πιο χυδαίας μεταχείρισης" απ' αυτούς, άκρωώς που έξεργέ-τησαν και έξεργετούν. "Όλα στην καμπούρα τους γίνονται τα πειράματα κι' ένένα που σκοπεύουν να καταστήσουν τη ζωή των άλλων, πιο πλούσια, με μεγαλύτερη χλιδή.

"Αλλά φαίνεται πως πολύ προχώρησα. Μερικοί από σάς, το βλέπω καθαρά στα μάτια τους διερωτώνται: Μά έμεις λοιπόν οι έκμεταλλευόμενοι επίσης τα φταίμε όλα; Δέν φταίει και κανένας άλλος; Τό Κράτος γιατί είναι; Οι Λί-γοι δε φταίνε σε τίποτα; Οι ίδιοντες είναι άνεύθυνοι; Αυτοί που κρατούν την έξουσία στα χέρια τους; Αυτοί που νομοθετούν, που κυβερνούν, δεν είναι ένεντιο που έχουν πε-ριαχάγει τα πράγματα σε άδιέξοδο για την άγροτική τάξη και για όλες τις άλλες τάξεις; για όλο το λαό μας; Και σεις, κύριοι μου, μη ταραττεσθε. Αυτά που διαλογίζεσθε εί-ναι μια μεγάλη, ή μεγαλύτερη αλήθεια, και σάς βεβαιώ πως μάλλον γι' αυτό ήρθαμε έδω σήμερα. Μά θα ήμουν μονόφθαλ-μος, ένας που δεν βλέπει τη δεύτερη «πύρα», την όπισθεν, αν δεν άρχιζα πρώτα από σένα, τον άνώνυμο, τον κοινω-νικό άνθρωπο, που διψά για κοινωνική δικαιοσύνη, που-χως κάποιο έπάγγελμα σχετιζόμενο με τη δουλειά και τον ίδιο τον άγρότη, που κι' έσύ στο κάτω βράζει μέσα στο ζουμί σου και έπρεπε να πιστεύεις περισσότερα ένεντιο που ύποφέρει τα πάντα, που τον δέννουν οι άνεμοι: άστυγον, πεινασμένον, γυμνητευόντα, τον μαρτυρικά προμηθεά, που από τις σάρκες του όλοι—μεγάλοι και μικροί—τρεφόμαστε και όμως δεν σκεπτόμαστε τί θα γίνει όταν πιά δεν υπάρ-χουν σάρκες, αλλά κόκκαλα στο βράχο του μαρτυρίου.

"Εσύ, Κε αυτός κάτω, το δύστυχο τον άγρότη, όταν σου δόθηκε και θα σου δόθηκε πολλές φορές η ευκαιρία να τον μεταχειρισθείς, άς πούμε σαν έφοριακό υπάλληλο που χρεΐς το μεγάλο ίμπεριουμ κι' κανονίζεις σύ το φόρο" σαν γραμματέας δικαστηρίου ή δικαστής που κρατάς στα χέρια σου την προσωπική του έλευθερία για άσημαντα πράγματα τις περισσότερες φορές" σαν τραπεζίτης υπάλληλος που ή έθλιότητά του τον έφερε στο κυκλίδωμα της κρατικής σου για κάποιο χιλιάριο" σαν χωροφύλακας ή έθνοφύλακας ή άστυνομικός που έντάλθηκε να τον άναζητήσει, να τον πιάσεις και να τον συνοδεύσεις στο δικαστήριο ή στο ταμείο ή ακόμα χειρότερα ένάπιον του κ. Προϊσταμένου σου για άνίκριση, γιατί δεν πλήρωσε έγκαιρα το φόρο ή το δάνειο προς την "Αγροτική Τράπεζα ή γιατί μετέσχε στον "Εθνικό άγώ-να και δεν συμφώνησε κι' αυτός να γίνει όργανο του κατακτητή και των όργάνων του γιατί μέσα του—παρά την πνευματική του καθυστέρηση—ή άγάπη προς τη λευτεριά ήταν λαμπάδα άσβεστη" σαν μεσίτης άς πούμε που μεσολαβείς κατ' έντολήν τρίτου να άγοράσεις τα προϊόντα του ή σαν άμεσος άγορα-στής των. Σάν άμεσος πολητής κάποιου βιομηχανικού ή άλλου είδους, που δεν παράγει ο ίδιος και όμως του είναι άπαραίτητο. Σάν δικηγόρος που καλείσαι να τον υπερασπι-σθείς ένάπιον της δικαιοσύνης και των διοικητικών άρχών. Σάν γιατρός που καλείσαι να θεραπεύσεις κάποια από τις χρόνιες άρρώστειες που τον δέννουν. Σάν πολιτευτής που σε ψηφίζει γιατί τον έκαμες, με τα μεγάλα και σταμφώδικα λόγια, με τις ύποσχέσεις για μια καλύτερη του αύριο, να σε πιστέψει.

"Εσύ Κε άνώνυμε "Ελληνα, που άνήκεις σε μια άπ' αυτές τις κατηγορίες: "Έχεις ήσυχη τη συνείδησή σου ότι έκανες το καθήκον σου; Δέν άπέσπεςφες το πρόσωπόν σου, δεν πιάσεις και κακομεταχειρίστηκες το χωρικό, λέγοντας μέσα σου ή και φανερά πολλές φορές με μοχθηρία «τόν παληό-χώριτο βάρα του». "Αμφίβαλλω πολύ αν αυτή την στιγμή οι περισσότεροι από μ'ας, μπορούμε να πούμε, με ψηλά το μέτωπο, "Όχι δεν είμαστε ένοχοι. Ναί είναι αυτή ή τραγική αλήθεια, κύριοι.

Τό κλίμα μέσα στις πόλεις για τον άγρότη μας και τα ζητήματά του, όπου δεν είναι κλίμα πλήρους δυσμένειας είναι άδιαφορία, που είναι για μένα τό ίδιο. Δέν βρήκε ποτέ ούτε βρισκαί έλεος ο χωρικός σ' όποιου τα χέρια ή τό στόμα κι' αν πέσει.

Δέν πρόκειται όμως αυτή τη στιγμή να έξετάσουμε τα βαθύτερα αίτια στα όποια αυτό όφείλεται. "Όμως όφείλουμε

σήμερα σαν άνθρωποι που διψάμε για την αλήθεια, ένστι-κτωδώς άναυσιμανόμαστε ποιά τραγική μοίρα μ'ας περιμέ-νει ως Λαόν, αν δεν κινήσουμε τις πλουτοπαραγωγικές πηγές του τόπου μας, άνθρωποι που ζήταμε ν' άσφαλίσουμε μια καλύτερη αύριο στο Λαό μας, κοινωνική δικαιοσύνη σ' όλους τους παράγοντες και συντελεστές της οικονομικής και κοινωνικής ζωής του "Εθνους μας. Τώρα που το πλημυ-ρισμένο από τα δάκρυα του πόνου και της άγανάκτησης των εργαζόμενων όλων ποτάμι της ζωής τείνει να πνίξει τό καθέστως της άδικίας και ψάχνει να δημιουργήσει και-νούργια κοίτη για να έξακολουθήσει τον άιώνιο δρόμο του, όφείλουμε λέγω σήμερα να σταθούμε περισσότερο προκει-μένου για τον άγρότη μας και τα ζητήματά του. "Οφείλουμε να έξετάσουμε τη χθεσινή και προπαντός τη σημερινή θέση του, να μελετήσουμε τα ζητήματά του που για όσους σκέ-φτονται βαθύτερα είναι και δικά μας. Να γίνουμε κοινωνοί των πόνων του και των μόχθων του. Να συνηθίσουμε στην ιδέα για τό πως τό κολλάρο που φοράμε και τό γεγονός ότι έμεις μένουμε στην πόλη ενώ αυτός στο χωριό δεν μ'ας τοποθετεί σ' άνώτερα κοινωνικά επίπεδα απ' αυτόν. Είμαστε όλοι οι δουλεύοντες σκληρά για μια ζωή όχι ανθρώπινη. Να του δείξουμε τον δρόμο με τον όποιον θα μπορούσε να λ'σσει τα ζητήματά του. Να τον βοηθήσουμε σ' αυτή του την προ-σπάθεια, διαλύοντας άμα τις πλάνες και τις προλήψεις του με τις όποιες βαρύνεται από γενεές προσκολλημένος στη γή και στ' άλλερί, έσκαπάζοντας άκόμα στα μάτια του ίδιου και όλου του άλλου λαού μας τους υπεύθυνους δια τό με-γάλο στην συνέχεια, του χρόνου άδικο που γίνεται στον άγρότη μας, που έχει άφθευθεί σε πλήρη έγκατάλειψη και παλαίει μόνος του, ενώ και για μ'ας έργάζεται και μοχθεί περισσότερο.

"Επέμεινα, Κύριοι, απ' άρχής πριν μω στο θέμα μου περισσότερο στα πιο πάνω σημεία γιατί και προσωπική μου πείρα 20 χρόνων στην ύπαιθρο και 3χρονη στη "Αθήνα άνάμειξή μου στα τεχνικά και γεωργικά μας ζητήματα, καθώς και στα ζητήματα των συν)ομών γεωργικών και κα-ταναλώσεως μ' έπεισαν ότι καμιά δικαιοσύνη στον άγρότη μας δεν θα δοθεί ούτε και το μικρότερο ζήτημά του δεν θα λυθεί ένδοικά και στο έξέξ, αν δεν νοιώσουν τόσο οι άστοι ως τάξη, που εύθύνεται βασικά για την μέχρι σήμερα καθυ-στέρηση στον τεχνικο-οικονομικό και επιστημονικό συγχρο-νισμό της Γεωργίας μας, πολύ δε περισσότερο ή εργατική μας τάξη-φορέας της νέας προόδου στον κόσμο και έλπίδα όλων των καταπιεζόμενων—τη σημασία που έχει το άγρο-τικό ζήτημα για το μέλλον μας ως φυλής. Φυλής που πρέ-πει να τό γράφει καλά μέσ' στο του και την καρδιά της: έρεξης δεν μπορεί ν' άναζητεί τους πόρους για τη ζωή της στο ταξίδι, στο έμπόριο και στον τυχοδιωκτισμό, αλλά μόνον στην κινητοποίηση κι' ανάπτυξη των πόρων του δικού μας χώρου που δεν είναι καθόλου άνάξιος, όπως φτωχοί την συνείδηση έπιστήμονες και μερικοί πολιτικοί—χωρίς καμιά πίστη—ύποστηρίζουν. "Επέ-μεινα γιατί πιστεύω ότι καθόλου δεν πρόκειται να προαχθεί το άγροτικό μας πρόβλημα και να λυθούν τα ζη-τήματα των άγροτών μας, αν δεν άποκτήσεις κι' ο άγρότης μας συμμάχους και φίλους πιστούς μέσα στην πόλη για την όποιαν μοχθεί και τυραννιέται. "Αν τα ζητήματά του δεν γίνουν ζητήματα και όλων των εργαζόμενων. "Ακόμα επέ-μεινα γιατί νομίζω πως πρέπει να νοηθεί απ' όλους μας και πρέπει να βρούμε και τον τρόπο να πείσουμε δι' όλων των μέσων διαφώτισης και όλόκληρον την κοινή γνώμη των καταναλωτών ότι τα ζητήματά των άγροτών πρέπει και ενδιαφέρουν πρωτίτως και αυτούς. "Η δ' από σκοπού καλλιέργουμένη ή ύποστηριζόμενη άποψη ότι δηθεν τα συμφέροντα των παραγωγών και καταναλωτών είναι αντί-θετα, πράγμα που έχει επηρεάσει σοβαρά πολλούς κατοί-κους των πόλεων, είναι μια από τις πολλές αντιθέσεις που καλλιεργούνται με σύστημα μεταάλλ του λαού απ' τους έκ-μεταλλευτές του όχι βέβαια προς τό συμφέρον του.

"Αν αυτά δεν γίνουν νοητά και δεν ένσχυθή ο άγρότης άμεσα με έργα και όχι λόγια παχιά, όπως μέχρι τώρα τόπος αυτός, μέχρις ού κι' αν μ'ας άφίσουν οι μεγάλοι μας σύμμαχοι και υπερόβολικοί φίλοι ν' άναπτύξουμε κι' έμεις βιο-μηχανία στο ύψος που επιβάλλεται και ύπάρχουν μεγάλες δυνα-τότητες, δημιουργούνται όλες οι προϋποθέσεις να πέσει άκόμη πιο πολύ στην έθλιότητα και τό μαρasmus ο τόπος μας. Μά έπειδή όμως ο λαός αυτός που τον κατοικεί δεν είναι λαός μουννός εν, όπως τ' άπέδειξεν ή πολύ πρόσφατη και καθη-

367

368

έξασφαλίση ύψηλās τιμās της καταναλωθησόμενης από τὰ μεγάλα μας άστικά κέντρα ηλεκτρικής ενέργειας. Τοῦτο άποτελεί μίαν πρώτην παρανόησιν, διότι μόνον τῶν προθέσεων μας άλλά καί τοῦ τρόπου καθ' ὃν σκηματίζεται τὸ κόστος της ενέργειας. Διότι ὅπου ὑπάρχει ἡ μεγάλη κατανάλωσις καί ἡ πολύπλευρος χρησιμοποίησις της ενέργειας, τὸ κόστος της παραγομένης εἰς ἐπιτοπίους θεομικούς σταθμούς ενέργειας πῖπτει ταχύτατα καί οὕτω ἡ διάθεσις της ενέργειας τῶν ὑδατοπτώσεων ἔχει ν' ἀντιμετώπιση μεγαλότερας δυσχερείας, ἰδίᾳ ἐάν ὅπως εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν Ἀθηνῶν, αἱ ὑδατοπτώσεις ἀπὸ τὰς ὁποίας θὰ ἀντληθῇ ἡ ἐνέργεια εὐρίσκονται σχετικῶς πολὺ μακρὰ.

Χρειάζεται λοιπὸν ἂν πρέπει, ἡ χρησιμοποίησις της ὑδροηλεκτρικῆς ενέργειας εἰς μεγάλα άστικά ὅπως ἡ πρωτεύουσα κέντρα, δὲ ἐπιβληθῇ οὐχὶ διὰ καταναγκαστικῶν μέτρων, ἀλλὰ διὰ της φυσιολογικῆς τεχνικῆς ὑπεροχῆς τοῦ κόστους, νὰ ἐξαντληθῶσιν ὅλα τὰ μέσα ποὺ παρέχει ἡ σύγχρονος τεχνικὴ πρὸς ταπεινώσιν τοῦ κόστους της προερχομένης ἀπὸ τὰς ὑδατοπτώσεις ἐνέργειας.

Πῶς τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ σχεδίου μας ἐξεθέσαμεν ἀκόμη καί προσφάτως δταν ἐκλήθημεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον νὰ διηγήσωμεν περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐθνικοῦ δικτύου Ἡλεκτρισμοῦ, παραπέμπομεν δὲ τὸν ἀναγνώστην εἰς τὸ προσεχὲς φύλλον της Βιομηχανικῆς Ἐπιθεωρήσεως ὅπου θὰ δημοσιευθῇ ἡ διμυρία αὕτη.

Εἶναι λοιπὸν ἐντελὲς ἀστοχὸς ἡ παρατήρησις τοῦ κ. Σταυροπούλου, ὅτι τὸ σχέδιόν μας δὲν ἔκινετ' ἀπὸ τὸ ἀνέβασμα της ἐνεργειακῆς καί παραγωγικῆς στάθμης της Χώρας, ἀφοῦ εἶναι πασίγνωστον, κατὰ τὸν φαῦλον κύκλον τοῦ Στάϊνμετς, ὅτι τὸ ἀνέβασμα αὐτὸ συντελεῖται μόνον δταν ἐπιτυγχάνεται τὸ κατέβασμα τῶν τιμῶν.

Θὰ ἦτο ἄλλως τε σφάλμα νὰ νομισθῇ τυχόν, ὅτι ἡ ταπεινώσις τοῦ κόστους συντελεῖται διὰ τοῦ σχεδίου μας μόνον ὑπὲρ τῶν Ἀθηνῶν ἡ τῶν ἄλλων μεγάλων πόλεων. Διότι κατ' οὐδὲν ἐν τῇ οὐσίᾳ μεταβάλλεται ἡ θέσις τῶν ἄλλων περιοχῶν της χώρας, ἐν σχέσει μὲ τὸ βασικὸν ἐθνικὸν δίκτυον, ἀφοῦ καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν τοῦ δικτύου τοῦτου, ἀπὸ τῶν λεγομένων σημείων στήριξεως, θὰ εἶναι δυνατόν νὰ παροχετεύεται ἡ ἐνέργεια, μὲ περιφερειακὰ ἢ τοπικὰ δίκτυα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐλευθέρως θὰ ἀποδίδεται ἡ ἀντίστοιχος πρὸς τὴν σημασίαν της τροφοδοτουμένης ζώνης βαρύτερης κατασκευῆς. Τοῦτο καί πάλιν διὰ νὰ μὴ ἐπιβαρύνεται ἀσκόπως τὸ κόστος της ἐνέργειας.

Ἀλλὰ πόσον ὀλίγον δ κ. Σταυρόπουλος ἔχει συλλάβει τὴν βαθύτεραν σημασίαν τοῦ προβλήματος τοῦ κόστους, καταφαίνεται καί περαιτέρω δταν εὐρίσκει δικαιολογημένην τὴν προσπάθειαν τοῦ πλήρους ἀποκλεισμοῦ της χρήσεως θερμικῶν ἐργοστασίων ποὺ εὐρίσκεται εἰς τὴν βάσιν της προτάσεως Πεζοπούλου καί ποὺ σημαίνει παραγνώρισιν της οἰκονομικῆς σκοπιμότητος, ἡ ὁποία εἶναι οὐχὶ βεβαία τὸ ἐπὶ θυσίᾳ τοῦ κόστους ἐπιδικώμενον μὲ χροὶ χιλιογράμμων ἀνθρακὸς «ἀμιγῆς» τοῦ ὑδροηλεκτρικοῦ χαρακτῆρος τῶν ἐγκαταστάσεων, ἀλλὰ ἡ χαμηλὴ τιμὴ τοῦ Ω.Χ.Β. στηριζομένη κατὰ κύριον λόγον εἰς τὴν ἐκμετάλευσιν τῶν ὑδατικῶν δυνάμεων.

Εἶναι ἀληθές—τοῦτο ἀποτελεῖ ἐλαφρυντικὸν ὑπὲρ τοῦ κ. Σταυροπούλου—ὅτι ἡ ἐν τῷ παρελθόντι γενομένη διημοσία ἀπὸ τῶν στηλῶν της «Τεχνικῆς» συζήτησις, ἐπὶ της προτάσεως τοῦ κ. Πεζοπούλου δὲν κατέληξεν εἰς τελικὴν διατύπωσιν τῶν ἐκατέρωθεν ἀντιλήψεων, γνωρίζει δὲ ἴσως δ κ. Σταυρόπουλος ὅτι ἡ ἀνταπάντησις ἡμῶν δὲν εἶχε τότε δημοσιευθῇ ἐπειδὴ ἡ σύνταξις της «Τεχνικῆς» δὲν κατάρθωσε νὰ ἐξεύρῃ τὸν ἀπαιτούμενον χώρον. Τοῦτο ἀφῆκεν ἔκκρεμὸς τὸ ζήτημα της ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως εὐσταθείας της προτάσεως τοῦ κ. Πεζοπούλου. Διότι ἡμεῖς ὑποστηρίζομεν ὅτι τὸ σχέδιον Πεζοπούλου εἶναι ἀσταθὲς ὅχι μόνον διότι δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὰ πραγματικὰ δεδομένα της ὑδρολογίας τῶν ἑλλήνων. ρευμάτων ἀλλὰ καί διότι ὑπολείπεται οὐσιωδῶς ἀπὸ ἀπόψεως ἐξασφαλιζομένου κόστους, ἐνῶ συγχρόνως ἐπιβάλλει τὴν σύγχρονον ἀνάληψιν δυσβάστακτου παπάνης ἔργων διευθετήσεως τῶν λεκανῶν ἀπορροῆς εἰς εἰκοσάδα καί πλέον λεκανῶν καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν της χώρας.

Ἀλλως τε ἀδιαφόρως πρὸς τὸ τί λέγουν οἱ «δικτυολόγοι» τοῦ κ. Σταυροπούλου εἶναι γεγονὸς ὅτι εἰς οὐδεμίαν χώραν τοῦ κόσμου, οὔτε εἰς τὴν Σουηδίαν, οὔτε εἰς

τὴν Ἑλβετίαν, οὔτε εἰς τὴν Ἰταλίαν, οὔτε εἰς τὴν Ρωσίαν ἐφηρμόσθη οὕστημα ἀπολύτως ἀμιγῆς, διότι δὲν ἐτρελλάθησαν πούθεν αἱ ἀνθρωποὶ νὰ δημιουργοῦν ἀχρηστὰ ἐν τῇ οὐσίᾳ ἐργοστάσια πρὸς τὸν μόνον σκοπὸν ὅπως ἐξοβελισθῇ καί κατὰ τὰ ἐξηρότερα ἔτη καί τὸ τελευταῖον 3 ἢ 4 ο/ο της συμμετοχῆς τῶν θερμικῶν ἐργοστασίων, Ἄς ἀνατρέξῃ δ κ. Σταυρόπουλος εἰς τὰ ἱταλικά στατιστικά δεδομένα διὰ νὰ πεισθῇ πόσον ἡ βασικὴ ἰδέα τοῦ σχεδίου Πεζοπούλου εἶναι ἀντιοικονομικὴ ἢ δὲ ἀναμεινῇ τὴν ἐκδοσιν της ἥδη ἐκτυπωμένης ἐργασίας ἡμῶν διὰ νὰ κατατοπισθῇ καλλίτερον ἐπὶ τοῦ ρόλου τῶν θερμικῶν ἐργοστασίων κατὰ τὴν ἐνταξίν των εἰς ὑδροηλεκτρικὰ συστήματα.

Κλασσικὴν τεχνικὴν ἐπίσης παρανόησιν ἐμφανίζει ἡ παρατήρησις τοῦ κ. Σταυροπούλου ὅτι «ἡ κατασκευὴ δικτύου μὲ ὅσο τὸ δυνατόν λιγότερον μεγάλη τάση» σκοπεῖ εἰς τὸν περιορισμὸν τῶν ἀπωλειῶν ποὺ συνεπάγονται αἱ πολὺ μεγάλαι τάσεις, δὲν ἀνταποκρίνεται δὲ καί πρὸς τὴν πραγματικότητα ἡ διαβεβαίωσις ὅτι ἡ τροφοδότησις τῶν Ἀθηνῶν μὲ δέσιμην δλόκληρον γραμμῶν, ὅπως γίνεται εἰς τὸ σχέδιον Πεζοπούλου, θὰ στοιχίσῃ τὰ ἴδια ποσὰ ποὺ χρειάζεται ἡ ἡμετέρα δι' ἀπλῆς γραμμῆς λύσις.

Ἀλλ' ἂς ἔλθωμεν ἰσχυρὰ εἰς τὰς ἀπόψεις ποὺ διατυπώνει δ κ. συνάδελφος ἐν σχέσει μὲ τὸ δίκτυον ἀπλῆς γραμμῆς καί εἰς τὰς πληροφορίες περὶ της ζώνης τῶν «δικτυολόγων» (·).

Εἶναι ἀλήθεια, ὅτι ἡμεῖς προσωπικῶς οὐδέποτε θὰ ἐπιχειροῦσαμεν νὰ ἀναλάβωμεν τὴν διεξαγωγὴν τῶν δι' ὑπερβολικῶν συναρτήσεων ὑπολογισμῶν ποὺ ἀπαιτοῦνται διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν ἀντισταθμίσεων τῶν ὑπὸ ὕψιστην τάσιν δικτύων δταν ταῦτα προβλέπεται ὅτι θὰ ἐργασθῶσιν μεταφέροντα ἱσχεῖς διαφόρους της φυσικῆς ἱσχύος καί δὲν γνωρίζομεν ἂν δ κ. Πεζόπουλος κατῆρτισεν τοιοῦτους ὑπολογισμοὺς δταν ἐξήταξεν τὰς δυνατότητας τοῦ ἱδικίου τοῦ ὑπὸ τάσιν 132.000 Βόλτ δικτύου, τὸ ὁποῖον νομίζομεν ὅτι προβλέπεται νὰ λειτουργεῖ ὑπὸ φυσικὴν ἱσχύον. Ἐν τούτοις εἴμεθα εὐτυχεῖς ὅτι οἱ δυσχερεῖς οὗτοι ὑπολογισμοὶ ἔγιναν χάρις εἰς τὸν ἡλεκτρολόγον κ. Σ. Σαγιάν καί εἰσι αἱ ἰδέαι καί προτάσεις μας ἐπεβεβαιώθησαν διὰ τῆς μαθητικῆς ὁδοῦ. Σφάλει ὁμῶς δ κ. Σταυρόπουλος νὰ νομίζει ὅτι εἰς τὴν ὁργάνωσιν τοῦ ἡλεκτρικοῦ ἐνεργειακοῦ ἐξοπλισμοῦ μίᾳς χώρας τὴν κυρίαρχουσαν γνῶμην πρέπει νὰ ἔχουν οἱ διαθέντες τὴν πείραν τοῦ ὑπολογισμοῦ μίᾳς γραμμῆς μεταφορᾶς ὑπὸ ὕψιστην ἔσταν, καθότι τὰ ἡλεκτρικὰ ἐνεργειακὰ προβλήματα εἶναι συνήθως κατὰ τὴν ἐιδικότητα λίαν συνθέτου μορφῆς.

Εἴμεθα ἀναγκασμένοι νὰ δεχθῶμεν, ὡς ἕνα νέον σύνθετον κλάδον της ἐπιστήμης τὴν ἡλεκτρικὴν οἰκονομίαν, καί δὲν εἶναι πρέπον, ὀχυροῦμενοι ὅπισθεν της εἰς τὰ θρανία τοῦ Πολυτεχνείου κατὰ κλάδον σπουδῶν κατατάξεως ἢ ὅπισθεν οἰασθῆναι τῆς «καθ' οἰονδήποτε τρόπον δικαιολογουμένης εἰδικοφανείας, δὲ ἀρνούμεθα εἰς οἴουδήποτε κλάδου πολυτεχνικὸν διπλωματοῦδον, τὴν δυνατότητα νὰ ἔχει ἀποκτήσῃ εἰς τὴν μακροεὶς τοῦ μηχανικοῦ σταδιοδρομίαν τὰ ἐφόδια ἐκεῖνα ποὺ συνήθως ὑπὸ μορφὴν λιθογραφημένων χαπιδῶν παρέχονται εἰς τὴν νεολαίαν, ἢ νὰ τολμοῦμεν νὰ ἀμφισβητοῦμεν τὸ δικαίωμα της γνώμης ἐπὶ τοῦ συνθέτου ἐνεργειακοῦ θέματος εἰς οἰονδήποτε συνάδελφον, ἰδίᾳ δταν γνωρίζωμεν, ὅπως τοῦλάχιστον διὰ τοὺς συστηματικῶς ἀσχοληθέντας, ὅτι ὅπου ἀπουσιάζει ἡ προσωπικὴ εἰδικότης θὰ ἔχει συμπληρωθῇ τὸ κενὸν ἐξ ἀναλόγως ἐξασφαλιζομένης συμπράξεως. Τὴν ἀναγνώρισιν ἡμῶν, κ. συνάδελφε, πρέπει νὰ ἐξαρτῶμεν ἐκ της εὐσταθείας καί μόνον τῶν προσαγομένων ἐπιχειρημάτων, καί οὐχὶ ἐκ τῶν διαβεβαίωσεων περὶ τοῦ τί ὑποστηρίζουν οἱ «σύγχρονοι διεθνεῖς δικτυολόγοι» εἰς τὰ βιβλία των» ἐπειδὴ αἱ διαβεβαίωσεσις αὐταὶ καμμιὰ φορὰ προέρχονται ἀπὸ τὴν ἔρευναν της βιβλιογραφίας ὑπὸ ὀξείαν γωνίαν, τὴν γωνίαν ποὺ κολλακεῖται τὰς ἰδίας ποιητικὰς, δύνανται δὲ συνήθως εὐχερῶς νὰ ἀντισταθμισθοῦν μὲ ἄλλας τόσας ἀντιθέτως διαβεβαίωσεσις.

Ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ταύτην λοιπὸν ἡ γνώμη τοῦ φίλου συναδέλφου κ. Πεζοπούλου δὲν λέγει τίποτε, δταν δὲν καθορίζεται ἀκριβῶς ποῦ ἡ πρότασις μας περὶ μονοῦ δικτύου μειονεκτεῖ, ἀποτελεῖ δὲ ἐξ ἄλλου εὐθύνην δημοκοπίας ἢ σαλατοποίησης τῶν ἐπιστημονικῶν ἐπιχειρημάτων μέσα εἰς τὸ λαδῶδες τῶν πολιτικῶν συνθημάτων.

Ἀναλόγου ἐπιστημονικῆς ἀξίας λαδῶδες σερβίρει ἄλ-

λως τε δ κ. Σταυρόπουλος καί μὲ τὴν παράταξιν τῶν γνώμων του περὶ της Ἑθνικῆς Τραπεζῆς διὰ τὴν ἐπὶ αἰῶνα δλόκληρον κοινωφελῆ δράσιν της, θὰ εἶναι δὲ αὐτόχρημα ἀπογοητευτικόν, ἂν ἡ κρίσις καί ἀπόφασις περὶ της μορφῆς τοῦ ἐθνικοῦ δικτύου της χώρας δὲν προκύψῃ, ὡς ἐπιστημονικὸν συμπέρασμα, ἀλλ' ὡς ἀπλὴ συναισθηματικὴ προκατάληψις, προκαλουμένη ἀπὸ τὰ γνωστὰ κηρύγματα της ἐμπαθείας καί τοῦ μίσους.

Τέλος, πρὶν ἢ εἰσελθόμεν εἰς τὸ κύριον ἡμῶν θέμα, τὴν ἐπὶ τοῦ προβλήματος τῶν λιμνῶν ἀντιγνωμίαν, ἂς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ συστήσωμεν εἰς τὸν κ. Σταυρόπουλον ὀλίγην ὑπομονὴν καί ψυχραιμίαν, δταν χαρακτηρίζει μὲ τὴν λέξιν «λάθη» τὰς προτάσεις ἡμῶν, ἰδίᾳ δταν δὲν παρουσιάζει οὐδὲν ἄλλο πλὴν της προσωπικῆς του γνώμης ἐπιχείρημα. Ἄλλως τε οὐδ' αὐτὸς θεωροῦμεν τὸ ἔργον ἡμῶν μειούμενον, δταν δ' ὁ ἰδίας περαιτέρω ἐρεῦνης κατορθώμενον νὰ συμπληροῦμεν καί νὰ τελειοποιήσωμεν τὰ σχέδια μας, ἀποτελεῖ δὲ πάλιν βασικὴν παρανόησιν ὁ ἱσχυρισμός, ὅτι συνήθως ἀναθεωροῦμεν τὰς ἀπόψεις μας, ἐνῶ εἶναι ἀρκετὰ γνωστὸν, ὅτι πᾶμπολλοὶ εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐκ της ἱσχύος τῶν ἐπιχειρημάτων ἡμῶν ἠναγκάσθησαν νὰ ἀναθεωρήσουν πολλὰς ἐκ τῶν μάλλον ἐδραιωμένων καί καθιερωμένων πεποιθήσεων των. Μόνοι ἄλλως τε ἐπὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ πεδίου ἀγωνιζόμενοι χωρὶς τὴν ὑποστήριξιν πολιτικῶν ὁργανώσεων καί ὁμάδων, δὲν διστάζομεν νὰ ἐμφανίσωμεν τὰς ἰδέας μας ἀπὸ παντὸς βήματος, ἀρκεῖ νὰ θεωροῦμεν ἐξυπηρετουμένην τὴν ἀλήθειαν καί τὸ γενικὸν συμφέρον της χώρας. Δὲν μετανοοῦμεν δὲ καθόλου διὰ τὴν τοιαύτην τακτικὴν, ἂν καὶ αὕτη προκαλέσασα ἐμμέσως, ὅπως εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ κ. Σταυροπούλου, τὴν ἀντίδρασιν της ἐμπαθείας κατὰ τὸ ἐθνικὸν πιστατικὸν ἱδρυματικὸν κριτικῆς, ὠδήγησεν τὴν Διοίκησιν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ νὰ μὴ ἀναμειχθῇ τὸ ἴδρυμα εἰς τὴν ἐκδοσιν τῶν τόσων ἐνδιαφεροῦσάν μελετῶν, ἵνα μὴ ἀποδοθῇ καί πάλιν ἡ μομφὴ της μεροληψίας ὑπὲρ οἰουδήποτε σχεδίου, ἐφ' οὗ τὴν τελικὴν γνῶμην πρέπει νὰ ἔχη ἀποκλειστικῶς καί μόνον τὸ Κράτος καί ἡ Κοινωνία.

Οὕτως τε τὰ ἴδια γλίσχρα προσωπικὰ ὀλικά μέσα ἐπιχειροῦμεν τὴν ἐκδοσιν τῶν μελετῶν νομίζομεν ὅτι δικαιούμεθα νὰ ζητήσωμεν ἀπὸ τὸν κ. Σταυρόπουλον ὀλίγην ὑπομονὴν, εὐχόμεθα δὲ νὰ μὴ ἀργήσῃ ἡμέρα ποὺ θὰ δυνηθῇ πλέον ἐν πάσῃ ἀνέσει νὰ μᾶς...κατασπαράξῃ μὲ τὴν αὐστηράν κριτικὴν του, ἡ ὁποία δὲν διστάζει νὰ μᾶς καταλογίσῃ καί αὐτὴν ἀκόμη τὴν πρόθεσιν της ἐκμεταλλεύσεως τῶν οἰκονομικῶν καί χρηματιστικῶν δυνατοτήτων της Ἑθνικῆς Τραπεζῆς!

Ὡς πρὸς τὰς προτάσεις τέλος ποὺ προβλέπουν τὴν καταμερισμένην ἐκτέλεσιν διαφόρων μικροτέρων ὑδροηλεκτρικῶν ἐκμεταλλώσεων μᾶς ἐκπλήσσει ἡ συμφωνία τοῦ κ. Σταυροπούλου ὁ ὁποῖος ἐν τούτοις θὰ πρέπει νὰ εἶναι ὁπαδὸς της ἰδέας περὶ ἑλληνικῆς βαρείας βιομηχανίας καί θὰ αἰσθάνεται πόσον ἡ τοιαύτη λύσις δὲ φρενάρη, λόγῳ κόστους καί ἀνεπαρκείας τῶν διαθεσιμότητων, τὴν ταχείαν ἀνάπτυξιν τῶν τοιοῦτων βιομηχανικῶν ἐκμεταλλώσεων.

Ἀλλὰ ἐπὶ της λύσεως ταύτης, τετάρτης ὡς τὴν κατὰ τάσσει δ κ. Σταυρόπουλος, δὲν εἶναι σήμερον ἡ στιγμή νὰ ἀσχοληθῶμεν, περιοριζόμεθα δὲ νὰ σημειώσωμεν ὅτι παρανόησιν καί πάλιν τῶν προτάσεων μας ἀποτελεῖ ἡ διατύπωσις «ὅτι ἄλλοτε μὲν ζητοῦμεν τὴν κατασκευὴν τῶν ἔργων τοῦ Ἀχελώου καί ἄλλοτε τῶν τοῦ Ἀλιάκμονος ἢ τῶν λιμνῶν της Δασσαρητίας. Διότι ἀπλούστατα ἡ ἰσοδυναμία τοῦ Ἀλιάκμονος καί τοῦ Ἀχελώου καί ἡ σύμπτωσης τῶν καταναλωτικῶν μας προβλέψεων της πρώτης δεκαετίας ἐπὶ τοῦ ὀριθμοῦ της παραγωγικῆς ἱκανότητος ἐνδὲς ἐκ τῶν δύο τούτων ρευμάτων, μᾶς ἀφίνει ἀπολύτως ἀδιαφόρους ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν της πρώτης πραγματοποίησης, ἂν καὶ ὁ Ἀχελῶος εἶναι βέβαιον ὅτι πλεονεκτεῖ ὡς πρὸς διαφόρους ἀπόψεις. Πάντως τὸ δίκτυον ὡς διαμορφοῦται εἰς τὴν ἡμετέραν πρότασιν εἶναι ἐπαρκές, νὰ συνδύσῃ τὴν διείσθησιν της ἐνεργείας τὸσον τοῦ Ἀχελώου, τοῦ Ἀλιάκμονος ἢ τῶν λιμνῶν καί συνεπῶς ὁ γενικὸς συνδυασμὸς τῶν μεγάλων ὑδατοπτώσεων τούτων ποδὲ τὸ προταθὲν δίκτυον ἐμφανίζεται ὡς ἕνα εὐπροσάρμοστον ὄργανον ἐπιλύσεως τοῦ προβλήματος τοῦ ἡλεκτρισμοῦ ἐπὶ τοῦ κατωτάτου δυνατοῦ ἐπιπέδου τοῦ κόστους καί ἐπὶ της εὐρυτέρας δυνατῆς καταναλωτικῆς ἐκτάσεως.

Τόσον δὲ ἀκραδάντως πλέον ἐπείσθημεν περὶ τοῦ δι-ἡ ἐφαρμογῆς τοῦ σχεδίου τούτου θὰ δώσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ πλεονεκτήματα της εὐδυνωτέρας—πλὴν της Νορβηγίας—ὑδροηλεκτρικῆς χώρας της Εὐρώπης, ὥστε ὅχι μόνον προθύμως θὰ ἐγκαταλείπομεν ὑπὲρ αὐτοῦ περιφερειακὰς πραγματοποιήσεις τοῦ τύπου Βουραϊκοῦ—Κράθιδος, πρὸς τοὺς ὁποίους, ὡς γνωστόν, μᾶς συνδέει καί ἡ αἰσθηματολογία της καταβληθείσης εἰς τὸ παρελθὸν προσπάθειας καί ἡ ἐλπίς μίᾳ ἐπικειμένης δυνατότητος πραγματοποιήσεων, ἀλλὰ καί κυριολεκτικῶς τρέμωμεν μήπως ἐν τῇ σπουδῇ των ἡ ἐν παρανόησιν τῶν πραγματικῶν δεδομένων οἱ ἀρμόδιοι θυσιάσουν τὸ μέγα πλεονέκτημα τοῦτου ποὺ ἔχει νὰ χρησιμοποιήσῃ ἡ Ἑλλάς διὰ νὰ δημιουργήσῃ μίαν σημαντικὴν ἀσυναγώνιστον βιομηχανίαν. Θὰ ἔκανε λοιπὸν πολὺ καλλίτερα δ κ. Σταυρόπουλος νὰ προσέχῃ περισσότερον τὴν βαθύτεραν σημασίαν τῶν ἐννοιών, ἀντὶ νὰ μᾶς ἐπιρρίπτει τὴν μομφὴν ὅτι... βιαστικά (·) διατυπώντες προτάσεις περιπίπτομεν εὐλόγως εἰς σφάλματα, ἐνῶ γνωρίζει ὅτι δλόκληρον τὴν ζωὴν μας σχεδοῦν ἐρευνῶμεν τὰ αὐτὰ προβλήματα διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς διατυπώσεις ὀρισμένων συγκεκριμένων προτάσεων.

Ἀλλ' ἥδη ἐπὶ τοῦ κυρίως θέματος: Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ἡ Βαλκανικὴ εἶναι πολιτικὸς χώρος ὑπὸ πίεσιν καί ὅτι ἡ φωτιὰ πρέπει κάπως νὰ περιορισθῇ ἂν πρέπει τὸ καζάνι νὰ παύσῃ νὰ βράζει. Ἀλλὰ ἡ ἀλήθεια αὕτη δὲν σημαίνει, ὅτι μόνον ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ πιάνομεν τὰ ἀναμμένα κάρβουνα ἀπὸ τὴν φωτιά, συνεχῶς, καί δταν εἴμεθα νικηταί καί δταν εἴμεθα ἡττημένοι. Τί διαθέσεις ἔχουν οἱ βόρειοι γείτονές μας ἀπέναντι τοῦ ἑλληνισμοῦ εἶναι ἀρκετὰ γνωστὸν καί εἶναι ἑκατομμύρια οἱ Ἕλληνες ποὺ ὑδέστησαν τὰς συνεπείας τῶν ἀρκατικῶν ὀρέξεων των. Ἐὰν ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τοὺς βαλκανικοὺς γείτονας καί ἡ Θεσσαλία ἀκόμη θὰ ἀνεκηρύσσετο ἰδιαίτερον Κράτος ὅχι βεβαίως ἑλληνικόν καί εἶναι ζήτημα ἂν καί τὴν Πελοπόννησον θὰ ἀνεγνώριζαν προθύμως ἑλληνικήν.

Μὲ τὴν βοήθειαν δὲ ἐμβριθῶν περὶ τὰ διεθνιστικὰ κηρύγματα ἀλλ' ἀφελῶν Ἑλλήνων, ποὺ καὶ αὐτῆς της συνεχείας της ἑλληνικῆς ἱστορίας καί Φυλῆς δέχονται τὴν ἀμφισβήτησιν, δταν ὁμιλοῦν περὶ «παλίων κατοίκων τοῦ τόπου μας» νομίζομεν ὅτι ἡ τόσον ἐπιθυμητὴ εἰς τοὺς Σλαῦους ἐξάφνισις της Ἑλλάδος ὡς ἐθνικῆς ἐννοίας θὰ ἦτο δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῇ ταχύτατα.

Ἡ πίεσις ἐν τῇ πραγματικότητι δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, διότι δὲν εἴμεθα ἡμεῖς ποὺ ἐξεδιώξαμεν τὸν Βουλγαρικὸν πληθυσμὸν ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμανίαν, οὔτε ἡμεῖς ποὺ ἐσφάξαμεν τρεῖς φορὰς τοὺς κατοίκους της Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καί Θράκης διὰ νὰ ἀλλοιωσῶμεν τὴν ἐθνολογικὴν σύνθεσιν τοῦ πληθυσμοῦ. Οὕτε ἑλληνικὴ ἦτο ἡ κυβέρνησις ποὺ ὑπέκυψεν εἰς τὴν πίεσιν τοῦ ἄξενος καί ὑπέγραψεν τὴν παραχώρησιν της Θεσσαλονίκης εἰς τοὺς Γιουγκοσλάβους, οὔτε καί Ἑλληνες προέκαλεσαν τὰς διεδικήσεις της περὶ τὴν Φλώριναν καί Καστορίαν χώρας.

Καί ἡ διατύπωσις της ἀπαιτήσεως ἐπὶ της Θεσπρωτίας βεβαίως δὲν προεκήθη ἀπὸ ἡμᾶς, οὔτε ἡμεῖς ἡρπάσαμεν ποτέ, μὲ τὴν βοήθειαν της Ἰταλίας ἢ της Αὐστρίας, τὴν Βόρειον Ἠπειρον ἀπὸ τοὺς Ἀλβανούς. Διὰ λοιπὸν πρέπει ἡ Ἑλλάς, ἐνδοξος νικήτρια τοῦ πολέμου αὐτοῦ, νὰ δώσῃ καί πάλιν αὕτη πρώτη τὸ παράδειγμα τῶν θυσιῶν: Μήπως διότι εἰς ἄλλας περιοχὰς της Εὐρώπης, ἀπὸ ἄλλα σλαυτῆ ἔθνη ἐδόθη ἀνάλογον παράδειγμα καί δὲν ἐξεδιώχθησαν κατὰ δεκάδας ἑκατομμυρίων κάτοικοι ὀλοκλήρων κρατικῶν ἐπικρατειῶν; Ὅχι! Εἶναι στοιχειώδεις δικαίωμα της νικητρίας Ἑλλάδος νὰ ζητήσῃ νὰ της ἀποδοθῶσιν ἐκεῖναι αἱ περιοχαὶ ποὺ της ἀνήκουν ὅχι μόνον δι' ἐθνολογικοὺς λόγους ἀλλὰ καί ὡς ἀναγκαῖον συμπλήρωμα τῶν βιωτικῶν προϋποθέσεων τοῦ λαοῦ της, καί ἀποτελεῖ προφανῆ ἀντινομίαν νὰ κατακρίνεται ἡ διακήρυξις τοῦ δικαιώματος τοῦτου, ἀκριβῶς ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἐντὸς τοῦ ἐθνικοῦ πλαισίου διακηρύσσον τὴν καί διὰ τὴν ἀπανθρωποτέραν ἀκόμη μέσων ἐπιβολὴν της κοινωνικῆς ἰσότητος καί της δικαιοσύνης εἰς τὴν κατανομήν τοῦ εἰσοδήματος. Διότι καί ἀπὸ της τελευταίας ταύτης ἀπόψεως, της δικαίας κατανομῆς τῶν φυσικῶν πόρων, ἡ Ἑλλάς, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ὡς ἀπεδείξαμεν εἰς τὰ προηγούμενα ἀρθρα ἡμῶν, εἶναι καί ὁ μέγας ἐνεργειακὸς προλετᾶριος μίᾳς πλουσιωτάτης εἰς ἐνεργειακὰς διαθέ-

ΑΙ διατυπώσεις εξέ δ' άλλου τοῦ κ. Σταυροπούλου περί κανανομῆς τῆς δυναμῆς νὰ παραχθῇ ἐνεργείας μεταξύ τῶν τριῶν χωρῶν ἅς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι προδίδουν οὐχὶ μεγάλην ἐκ μέρους του εὐστροφίαν εἰς τὸν χειρισμὸν τῶν ἡλεκτρικῶν ἐνεργειακῶν προβλημάτων. Διότι ἂν παρελγето εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ δικαίωμα τῆς ἀξιοποιήσεως τῆς ἐνεργείας ταύτης ἐπὶ τῇ βάσει ἐπενδύσεως κεφαλαίων τὰ ὅποια ἡ Ἑλλὰς θὰ ἐξεύρισκε, θὰ ἐπρεπε νὰ εἴμεθα μαροὶ διὰ τὴν μὴ δεχόμεν νὰ τροφοδοτηθῶμεν τὰς γειτονικάς ἐπικρατείας ἐπὶ καταβολῇ τοῦ πραγματικοῦ κόστους τῆς ἐνεργείας ποῦ θὰ καθορίζοντο αἱ ἐκτελούμεναι κατασκευαὶ καὶ αἱ τιθέμεναι εἰς λειτουργίαν ἐκμεταλλεύσεις. Εἴθε δὲ ἡ καταναλωτικὴ αὕτη συμβολὴ τῶν γειτονικῶν ἐπικρατειῶν νὰ ἀπέβαινεν σημαντική, δὴν καὶ οὐδείς πραγματικός οἰκονομικὸς λόγος ὀφίσταται, ἂν νὰ πραγματοποιηθοῦν μεγάλοι καταναλώσεις εἰς τὰς περιοχὰς τῆς Ἀλβανίας καὶ τῆς σερβικῆς Μακεδονίας. Εἶναι δὲ σχετικῶς λάθος, νὰ νομίζῃ ὁ κ. Σταυρόπουλος, ὅτι ἡ ἀξιοποίησις τῶν λιμνῶν ἐπὶ Ἰταλικῇ κατοχῇ τῆς Ἀλβανίας δὲν ἐπραγματοποιήθη μόνον καὶ μόνον διότι δὲν παρῆσθέη ἀντάλλαγμα πρὸς ἐπίτευξιν τῆς συγκαταθέσεως τῆς Γιουγκοσλαβίας. Διότι ἡμεῖς ἀμφιβάλλομεν ὅς πρὸς τὸ ὅτι ἡ Γιουγκοσλαβία θὰ ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἐμποδίσῃ ἐντὸς τῶν καταλλήλων πρὸς πραγματοποιήσιν τῆς ἐν λόγω ἐκμεταλλεύσεως χαραχθέντων ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν ὀλβανικῶν συνόρων, τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων τὰ ὅποια καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν στάθμην τῶν ὁδῶν τῆς Ἀγρίδος ἐλάχιστα θ' ἔπηρεάζον. Ἄλλοι εἶνε οἱ λόγοι ποῦ δὲν ἐπραγματοποιήθη ἡ ἐκμετάλλευσις. Πρῶτον οἱ Ἰταλοὶ δὲν ἐπόρθησαν νὰ ἀντιμετωπίσουν τοιοῦτης ὀγκῆς ἔργον, ὀππσχαλόμενοι, ὥς ἦσαν, μὴ τὴν προπαρασκευὴν τῶν πολέμου. Δεύτερον δὲν ὑπῆρχεν ὁ αὐτοῦς λόγος, νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν ἀξενον Ἀλβανίαν καὶ νὰ ἰδρῦσιν μεγάλη ἐργοστασία ἀλλουμινίου, ἐφ' ὅσον δὲν εἶχεν ἐξίστι ἐξαντληθῇ ἡ δυναμικότης τῶν ἰδικῶν τῶν ἐπὶ τῆς ἰταλικῆς χερσονήσου ὕδατοπτώσεων. Τρίτον καὶ κυριώτερον ἡ μεγάλη δυναμικότης τῆς ὕδατικῆς δυνάμεως τῆς Δασσαρητίας, ποῦ ἀποκτὰ τὴν ὥς πρὸς τὸ γοητὸν κόστος μεγάλην σημασίαν αὐτῇ μόνον δ' ἂν ἐκτελεσθῇ τὸ μεγάλωτερον μέρος τῆς σειρᾶς τῶν 7 προβλεπόμενων ἐργοστασιῶν, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ καλυφθῇ διὰ τὴν κατανάλωσιν ἐργοστασιῶν βωζιτοῦ μόνον. Ὅσονδ' ἔποτε ἀλλουμίνου

νιον καὶ ἂν ἀπεφάσιζε νὰ παράγῃ ἡ Ἰταλία δὲν θὰ ἦτο
 εἰς θέσιν νὰ ἐπιτύχῃ τὴν διάθεσιν ὅλης τῆς παραγομένης
 ἐνεργείας, οὐδαμῶς δὲ ἡ ἀλβανικὴ χώρα ἦτο εἰς θέσιν νὰ
 συμβάλῃ καταναλωτικῶς. Λοιπὸν τὸ σχέδιον τῆς Ἰταλίας
 ἐπὶσημῶς ἄλλως το ὁμολογούμενον, συνίστατο εἰς τὸ νὰ
 ἱδρυθῶσι μεγάλα ἐπὶ ἀλβανικῷ ἐδάφους βιομηχανικά
 συγκροτήματα ὅταν ἡ Ἰταλικὴ μεταλλουργία δὲν θὰ εὐ-
 ρίσκει εἰς τὴν μητρόπολιν ὑδροηλεκτρικὰς διαθεσιμότη-
 τας. Ἐκεῖνο ὅμως, ποῦ εἶνε πρωτάκουστον εἰς τὰς ἀντι-
 λήψεις τοῦ κ. Σταυροπούλου, εἶνε ὅτι πλὴν τῆς καλύ-
 ψεως τυχὸν ὑπαρχουσὸν ἐνεργειακὸν ἀναγκῶν τῶν γει-
 τόνων, θὰ ἐπρεπε ἡ Ἑλλάς ἀναδεχομένη ἐκ τῶν συνθη-
 κῶν τὴν παραχώρησιν τῶν λιμνῶν νὰ ἀναλάβῃ τὴν ὑπο-
 χρέωσιν τῆς πληρωμῆς χαρατοιοῦ εἰς τοὺς γείτονας!
 Χαράτι διὰ μίαν ἐκμετάλλευσιν, ἡ ὅποια σήμερον μὴ
 ὑπάρχουσα οὐδὲν ἀποφέρει καὶ οὐδαμῶς εἶνε ἐπὶ πολλὰς
 ἀκόμη γενεὰς πιθανόν νὰ πραγματοποιηθῇ ἀπὸ τοὺς
 σημερινοὺς τῆς κατόχους, τῶν ὁποίων ὅμως ἡ ἄμεσος
 ὠφέλεια ἐκ τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ ἔργου ἐπὶ Ἑλλη-
 νικῶν οἰκονομικῶν προϋποθέσεων, θὰ εἶνε τεραστίαι ἀφοῦ
 ἄνευ ἐτέρου καὶ μὲ ὁμοίαν πρὸς τοὺς Ἑλλήνας μετα-
 χεῖρσιν θὰ καταστήσῃ δυνατὴν τὴν ληυσιν τοῦ ἡλεκτρικοῦ
 προβλήματος τῶν παρακειμένων ἐπαρχιῶν τῶν ; Ἀλλ' ἐνῶ
 ἡ ἐπίσημος τρόπος τινά, γνώμη τοῦ κ. Σταυροπούλου, ἡ
 συμφωνοῦσα φαίνεται μὲ τὰς κομμάτικας κατευθύνσεις,
 εἶνε ὅτι τυγχάνει ἄσκοπος ἡ διεκδικησις τῶν λιμνῶν ἐκ
 μερικοῦ τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὴν τελευταίαν παράγραφον τῆς
 σχετικῆς περικοπῆς του, ὁ ἴδιος δέχεται ἀπολύτως «ὅτι
 εἶνε αὐτονόητον νὰ ὑπολογίζῃ ἡ Ἑλλάς στὶς λίμνες Δασ-
 σαρτίδας μὲ ἐκσοσιασμένη Βαλκανικὴ». Ἀληθῶς, ὅποια
 ἀντίφασις καὶ ὅποια προκατάληψις, νὰ θεωροῦνται αἱ
 συγχεῖμαί τις φυσικαὶ προϋποθέσεις τοῦ βίου ἐνὸς λαοῦ,
 ἐξάρτημα καὶ συνάρτησις τῶν κοινωνικῶν πεποιθήσεων
 τοῦ πολίτου. Ἐν τούτοις, χαίρομεν διὰ τὴν φράσιν αὐτὴν,
 ἡ ὅποια ἀποδεικνύει τὸ ἀγνόν ἑλληνικὸν βάθος τῆς καρ-
 διας τοῦ κ. συναδέλφου καὶ θὰ ἦτο εὐχὴ ἔργον ὁλόκλη-
 ρος ἡ ἀριστερά, ἡ ὅποια ἐάν τυχὸν ἐπιβάλει τὸ σύστη-
 μα τῆς στῆν Ἑλλάδος, θὰ προέπῃ νὰ φροντίσῃ διὰ τὰς
 ὑλικὰς προϋποθέσεις τοῦ βίου τοῦ λαοῦ, νὰ συτετάσσεται
 μὲ τὴν διατύπωσιν τῆς ἑλληνικῆς ταύτης διεκδικήσεως
 ἔστω καὶ ἐξευρισκομένου τρόπου τινὸς ἀπαλύνοντος τὴν
 ἐπὶ τῶν γειτόνων ἐντύπωσιν. Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν
 νομιζομεν θὰ ἀπεδεικνύετο ἡ συμβολὴ τοῦ κ. Σταυροπού-
 λου καὶ τῶν πολιτικῶν ὁμοφρόνων του ἀληθῶς πολυτι-
 μος καὶ θὰ εἴχομεν ὅλοι μαζί τὴν συνειδησιν ἥσυχον
 ὅτι προσεφέραμεν εἰς τὸ μέλλον τοῦ λαοῦ μίαν πο-
 φανῶς καὶ ὁ κ. Σταυροπούλος κατὰ βάθος πιστεύει.
 "Ὅσον διὰ τὰ ἀριστερὰ κόμματα τῆς Ἑλλάδος, ταῦτα
 τοιαύτην μένοντα κατεύθυνσιν εἰς τὸ ζήτημα δὲν θὰ
 ἔκανον παρὰ νὰ ἀκολουθήσουν εἰς τὸν τομέα αὐτὸν τῶν
 οἰκονομικῶν διεκδικήσεων τὸν ἔθνικόν τρόπον τοῦ σκέπτε-
 σθαι τῶν ἐς ἄλλας χώρας ὁμοϊδεατῶν τῶν, συναρμόζοντα
 συγχρόνως τὰς ἐνεργειακὰς προϋποθέσεις τῆς χώρας
 πρὸς τὰ ἄλλως τόσον ἐνδιαφέροντα σχέδια τῶν περὶ ἐν-
 τάσεως τῆς βιομηχανικῆς δραστηριότητος τῶν Ἑλλήνων

Στό ζήτημα της νεοελληνικής γλώσσας θα σταθώ λίγο. Δέν καταλαβαίνω τί θέλει νά πεί ο κ. Ρ. μέ τον όρο «ζιζάνιο της Τρούμπας». Έννοει τή γλώσσα τών έργατομυρμυγκιών πού δουλεύουν στήν Τρούμπα τών Πειραιά τήν ήμερα; Τότε κάνει κάποια παρεξήγηση, γιατί παραμελεί τού γεγονότ, πώς άν αύτ ή μιλιέται μέ τέλεια άκρίβεια, δέ φταίνε οί άνθρωποι μά οί συνθήκες, πού τούς κρατάν στραβωμένους κι άγράμματος. Έννοει πάλι τό ίδίωμα τών κακοποιών πού σόχναζαν άλλους στήν Τρούμπα τίς μεταμεσονύχτιες ώρες; Δέν έχω πολλή έποπτεία γιά νά τού άπαντήσω, έπειδή τοτέ δέ φιλοδόξησα φημ ή Σελίν τής Άθήνας. Μένω όμως μέ τήν έντύπωση, πώς μοιάζει καταπληκτικά μέ τήν καθαρεύουσα άπό τήν άποψη τού έσωτερικού μηχανισμού, γιατί και κείνο είναι, όπως και ή καθαρεύουσα, ένα πράγμα φτιαγμένο έξω άπό τούς πηγαίους κανόνες τής έλληνικής γλώσσας. Όφειλω όμως νά ταραξή τήν προσοχή τού κ. Ρ. σό γεγονός ότι, κάθε λαός έχει μερικά ίερα, όπως ή έλευθερία του, ή γλώσσα του, οί δικές του παραδόσεις, ή Τέχνη του κι είναι άπρεπο, όταν δέ χαρακτηρίζεται βαρύτερα—νά οηκνέται οί όποιοσδήποτε και νά τού ειρωνεύεται κάποιο άπ' αύτά, άπάνω στήν προσπάθειά του νά υπερασπισει ένα ίδίωμα έγκληματικά καστικό—έτσι καστικό, όπως σό μεσαίωνα τά λατινικά.

Τὸν ἰσχυρισμὸν—γιὰ νὰ πάμε παρακάτω—τοῦ κ. Ρ. πὺς οἱ πιὸ λεπτές κατακτήσεις στὴ γνώση τῶν τελευταίων ἐκατὸ ἐτῶν, ὅπως εἶνε ἡ αἰτιολογικὴ ἀλληλεξάρτηση τῶν κοινωνικῶν ζητημάτων—μὲ τὴν εὐρύτερη ἔννοια τοῦ ὅρου, ὥστε νὰ περιλαμβάνονται καὶ τὰ θέματα κοινωνικῆς πολιτικῆς μὲ χρησιμοποίηση τῆς τεχνικῆς—καὶ οἱ παρητηρήσεις ἀπὸ τίς ὁποῖες μπορεῖ νὰ προκύβει ἡ καθολικότης ἐνὸς νόμου τοῦ πεδίου, εἶνε «θεωρητισμοὶ τῆς μπροσοῦρας» τελεολογημένοι γιὰ τὴν ὑπόταξη τῆς ἀνθρωπίνης σκέψης σὲ πολιτικὰ σχήματα, τὸν ἀντιπερνῶ, γιατί ἐπὶ τέλους μὲ ἀνθρωπίνες ἀτέλειες εἶμαι κι ἐγὼ καὶ μπορεῖ, ἀκούγοντας τέτοια λόγια, νὰ μὴ χαλαλίσω, ὅσο καὶ νὰ θέλω νὰ εἶμαι εὐπρεπής, τὰ ἔξοδα τοῦ μπαμπὰ τοῦ κ. Ρ. γιὰ τὰς «πανεπιστημιακὰς σπουδὰς τῶν πολιτικῶν ἐπίστη-

Μα αὐτὸς ἀκριβῶς ὁ ἰσχυρισμὸς δείχνει πόσο λίγο ἐκοπίασε ὁ κ. Ρ. νὰ ἀναζητήσει τὴ βαθύτερη οὐσία ποὺ κατευθύνει στὴν ἀναζήτηση τῶν λύσεων καὶ θεωρεῖ—ὁ κ. Ρ. ἐννοῶ—πὺς μπορεῖς νὰ τοποθετεῖς τοὺς ὅρους τῶν τεχνικῶν ἀνευρεθῶσεων κατὰ τὴν ἐπιθυμία σου τῆς στιγμῆς, νὰ ἔχεις ὥσως τὴν ἀξίωση νὰ συζητήσουν οἱ ἄλλοι μαζί σου τίς ἀποφεις σου, ἐπὶ τοῦ πεδίου ποὺ εὐὸ ἔχεις διαλέξει ! Κι αὐτὸ ἐξηγεῖ τίς αἰχμές μὲ τίς ὁποῖες διανθί-ζει το κεῖμενό του, ἀναφορικά μὲ τὴν ἐξάρτηση τῶν ταπεινῶν μου γνωμῶν ἀπὸ τὴν τάδε ἢ τάδε κομματικὴν καθοδήγηση. Τον πληροφόρῳ λοιπόν, ὅτι δὲν ἔχω καμμιά κομματικὴ καθογήση στὶς τεχνικὲς μου γνώμες ἀπὸ ποῦθεν, ὅτι αὐτὲς δε δεσμεύουν παρὰ μόνον ἑμένα κι ὅτι εἶνε ἀποτέλεσμα μελέτης καὶ ἔρευνας καὶ ἀναζητήσεων ποὺ δὲν περιορίσθηκαν—καθὼς τοὐλάχιστον νομίζω—στὶς φυσαιδεῖς μόνο τοῦ ἀφροῦ μὰ πῆγαν καὶ κάπως πρὸς τὸ βάθος κι ὅτι, ἂν κατὰ σύμπτωση βρεθοῦν κάποτε νὰ συμ-φωνοῦν μ' ἄλλες γνώμες, θὰ εἶνε ἐπειδὴ οἱ ἔρευνητὲς ἀκολούθησαν ὁμοῖες μεθοδοὺς.

Τέτοιο είδους ἀρλούμπας εἶνε καὶ τὰ περὶ Σλάβων καὶ σλαβικοῦ κινδύνου καὶ δὲν ξερω καὶ ἐγὼ τί ποὺ ἀποτελοῦν τὰ αἰώνιο μονότονο τροπάρη πού ἀκούγεται κάθε φορὰ ὅταν ἐρχοῦνται τὰ ἔθνηκα μᾶς ζητήματα στὴ συζήτηση. Σὲ τέτοιον βαθμὸ τοῦ γίνεται κατάχρησὶ τοῦ μάλιστα πού ἀναρωτιέμαι μήπως ὁ μύθος τοῦ Αἰώπου γιὰ τὸ ἐπεισόδιο μεταξὺ ἀλεπούς καὶ κόρακα μᾶς ἔχει φθάσει λαθασμένον καὶ μήπως ἡ ἀληθινὴ τοῦ ἐκδοσὴ εἶνε πῶς ἡ ἀλεποὺ διηγῆθηκε στὸν κόρακα ὅτι βὰ ρθούν οἱ Σλάβοι νὰ κόψουν τὸ δένδρο πού ἦταν ἀνεβασμένους καὶ τοῦτος τρόμαξε καὶ ἄρριξε τὸ κρέας νὰ τοῦ πέσει ἀπὸ τὸ στόμα καὶ τὸ ἄρπαξε ἡ κυραλεποῦ. Μόνο πού σήμερὰ τὰ κοράκια ὅσο πᾶν καὶ ἀφήνουν τὴ θέση τοὺς στοὺς αἰτοὺς κι αὐτοὶ δὲν παροτρύνουν τὰ ἀλεπόλογα.

Και τώρα ως πάμε στο τεχνικό μέρος του θέματος. Παρά την ισχυρή μου επιθυμία δεν μπόρεσα να βρεθώ κατά την όμιλία του κ. Ρ. στο πανεπιστημιακό αμφιθέατρο και δεν έχω τη στιγμή που γράφω υπόψη μου το τέλος της «Βιομηχανικής Έπιθεωρήσεως» που τη δημοσιεύει· γιαυτό δε μπορώ να μιλήσω άπαντα στα δεδομένα του κ. Ρ. Μά εγώ δεν άνακατέψα κόστος ενέργειας στο περασμένο φύλλο του «Άνταυ». Είπα ότι της δημιουργημένης αγοράς, που είναι οι μεγάλες πόλεις, πρέπει να γίνει κατάλληλη χρησιμοποίηση για την καθολική άξελ-

372

‘Ο μηχανικός κ. Θ. Ραυτόπουλος ἀπάντᾳ παραπάνω
στο δημοσίευσμά μου τοῦ φύλλου 13—14 τοῦ «Ἀνταίου»
κατά τρόπο, ποὺ μ’ ἔλαβε πολὺ νὰ σκεφθῶ ἂν ἔκρινε νὰ
γράψω κι αὐτὰ τὰ λίγα πού γράφω πιὸ κάτω. Καί τοῦτο
γιατί φαίνεται πῶς, πρὶν ἀπαντήσῃ δέν ἐπέμενε νὰ κα-
ταλάβῃ τί ἀκριβῶς ἔλεγα. Ἀλλοίως δέν ἐξηγεῖται τόση
παράνοησή του ἐννοιῶν καί τῶν τοποθετησεῶν. Ὅπωςδή-
ποτε, ἐγὼ τουλάχιστον, δέν πρόκειται νὰ ἐπανεέλθω πρὶν
δημοσιευθῶν, σάν ὁριστικαί διατυπώσεις, οἱ ἐργασίες
πού ἐξαγγέλει ὁ κ. Ρ. καί οἱ οποίες ἔχουν μιὰ καταπι-
κτική ἀτυχία. Δέν δημοσιεύθηκαν μετὰ τῆς λευθερίας πού
καί χαρτί ὑπήρχε καί τὰ τυπογραφικά ἦσαν φθινά. Τώρα,
δυστορεῖ ἡ Γράμματα νὰ τις ἐκδόσιν — καθὼς μάς πληρο-
φορεῖ ὁ κ. Ρ. — γιὰ νὰ μὴ τῆς ἀποδοθεῖ ἡ μομφή τῆς με-
ροληψίας ὑπὲρ σχεδίου, γιὰ τὸ ὅποιο ὥστόσο, ὅπως ὁ
ἴδιος μάς πληροφοροῦσε στο περασμένον ἄρθρον του, ἐξό-

δαψε χρήματα καὶ μάλιστα ἀρκετὰ ἢ ἴδια Τράπεζα. Τὸ πρᾶγμα φαίνεται ἀνακόλουθο. Νὰ ξεδεύει συνεχῶς ἐπὶ χρόνια, μισθοδοτώντας τὰ συνεργεῖα, παραγγέλλοντας μελέτες καὶ πληρωνόντάς τες, καταβάλλοντας τὰ ἔξοδα συνεργειῶν παρατηρήσεων τοῦ δημοσίου καὶ τὰ ἔξοδα συννομιζέει πὺς θὰ παραξηγηθεῖ ἀν ὀλοκληρωσῶν τὸ ἔργο της μὲ τὴ πληρωμὴ καὶ τῆς δαπάνης ἐκδοσης τῶν μελετῶν, δὲν χωρεῖαι σὺν κεφάλῳ τοῦ μέσου ἀνθρώπου. Μήπως πρόκειται γιὰ τίποτα ἄλλο; Ἐλπίζω πάντως νὰ μεταβληθοῦν οἱ ἀπόψεις τῆς Διοικήσεως τῆς Τράπεζας, ἀν ἀπὸ τέτοια αἰτία ἐδημιουργήθηκαν, γιὰτὶ ἐπὶ τέλους φαίνεται πὺς πρόκειται περὶ πολὺτιμης ἐργασίας, τόσο πολυτίμητης ποῦ δὲ κ. Ρ. δὲν ἐμπιστεύθηκε οὔτε στὴν ἐνεργειακὴ ἐπιτροπὴ τοῦ Τεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου νὰ τὴν καταθέσει καὶ περιορίσῃκε μόνο νὰ τὴ διαβάσει στὰ μέλη της (δὲν ἔξρω γὰρ ἐκεῖνην τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ὑπερβολικῶν ἀναρτήσεων πὺς

ποίηση του Τόπου κι όχι για τη σύγυρη μόνο εξυπηρέτηση μιας μεγάλης κεφαλαιοκρατικής τοποθέτησης. Αυτό το πράγμα ο κ. Ρ. απασχολήμένος με το να συλλογιστεί «την βαθύτεραν σημασίαν του προβλήματος του κόστους», μήπως δεν το κατάλαβε; "Ας το ξαναδιαβάσει ώπου να το καταλάβει τελοσπάντων. Ούτε ελπίζω πως υιοθετώ την άποψη της ολόκληρης ύδραυλικής εξυπηρέτησης του Τόπου. Έδικαιολόγησα και επικρότησα την παλιότερη κίνηση ενός επιστήμονα να εξαντλήσει κι' απ' αυτήν την πλευρά το θέμα με πηρα θέση προς τη μικτή λύση και μάλιστα με παραπέρα έπεξεργασία, γιατί έχω τους λόγους να νομίζω ότι επιβάλλεται πολύ εύρύτερη συμμετοχή της θερμικής ενέργειας σε ορθολογισμένη ελληνική οικονομία για αίτιες που θα εξηγήσω αργότερα με άρθρα μου. Στην πρώτη στήλη της 305 σελίδας του «Ανταίου» αριθ. 13—14 στίχοι 20 με 26 λέω ξεκάθαρα την άποψή μου τούτη, πολύ διάφορη από εκείνη που μου αποδίνει ο κ. Ρ.—όχι τόσο ίσως από άπροσεξία όσο από παιχνιδιάρικο πνεύμα που διαπνέει έξ' άλλου έλοφάρ' όλο το δημοσίευσμά του και έκτοξεύεται προς όλες τις κατευθύνσεις.

Επειδή όμως αυτά τα περί κόστους και τα λοιπά απευθύνονται και λιγάκι στη γαλαρία, σπεύδω να επιστήσω την προσοχή των μη ειδικών απάνω στην πολύ όρθη φράση του κ. Ρ.: «δπου υπάρχει η μεγάλη κατανάλωσις και η πολύπλευρος χρησιμοποίησις της ενέργειας, το κόστος της παραγομένης εις επιτοπίους θερμικούς σταθμούς ενέργειας πέπτεται ταχύτατα και ούτω η διάθεσις της ενέργειας των υδατοπτώσεων έχει να αντιμετωπίσει μεγαλύτερα δυσχερείαις» και να τους εξηγήσω τα εξής: Προπολεμικά στο έργοστάσιο ηλεκτροπαραγωγής της πρωτεύουσας έκδοσης ή χιλιοβατώρα 3 χρυσά λεπτά, από τα όποια το 1,2 ήταν αξία του καυσίμου (4200 ωφέλιμες θερμίδες, με απόδοση 80%, επί καυσίμου 7800 θερμίδων αξίας 715 δραχμών κατά τόνο, με τιμή λίρας 1000 δραχμές). Με τέτοιο κόστος έμπαινε το ρεύμα στο κεντρικό δίκτυο κατανομής. Αυτός ο αριθμός είναι μέσα στα συνηθισμένα όρια καλής εκμετάλλευσης μεγάλων θερμικών εγκαταστάσεων για πόλεις. Απ' εκεί και πέρα δεν ξέρω τί στοιχίζει στην Πάουερ ή ηλεκτρική μονάδα για έξοδο δικτύου διανομής. Μά κάτω από τις καλύτερες προϋποθέσεις πρέπει να στοιχίζει στην πόρτα του φτωχόκαταλωτή των 1000 ώρων το χρόνο, που θα κόψει 5—9 χιλιοβατώρες το μήνα, 8 1/2 χρυσά λεπτά και μόλις περάσει το μετρητή του 23. Στόν πελάτη που χρησιμοποιεί και ραδιόφωνο και λίγο σίδερο και καταναλώνει 25 χιλιοβατώρες το μήνα γίνεται μετά το μετρητή 12 χρυσά λεπτά, δηλαδή το μισό του προηγούμενου. Στη μικρή οικογένεια που έχει ηλεκτρική κουζίνα και χαλάει 100 χιλιοβατώρες το μήνα, απασχολώντας το δίκτυο κάπου 2000 ώρες το Χρόνο, φθάνει να κοστίζει 7 χρυσά λεπτά μετά το ρωλόι και αν συνυπολογισθεί η απόσβεση της κουζίνας και των σκευών 9 1/2 χρυσά λεπτά. Και στο πλούσιο σπίτι που έχει θερμαντήρες μπάνιου και ψυγεία και δουλεύουν οι ηλεκτρικές κουζίνες πολλές ώρες και φθάνει η κατανάλωση τις 600 ΧΒΩ το μήνα, έρχεται τελικό κόστος, μαζί με την απόσβεση των ηλεκτρικών σκευών, 8 χρυσά λεπτά, δηλαδή το 1/5 του κόστους του πολύ φτωχού πελάτη. Αντικαθιστώντας τη θερμική εγκατάσταση με υδραυλική ή κάνοντας οποιαδήποτε τεχνική βελτίωση στην παραγωγή του ρεύματος, έπιδροϋμε μόνο στα 3 χρυσά λεπτά του κόστους παραγωγής, δηλαδή στα 12,75% του κόστους του φτωχόκαταλωτή πελάτη και στα 37,5% του κόστους του πολύ πλούσιου σπιτιού. Απ' ότους αριθμούς αυτούς βγαίνει πολύτιμο δίδαγμα για τον προανατολισμό του μεγάλου κοινού στην ουσία της αξιοποίησης της Χώρας με την ηλεκτρική ενέργεια. Γιατί μας λένε οι αριθμοί πως δεν πρόκειται κατά κανένα τρόπο να έχει ο κοσμάκης καταναλωτής έκπτωση αξιόλογη στην τιμή της μονάδας του ρεύματος από την εφαρμογή όποιου μεγάλου ηλεκτρικού σχεδίου, αν ο ίδιος δεν γίνεταυτόχρονα πλουσιότερος ώστε να γίνει μεγαλύτερος καταναλωτής. Έίτε με κάρβουνα, είτε με νερά, είτε μ' ό,τι μέσο γίνετα παραγωγή του ρεύματος, καταβαίνει ή τιμή μονάδας του κυρίως από το άνεβασμα της στάθμης της ζωής του και

ταναλωτή. Τα άλλα και οι διαφορές κάποια έκαστοσά του χρυσού λεπτού μεταξύ των διαφόρων προτάσεων, είναι για την ιδιωτική κατανάλωση πιερίαι. Και τα προγράμματα που τάζουν ηλεκτρικές ενέργειες χωρίς να συνδέονται με το αξιόλογο άνεβασμα του εισοδήματος των φτωχών τάξεων, δεν άφοροϋν καθόλου το φτωχο λαό μα άποτελοϋν απλώς κερδοσκοπικές έπιχειρήσεις. Πως θα άνεβει το εισόδημα του λαού από την ηλεκτρική ενέργεια; Με τη σοβαρή άπασχόληση της στη βιομηχανία και στη γεωργία. Πως πρέπει να ίδοϋμε τη λύση του κύκλου Στάϊνμντς—που αναφέρει ο κ. Ρ.—λοιπόν; Με παρεμβολή παράγοντα τρίτου που θα άνεβάσει τη στάθμη της ζωής, κατά το εξής σχήμα:

Ρεύμα, όχι ακριβότερο από ένα μέγιστο, κατάλληλο για τη βιομηχανία και γεωργία
Ανάπτυξη της βιομηχανίας και της γεωργίας για άνεβασμα του εισοδήματος
Κατανάλωση μεγάλη κατά πελάτη ώστε να περάσει το μετρητή του το ρεύμα φθινό

Μήπως αρχίζει ο κ. Ρ. να αντιλαμβάνεται, πως τα ένεργητικά προβλήματα είναι αληθινά, «συνόρτοις του κοινωνικού και οικονομικού καθεστώτος» κι όλα τ' άλλα που λέγονται—τουλάχιστον για χώρες που δεν έχουν υνατότητες να έπιβόλουν άποικιακή ή μεγάλη έξαγωγική βιομηχανία—άποτελοϋν ένα είδος άστικού έλιγμοϋ, έλάχιστα συμπαθητικού;

Για να τελειώνουμε με το θέμα του κόστους, παρακαλώ το μη ειδικό άναγνώστη να καταλάβει ένα πράγμα. Άλλο το κόστος του ρεύματος στην παραγωγή, άλλο στην άφιξη στην πόλη του κι άλλο στο ρωλόι του σπιτιού του, του μαγαζιού του, της έπιχείρησής του. Κι' άλλο στην τσέπη του αν, θέλοντας να γίνει μεγαλύτερος καταναλωτής, εγκαταστήσει διάφορες εγκαταστάσεις πολιτισμού και άνεσεων που θέλουν άπόδοση. Τα πρώτα και δεύτερο κόστα είναι ποσοστά του τελικού κόστους—κι αυτό ένδιαφέρει τον πελάτη—που καταντοϋν μετριότατα ως ποσοστά στοϋ πολύ μικρούς καταναλωτές. Κάθε τροποποίηση σ' αυτά είναι άνίκανη να έπηρεάσει κατά σοβαρό λόγο την τιμή του ρεύματος που πληρώνει ο φτωχός λαός. Λύση συμφέρουσα λοιπόν δεν είναι γενικά εκείνη που παρουσιάζει το μικρότερο κόστος στην παραγωγή, μα εκείνη που αύξάνει περισσότερο το έθνικό εισόδημα καταναλώνοντας την τελική ν αύξηση στο σύνολο. Όταν τοϋτο έχει βάση μέσος πολίτης, δε θα γίνεται γαλαρία που χειροκροτεί την πρώτη τεχνικοοικονομική φαιμόφανα οϋτε θα έπηρεάζεται από ρουκέτες φραστικές.

Ας περάσουμε τώρα στις λίμνες Δασσαρητίας. Άν αϋτήν τη στιγμή καλοϋσε ο Όργανισμός Ένωμένων Έθνών τον κ. Ρ. και τοϋ έλεγε: Άγαπητέ φίλε, έκτιμώντας τοϋς άγώνες σας για την ελληνικήν οικονομία, σάς χαρίζουμε τις λίμνες Δασσαρητίας, σάς δανείζουμε και τα κεφάλαια αξιοποίησης, σάς δανείζουμε και το καθεστώς των λιμνών μα όλα αυτά υπό έναν όρο: θα χρησιμοποιήσετε άμέσως την ενέργειά τους και όχι άλλην ενέργεια, από άλλες υδραυλικές πηγές και θα κάμετε και βιομηχανίες στες θέλετε όχι δμως έξαγωγήσ γιαι. Πρώτα πρώτα δεν ξέρω μήπως βγάζει το κόστος παραγωγής στη Δασσαρητία ο κ. Ρ. με έξιωμένες αλχμές. Γιατί αν είναι έτοι, τουλάχιστον για πολλά από τα πρώτα χρόνια θα πρέπει να ύπολογίζει σε πολύ άνώτερο κόστος και να θεωρεί την άξια των λιμνών, μικρότερη από τρία δισεκατομμύρια χιλιοβατώρες. Υπό τέτοιους δμως όρους, πως θα σταθεί φθινό ρεύμα για βιομηχανία; Ό λογαριασμός του πιθανού κόστους θα πρέπει να γίνει άφοϋ ληφθεί ύπόψη μια λογική αλχημύ. Ας τ' άφήσουμε δμως αϋτό το ζήτημα και άς ύποθέσουμε πως εύθες άμέσως θα άπασχοληθοϋν τα τρία δισεκατομμύρια χιλιοβατώρες των λιμνών με διαφορά προς τα κάτω 0,3 χρυσών λεπτών άπέναντι αξιοποίησως των υδραυλικών δυνάμεων της έλεύθερης Έλλάδας. Θα είναι περισσότερο το κέρδος; Ό ίδιος κ. Ρ. ύπολογίζει το ρεύμα από τον Άλιάκμονα να στοιχίζει στην Άνθηδών 1 χρυσό λεπτό. Πόσο θα είναι φθινοτέρες οι λίμνες αν ληφθεί ύπόψη και η άπόσταση από Άλιάκμονα σε Δασσαρητία κατά την όποία θα είναι μακρότερο το δίκτυο από τις

λίμνες; Μα λοιπόν ένα κέρδος έννιά έκατομμυρίων χρυσών δραχμών το χρόνο ή 360 έκατομμυρίων χάρτινων δραχμών τοϋ 1939 ύπερ της άποψης τοϋ κ. Ρ.

Μά ή εκμετάλλευση των υδραυλικών δυνάμεων της Έλλάδας δεν πρόκειται μόνο να μάς δώσει ρεύμα άλλα και να άπελευθερώσει γαιές κυρίως από τις πλημμύρες και να αύξήσει τα ποτιστικά χωράφια. Σε έξι έκατομμύρια στρέμματα ύπολογίζεται ή άδηση των ποτιστικών χωραφιών, από τοϋς συντηρητικούς είδικούς, όταν ολοκληρωθοϋν τα υδραυλικά μας έργα. Και έξερουμε πως στόν τόπο μας, όπου ύπάρχει ρυθμιζόμενο νερό, ή βλάστηση γίνεται τροπική και ή οικονομική άπόδοση κατά στρέμμα γίνεται τεράστια. Ας περιορισθοϋμε δμως να λογαριασσουμε τη σύγουρη άδηση του χρονιατικού κοινωτικού εισοδήματος από μετατροπή ενός ξερικού στρέμματος σε ποτιστικό, μόνο χιλίες δραχμές. Τα κέρδη τοϋ κ. Ρ. άντιστοιχοϋν σε τέτοια μετατροπή 360 χιλιάδων στρεμάτων. Ό Άχελώος και ο Άλιάκμονας θα μάς δώσουν πολλαπλάσια. Τί φρονεί ο κ. Ρ; Να άφίσουμε κατά μέρος την αξιοποίηση αϋτή της ελληνικής γής, για να έχομε την εύχαρίστηση μιας διπλωματικής νίκης; Γιατί αν πάρουμε τη Δασσαρητία και την αξιοποιήσουμε πριν από κάθε άλλη πηγή ένεργειας της Χώρας μας, έπειδή είναι φθινοτερη κτλ. που λέει ο κ. Ρ.—ο Ισχυρισμός αϋτός έννοείται πάντα χωράει συζήτηση—δε μοϋ φαίνεται πολύ εύκολο να έχομε διαθέσιμη λαϊκήν άγοραστικήν Ικανότητα για άπορρόφηση της ένεργείας και των άλλων πηγών της Χώρας εύθως άμέσως ή στο κοντινό μέλλον. Και τότε έξι στρογγυλά δισεκατομμύρια προπολεμικές δραχμές το χρόνο από άδηση γεωργικής άποδοϋ μένονν κατά μέρος, γιατί τα έγγειοβελτικά έργα χωρίς ταυτόχρονη παραγωγή ένεργείας δεν εύσταθοϋν οικονομικά. Έχει δίκιο μεγάλο ο κ. Ρ. λέγοντας πως τα θέματα είναι σύνθετα κι άνήκουν σε νέο κλάδο της έπιστήμης, την ηλεκτρικήν οικονομία, μόνο που χρειάζεται να της σπουδάσει κανείς πριν άνεβει στα κεραμίδια τιμής της τής πόλεως και τοϋ παντός.

Όσο για το μονό δίκτυο, μάς λέει ο κ. Ρ. πως το δικό του έχει μελετηθεί με ύπερβολικές συναρτήσεις. Έδω δεν πρόκειται δηλαδή για μια προμελέτη μα για πλήρη μελέτη κατασκευής, γιατί τότε χρειάζονται να χρησιμοποιηθοϋν οι ύπερβολικές συναρτήσεις. Με ποιά δμως δεδομένα; Αϋτό το ζήτη ο κ. Ρ. μάς δεν το ξέρουμε έμείς οι άλλοι. Βγάζουμε ώστόσο το καπέλο μας και περιμένουμε τη δημοσίευση της μελέτης. Φυσικό είναι να μην έχομε πεισθεί. Και δεν έχομε πεισθεί από την πλευρά της εκμετάλλευσης που είναι άλλο πράγμα από τη θεωρητική μελέτη, γιατί εκεί που ή δεύτερη βρίσκει θεωρητικές λύσεις ή πρώτη τις άπορρίπτει από την άποψη της έφορμογής. Η γενική πίστη είναι πως το μονό δίκτυο δεν είναι σύγουρο ώστε να γίνεται δεκτό ως λύση. Άν ο κ. Ρ. παρουσιάζει έργασία μελετημένη και πείσει τοϋς είδικούς πως μπορεί να εφαρμοσθεί ή πρότασή του, πρώτοι έμείς θα επικροτήσουμε όπως επικροτοϋμε κάθε έφαρμοσμένη ελληνική προσπάθεια για την προκοπή της ελληνικής πατρίδας.

Τελειώνοντας θα ήθελα να κάμω μιάν άποτίμηση της αξίας για την ελληνικήν οικονομία των λιμνών. Δέχομαι βέβαια, όπως έδέχθηκε κι ο κ. Ρ. στο παρελθόν, πως και με τον Άλιάκμονα και με τον Άχελώο μπορώ να κάμω ρεύμα που να είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθεί από βιομηχανίες ηλεκροβόρες γιατί αν, αϋτό που διαφαίνεται πως πάει να παρουσιασθεί σε νέος Ισχυρισμός τοϋ κ. Ρ.—πως μόνο ή Δασσαρητία διασφαλίζει βιώσιμη βαριά βιομηχανία—ήταν σωστό, το πρόβλημα θα είχε τελείως άλλη τοποθέτηση Εύτυχώς και για το καλό της όλης οικονομίας μας, γεωργικής και βιομηχανικής, δεν είναι. Ας ποϋμε λοιπόν πως χρειασθήκαμε κάποτε αϋτά τα τρία δισεκατομμύρια χιλιοβατώρες και μη βρίσκοντας άλλη

λύση, κάνουμε κατάλληλες θερμικές εγκαταστάσεις για να έχομε. Αϋτές θα μάς παραδινουν την ένεργεια με μέσο κόστος 3 χρυσών λεπτών που μπορέ να γίνουν και κάτω από 2 1/2 αν πάμε στα λιγνιτορυχεία. Ό κ. Ρ. μάς δίνει την ένεργεια Δασσαρητίας με μέσο κόστος, στις κατάλληλες θέσεις, δεν νομίζω λιγότερο από 1 1/2 λεπτό. Έμείς θα έχομε λοιπόν μια ζημιά 1 1/2 χρυσού λεπτού στη χιλιοβατώρα δηλαδή 45 έκατομμυρίων χρυσών δραχμών το χρόνο ή 1800 έκατομμυρίων προπολεμικών δραχμών το μέγιστο. Η ζημιά είναι φυσικά άποθετική, γιατί αϋτό το ρεύμα θα πάει κυρίως για έκπολιτιστικές άνέσεις τοϋ πληθους όπειδή οι παραγωγικές εγκαταστάσεις θα έχοϋν εξυπηρετηθεί από τις ντόπιες ύδροπτώσεις με μιά άδηση της γεωργικής προσόδου, όπως είπαμε, έξι δισεκατομμυρίων προπολεμικών δραχμών. Άν βαστοϋν τα κόστα μας δηλαδή, την κάνουμε αϋτή τη δαπάνη. Το πρόβλημα μοιάζει σαν τη περίπτωση ενός άνθρώπου που θέλει ν' άνοίξει μια δουλειά μα θέλει να έχει κι ένα αϋτό κόνιητο. Κάθε λογικός φίλος θα τοϋ συστήνει ν' άνοίξει τη δουλειά να έξασφαλίσει τη ζωή του κι αν τοϋ περισέψουν χρήματα να κοιτάξει την πρόσθετη άνεση τοϋ αϋτοκίνητοϋ. Τα 1800 τοϋτα έκατομμύρια είναι τα 15% τοϋ κρατικού προϋπολογισμού ή τα 2,8% τοϋ προπολεμικού έθνικού εισοδήματος. Αϋτό το 2,8% είναι ή «ύψιστη έθνική διεκδίκησις» τοϋ κ. Ρ. που συνεπάγεται την τετραπλάσια δαπάνη για διατήρηση Ισχυροϋ έθνικού στρατοϋ που θα την περιφρουρήσει! Χωρίς να λάβουμε ύπόψη ότι—όπως θα παρατηρήσουν οι είδικοί ένεργειακοί μηχανικοί—για να κάμω το χατίρι τοϋ κ. Ρ. έπήρα, έξω από κάθε κανόνα, πως θα άποτραβιοϋνται και τα τρία δισεκατομμύρια χιλιοβατώρες για τα όποια θα είναι οι εγκαταστάσεις κατασκευασμένες. Γιατί αν πάρω τα μισά, όπως είναι σωστό, τότε κάθε διαφορά μεταξύ έλαστικής θερμικής εγκατάστασης και της σχετικής άκαμπτής υδραυλικής έξουδετερώνεται και δεν ύφισταται καμμία ωφέλεια ύπερ της δεύτερης. Τοϋτο το ζήτη ο κ. Ρ. και γιαϋτό βάζει τη βαρεία βιομηχανία να τροφοδοτείται από το ρεύμα των λιμνών. Τον παρακαλώ όμως να την άφίσει ήσυχη αϋτή, γιατί είναι ένταγμένη στο σύμπλεγμα ηλεκτροβόρες βιομηχανίες—γεωργική αξιοποίηση, που μόνο με τη χρησιμοποίηση των έγγχωρίων ύδροπτώσεων όπως έξηγησα παραπάνω, είναι συμφέρον να γίνετα.

Δεν τις θέλουμε τελοσπάντων τις λίμνες; Τουναντίον. Για μάς και για τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τα πράγματα, είναι μεγάλο φυσικό δώρο. Γιατί έμείς βλέπομε σ' αϋτέ, ένα ποσό αξιόλογο χιλιοβατώρες, σε όφελος τοϋ λαοϋ. Για να περάσουν δμως τοϋτες οι χιλιοβατώρες στη λαϊκή μερίδα, χρειάζονται όρισμένες προϋποθέσεις, που άμα ύπάρξουν, λύνουν αϋτόματα το ζήτημα της χρησιμοποίησης των λιμνών χωρίς διπλωματικές διεκδικήσεις και προστριβές από τώρα. Πιστεύοντας αϋτό, πως ή άμεση πραγματικότητα είναι τα έθνικά σύνορα και ή έντός τοϋς ολόπλευρη αξιοποίηση των φυσικών δυνατοτήτων με τη βοήθεια της σύγχρονης τεχνικής, ύποστηρίζουμε πως μπορέ να πάνε κατά μέρος οι άπόψεις μέτριου περιεχομένου, όσα κι αν είναι φουσκαμένες και διακοσμημένες, για να πέσει ή διπλωματία μας με όλες της τις δυνάμεις στη διεκδίκηση των πραγματικών μέσων και δρών για την ένότητα τοϋ Έλληνισμοϋ, την πολιτική και οικονομική άνεξαρτησία μας και την άλληθινή εύημερία τοϋ Τόπου. Γιατί άσχολοϋμενοι με τις λίμνες ή με όποιοδήποτε άλλο άνάλογης σοβαρότητας θέμα, παραμελοϋμε τον κίνδυνο που μάς άπειλεί, να γίνουμε οικονομικό σάντ—καρ σε ξένες μοτοσυκλέτες. Και αλοαυόμαστε περήφανοι να νιώθουμε πως είμαστε, μικρό κέταρο της ζεστής καρδιάς της Έλλάδας, που χτυπάει όμοιόμορφα αϋτήν τη στιγμή, ζωντανεμένη από το πιο καθάριο αίμα την άποφασιστικότητα της άνδρωμένης ψυχής τοϋ λαοϋ της.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ

Β'. Ο ΣΗΜΕΡΙΝΟΣ ΑΣΤΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ

Αυτή είναι με λίγα λόγια η ιστορία του Έλληνικού Αστικού Κώδικα. Όλες οι επιτροπές που γίνθηκαν αργότερα για να συντάξουν αστικό κώδικα, το 1849, το 1863—1874, το 1911 δεν έφθασαν μία αναγεννητική πολιτική θέληση, δεν προσπαθούν να λύσουν ένα πρόβλημα ανάπτυξης της Χώρας. Ήσαν μπορεί κανείς να ελπίζει επιστημονικές εταιρείες ή ομάδες που είχαν σκοπό να συστηματοποιήσουν με τάξη και εύρετήρια «το ισχύον δίκαιον», που βρισκόταν σκορπισμένο σε διάφορα κείμενα. Και η επιτροπή του 1930 δεν μπορούσε να βάλει στον έαυτό της ψηλότερο προορισμό. Βασικό της έργο ήταν η συλλογή και η συστηματοποίηση του σκόρπιου δικαίου. Όσο για τα προβλήματα που αντιμετώπιζε ήταν όχι τόσο εκείνα που προκαλούσε η κοινωνική πάλη, αλλά εκείνα που αντιμετώπιζαν οι έρμηνευτές (θεωρητικοί, και πρακτικοί) στην επιστημονική επεξεργασία του Δικαίου.

Αλλά ως δούμε το δίκαιο που η επιτροπή του 1930 θέλησε να κωδικοποιήσει.

Το μέγιστο μέρος που έδινε και το χαρακτηριστικό τύπο σ' όλο το δίκαιο ήταν το βυζαντινορωμαϊκό. Κατόπιν έρχονταν οι νεώτεροι, όπως λέμε, νόμοι και οι τοπικοί κώδικες (Κρητικός, Σαμιακός και Ίόνιος). Τέλος και αυτό τονίζεται σ' όλους τους τόνους—βασικός παράγων για την ανάπτυξη όλου αυτού του δικαίου, παλιού και καινούριου, μέσα στις ελληνικές συνθήκες, στάθηκε η νομολογία και η ελληνική νομική επιστήμη.

Ας ρίξουμε μία ματιά σ' αυτό το υλικό.

Ας αρχίσουμε από τους νεώτερους νόμους. Όλοι πήγαν από την ανάγκη να καλυφθούν τα κενά που άφινε η έλλειψη αστικού κώδικα. Οι τοπικοί πάλι κώδικες αποδίδουν Γαλλικό δίκαιο και θα μπορούσε να γίνουν αφετηρία για συγχρονισμένες νομικές λύσεις. Όμως και στις δύο κατηγορίες νόμων ακόμη στον Έμπορικό νόμο βάραινε αφορία το Βυζαντινορωμαϊκό Δίκαιο.

Όσο για δίκαιο, αυτό, το Βυζαντινορωμαϊκό, είναι κοινός τόπος πλέον πώς ανιγ' αυτό εφαρμόστηκε και εφαρμόζεται 100 και πλέον χρόνια το Γερμανικό κοινό δίκαιο. Όπως είπαμε το Διάταγμα του 1835 όριζε πώς θα εφαρμόζονται οι πολιτικοί νόμοι των βυζαντινών αυτοκρατόρων που περιέχονται στην εξέδικο του Αρμενοπούλου. Αντί όμως να ψάχνουν να βρουν τους απρόσιτους και ακατάληπτους νόμους των βυζαντινών, βολέψανε το πράγμα με τα επιστημονικά νομικά συγγράμματα των Γερμανών έρμηνευτών πάνω στο γερμανικό κοινό δίκαιο. Το γερμανικό δίκαιο της τότε φεουδαρχικής Γερμανίας το διοχέτευαν με κάθε ευνοία οι Γερμανοί της αντιβασιλείας και τα πλουσιόπαιδα που άρχισαν να σπουδίζουν στα γερμανικά πανεπιστήμια ήταν το κατάλληλο δίκαιο για να στερεώση το φεουδα-

χισμό. Έτσι σπουδάζοντας το γερμανικό δίκαιο, που απέδιδε σε μέγιστο βαθμό το corpus juris civilis την κωδικοποίηση δηλ. του Ιουστινιανού, άφισαμε πίσω κι' αυτούς τους Βυζαντινούς αυτοκράτορες και τραβήξαμε όλοισα έως τον Δωδεκάδειλο της αρχαίας Ρώμης. Και η καταληξη είναι γνωστή: Οι Έλληνες νομικοί παίρνουν για νόμους τα συγγράμματα των Γερμανών νομικών. Ελάχιστοι νομικοί είχαν το κουράγιο να γίνουν πάνω από τους αιώνες περιπατητές στον αρχαίο Τίβερα ή να επιδοθούν με την τυμβωρυχία των Πανδεκτών. Κι' απ' αυτούς τους ελάχιστους δεν ξέρω πόσοι μπόρεσαν να ειπουν τίμια πώς άποχτησαν, για καθολική αποπεία σε βάθος και πλάτος δόκληρου του Ρ. Δικαίου. Οι περισσότεροι γίνθηκαν μεταφραστές ξένων γνωμών και αναφέρουν τις αρχαίες πηγές από μία σειρά νεοπλουτική επείδειξη γνώσεων. Δεν θέλω να ειπώ πώς δεν υπήρξαν άξιοι Έλληνες νομικοί. Υπήρξαν και παραυπήρξαν και μερικοί απ' αυτούς ήταν και είναι πραγματικά μεγάλοι. Θέλω μόνο να σημειώσω πώς άφου το Έθνος βγήκε από τη φυσική του πορεία, άφου έπαψε να κάνει δική του ζωή δε μπορούσε παρά και οι νομικοί του, όσο μεγάλοι κι' αν ήταν, να δουλεύουν στο κενό μακριά από τα ζωτικά προβλήματα του Λαού.

Εύκολα καταλαβαίνουμε πώς και η μοίρα της νομολογίας δε μπορούσε να ήταν καλλίτερη. Έδω μάλιστα υπήρχε και κάποιος άλλος άρνητικός παράγοντας. Τα δικαστήρια δεν ήταν ελεύθεροι έρμηνευτές, αν μπορεί να ειπωθεί πώς υπάρχουν ελεύθεροι έρμηνευτές. Τα δικαστήρια μέσα στην ασάφεια του βυζαντινορωμαϊκού δικαίου, από μία άποψη ήταν ελεύθερα και θα μπορούσαν ίσως να ζυμώσουν ένα σύγχρονο δίκαιο. Αλλά τα δικαστήρια ήταν ένα κομμάτι ενός ξένου για το λαό, ενός αντιλαϊκού Κράτους. Δούλεψαν λοιπόν κι' αυτά (και δεν μπορούσε να γίνει αλλιώς) σε μία χαλαρή πορεία. Βέβαια δεν θ' άρνηθώ πώς υπάρχουν αποφάσεις θαυμάσιες. Όπως κανείς σας, πιστεύω, δεν θ' άρνηθεί πώς υπάρχουν αποφάσεις που προκαλούν άγανάκτηση. Σαν σύνολο, σε δικαιοπλαστική δύναμη όμως η νομολογία ούτε μπόρεσε, ούτε μπορούσε, να δώσει ανάσα στα πνιγμένα λαϊκά συμφέροντα.

Έτσι λοιπόν καταλαβαίνουμε πώς το πρόβλημα του αστικού κώδικα έπαθε μία βασική μετατόπιση. Το πρόβλημα όπως είπαμε γεννήθηκε και είχε την αξία του σαν πρόβλημα λαϊκής-δημοκρατικής ανάπτυξης. Με την εκατόχρονη όμως εφαρμογή του γερμανικού και άλλων δικαίων και μάλιστα παρμένων από δεύτερο και τρίτο χέρι, με την κομματιασμένη εισαγωγή άλλης ξένης νομοθεσίας, με τους τοπικούς κώδικες με όλο αυτό το ετερόκλητο δίκαιο έλέσαμε σ' ένα άλλο πρόβλημα καθαρά τεχνικό. Να ξεκαθαρισθεί και να συστηματοποιηθεί αυτό το δίκαιο. Έδώ λοιπόν φτάσαμε στην ουσία του προβλήματος: Τί έννοούμε ση-

μερα όταν λέμε: σύνταξη αστικού Κώδικα; "Αν έννοούμε μία συστηματική κατάταξη της σκόρπιας ύλης, τότε θα ήταν περιττό να σάς κουράσω γιατί, κανένας δεν θα είχε αντίρρηση. Ο Κώδικας όμως βγαίνει με άλλες αξιώσεις. Κι οι συντάχτες κι οι ύμνητές του δεν άνέχονται να δοθεί στο κώδικα ένας ταπεινός ρόλος εύρετηριασμένης συλλογής. Πρέπει λοιπόν να συνεχίσουμε την συζήτησή μας για την αξία του κώδικα και την ανάγκη της εφαρμογής:

Ο κώδικας του Μεταξά δεν θα μās άπασχολήσει γιατί τυπικά τουλάχιστο αντικαταστάθηκε. "Αν ίσχυε, τότε θα είχαμε πολλά να ειπούμε για «την αίσθητην επί'ρασιν—πάνω στον κώδικα—της νοστορίας, ήτις πρό πολλού κυφορουμένη εν τη ψυχῇ του Έλληνικού Λαού έπεκράτησε μετά την 4ην Αύγουστου 1936 εις όλην την νομοθεσίαν και την διοίκησιν», όπως έλεγε με κομπορυσμένη ο διχτάτορας. Επίσης πολλά θα είχαμε να ειπούμε για «τάς ευχαριστίας» του Εισηγητή του Κώδικα προς τον διχτάτορα γιατί, όπως έλεγε, του έδωσε ο διχτάτορας «τάς φωτεινάς του γνώμας επί ποι-κίλων δυσχερών προβλημάτων». Είναι να λυπάται κανείς γιατί επιστημονικά αναστήματα πρώτου μεγέθους δεχθήκανε να παρασταίνουμε τους νάνους για να δίνουν το δικαίωμα σ' ένα πολιτικό νάνο να αποθρασύνεται. Αλλά ως γυρίσωμε στο θέμα μας.

Ο Κώδικας του Μεταξά, όπως φρεσκαρίστηκε, ποιά αξία έχει και συμφέρει να εφαρμοστεί;

Νομίζω πώς υπάρχουν μία σειρά λόγοι που αποκλείουν την εφαρμογή του ανεξάρτητα ακόμη κι' από την αξία του.

Πρώτο. Ο Κώδικας του Μεταξά ετοιμάστηκε μέσα στη σιωπή και την άδιαφορία του Λαού. Και η άναθεώρησή του έγινε από τρεις—στην πραγματικότητα από δύο—νομικούς, χωρίς καμιά συμμετοχή του Λαού. Δεν μπορεί κανείς να μιλάει για λαϊκή κυριαρχία, όταν δεν εμπιστεύεται, στις παραμονές μάλιστα εκλογών, στο Λαό να ρυθμίσει ο ίδιος τη ζωή του. Αυτά τα πράγματα ίσχυαν και πρώτα από τον πόλεμο, αλλά σήμερα αποτελούν το «πιστεύω» των Λαών. Γιατί αν θελήσεις να συλλάβεις το ήθικo και πολιτικό νόημα της εποχής μας θα ιδείς πώς οι Λαοί θέλουν να καλλιερέψουν τη ζωή τους, αλλά να την καλλιερέψουν με το ίδιο τους το χέρι. Στο ξέφτισμα της παλιάς δημοκρατίας κατάφεραν να χωρίσουν αυτά τα πράγματα και υποστήριξαν πώς μπορούσε ο Λαός να δουλεύει μόνο και κάποιος άλλος να σκέφτονται για λογαριασμό του. Από δω ανέβηκε ο φασισμός. Σήμερα οι λαοί κάμανε πείρα τους για άρχη: Μόνο ό,τι βγαίνει από τα χέρια τους μπορεί να εμπιστεύονται.

Έδω δεν άντέχω στον πειρασμό, να μη αναφέρω πώς τις ίδιες περίπου γνώμες διατύπωσε δημόσια λίγες μέρες προτού να πάρει τη σχετική έντολή και ένας από τους τρεις νομομαθείς που ανέλαβαν να «εκδημοκρατίσουν» τον κώδικα Μεταξά. Έγραφε λοιπόν: «Ο Λαός κατασκευάζει το δικαίον του. Αλλά και το δικαίον χειραγωγεί τον λαόν... (δταν)... εμφανίζεται έμπορευόμενον από τον ίδιον τον Λαόν δρώντα και αποφασίζοντα δι' ελευθέρως εκλεγόμενων αντιπροσώπων. Αντιπροσώποι δε του λαού δεν είναι βέβαια οι νομικοί θεωρητικοί και πρακτικοί, όσον δήποτε και αν κατέχουν οδοί την τεχνικήν της νομοθετήσεως. Όπως και περί γλώσσης δεν έχουν άρμοδιότητα μόνον οι γραμματικοί

και οι διδάσκαλοι, ούτω και περί νόμων, και δη της δλκής του νέου αστικού νόμου, δεν ήμπορούν να διεκδικούν δι' έαυτούς δικαιοδοσίαν νομοθετήσεως οι τεχνικοί νομικοί». Σοφός ο λόγος. Αλλά γιατί σήμερα ή παλινωδία; "Ας μη σπεύσει κανείς σε άπαντήσεις. Ο κ. καθηγητής είναι ή πιο σεβάσμια νομική φυσιογνωμία του τόπου. Η γνώμη του πώς ο λαός μόνος του κατασκευάζει το δικαίό του είναι όρθή. Και ή πράξη του επιβεβαιώνει εκείνο που είπαμε: Ο λαός να εμπιστεύεται μόνο στα χέρια του.

Δεύτερο. Ο Κώδικας του Μεταξά κι αν δεχτούμε πώς ξεκαθαρίστηκε από τις φασιστικές διατάξεις θα είναι ένας Κώδικας του 1930. Κι αν ακόμη σε συνέχεια δεχθούμε πώς για το 1930 ήταν ένας Κώδικας υποφερτός, ο πόλεμος, που έκαμε κανάλα τούτη τη χώρα, άφησε άθικτο τον Κώδικα; Ο Κώδικας αποδίδει γνήσιο το Ρ. Δίκαιο. Κι' αυτό είναι οικοδομημένο στην ατομική ιδιοκτησία, στην ελευθερία των συναλλαγών και στο γάμο. Δηλαδή σε τελευταία ανάλυση είναι δικαίον της ατομικής ιδιοκτησίας και μάλιστα της αποκτημένης ατομικής ιδιοκτησίας, γιατί βέβαια ή ελευθερία των συναλλαγών άφορά εκείνους που έχουν ιδιοκτησία για να κάμουν συναλλαγές και ακόμη ο γάμος σαν κοινωνικός και νομικός θεσμός επηρεάζεται από την ιδιοκτησία. Πώς λοιπόν μπορεί να μιλάμε για ένα Κώδικα της αποκτημένης ιδιοκτησίας, όταν το αίτημα του Λαού είναι πώς θα αποκτήσουν ιδιοκτησία πλατύτερες μάζες μέσα σ' ένα πνεύμα κοινωνικής δικαιοσύνης;

Τρίτο. Ο Αστικός Κώδικας είναι ένα μέρος δλοκλήρου του Δικαίου. Όλοι οι κλάδοι του δικαίου άργα ή γρήγορα θα μεταβληθούν και θα γίνουν από φραγμοί στη πρόοδο και άγωνα άνομου κέρδους σε μοχλούς για μία σχεδιασμένη λαϊκή οικονομία. Η Τραπεζική πίστις, ή Βιομηχανική Παραγωγή, οι Μεταφορές, ή άσφάλιση, ή Εργασία, ή Άγροτική Παραγωγή, το εισαγωγικό και εξαγωγικό Έμπόριο θα μπουν όπωσδήποτε στην ύπηρεσία του Λαού. Κι' οι άντίστοιχοι κλάδοι δικαίου θα υποστούν ριζική μεταβολή. Μέσα σ' αυτή την ολόπλευρη άλλαγή του Δικαίου, ο αστικός κώδικας, που όπως το Ρ. Δ. μένει στενά προσκολλημένος στην ατομική ιδιοκτησία και την αυτονομία της βουλήσεως, θα μένει ένας κώδικας καθυστερημένος, ένα ξένο σώμα, ένα εμπόδιο στην άναγέννηση του τόπου.

Τέταρτο. Ο περασμένος πόλεμος δημιούργησε πολλούς παγκόσμιους θεσμούς δικαίου. Τώρα είμαστε βέβαιοι πώς σε παγκόσμια κλίμακα, αλλά τουλάχιστον στην Ευρώπη, ή μάχη της Δημοκρατίας θα φέρει στην επιφάνεια πολλούς όμοιόμορφους θεσμούς. Η βιασύνη μας σήμερα να κωδικοποιήσουμε ένα δίκαιο που το πήραμε δανεικό όταν εκείνοι που μās το δάνεισαν το παρατούν, οδηγεί στην απομάκρυνσή μας από την Ευρώπη, ενώ θα πρέπει να κάμουμε το πόν για να συντονίσουμε το βηματισμό μας μαζί της.

Όλοι αυτοί οι λόγοι μās άναγκάζουν να δεχτούμε πώς δεν βλέπουμε που βρίσκεται το συμφέρο για να ζητήσουμε την άμεση εφαρμογή του Κώδικα.

Υποψιάζομαι πώς μερικοί μπορούν να ειπουν. «Όλα αυτά είναι γενικά και λίγο άόριστα πράγματα». Δέ μένει λοιπόν παρά να ρίξουμε μία ματιά και στο περικείμενο του Κώδικα Είναι περιττό βέβαια να δηλώσω πώς είναι αδύνατη ή λεπτομερειακή ανάλυση κάθε

ἄρθρου καὶ μάλιστα ἡ ἐξέταση τους ἀπὸ τεχνικὴ ἄποψη.

Θὰ πᾶρω μερικὰ σκόρπια παραδείγματα.

1. Τὸ ζήτημα τοῦ ἐθίμου. Ὁ Κώδικας τοῦ Μεταξᾶ ἀνακηρύχνη τὸ ἐθίμο ἰσότιμο μὲ τὸν νόμο, ποὺ μποροῦσε μάλιστα νὰ καταγγήσῃ κι' αὐτὸ τὸ νόμο. Μὲ τὴν μεταρρύθμιση τοῦ Κώδικα ξανάρθραμ στὸ καθεστὼς ποὺ ἰσχύει ἀπὸ τὸ 1856: Τὸ ἐθίμο δὲ μπορεῖ νὰ καταγγήσῃ νόμο. Μπορεῖ ὅμως νὰ ἀναπτυχθῇ ἐθίμο ἐκεῖ ποὺ δὲν ὑπάρχει νόμος. Τί εἶναι τὸ σωστό; Τὸ ζήτημα τοῦ ἐθίμου βασανίζει δεκάδες χρόνια τὴν ἑλληνικὴ νομικὴ ἐπιστήμη καὶ νομολογία. Ἄλλοι τὸ πολεμοῦν γιὰ τὴν ἀσφάλεια του, γιατί κρατάει τὸ Λαὸ σὲ παλῆς συνήθειες ἢ ἀκόμη γιατί τὰ τοπικὰ ἐθίμα, ποῦναι καὶ ἡ συνηθέστερη μορφή τους διασποῦν τὴν ἐνότητα τῆς νομοθεσίας. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά οἱ ὑπερασπιστὲς τοῦ ἐθίμου βλέπουν σ' αὐτὸ τὴν πιδ γνήσια, τὴν πιδ ἄμεση συμμετοχὴ ὅλου τοῦ λαοῦ στὴν κατασκευὴ τοῦ δικαίου. Τελευταῖα μάλιστα ἡ ὑπεράσπιση τοῦ ἐθίμου πῆρε ἓνα εἰδυλιακὸ τόνο γιατί μέσα στὸ ἐθίμο λένε ἀποτυπώνεται ἡ λαϊκὴ ψυχὴ, ὅπως περίπου ἂς ποῦμε συμβαίνει καὶ στὴν Λαϊκὴ Τέχνη. Μοῦ φαίνεται πὼς κι' οἱ δυὸ ἀπόψεις πέφτουν σὲ ὑπερβολὲς γιατί δὲν βλέπουν τὸ πρόβλημα διαλεκτικά. Στὰ χρόνια τοῦ μεσαιῶνα κάτω ἀπὸ τὸν ἀπολυταρχικὸ νόμο τὸ ἐθίμο ὑπῆρξε προοδευτικὴ δύναμη, ὅταν ἀνοιγε κάποιον δρόμο στὶς καινούριες παραγωγικὲς δυνάμεις. Στὴ κίνησή του ἐμπορίου τὰ ἐθίμα ποὺ ἀναπτύχθηκαν ὑπῆρξαν τεράστια προοδευτικὴ δύναμη. Κάμανε σήγματα στὸ καθυστερημένο φεουδαρχικὸ δίκαιο καὶ γίνηκαν ἀγωγοὶ ἐπικοινωνίας ἀνάμεσα στοὺς λαοὺς ποὺ τοὺς χώριζαν τὰ πριγκιπάτα καὶ τὰ φέουδα. Τὰ ἐθίμα ὅμως ποὺ ἐκφράζουν μιὰ κλειστή ἀγορικὴ οἰκονομία ἦταν ἀλυσίδες γιὰ τὸ λαὸ καὶ ἐμπόδιζαν τὸ ἔμπνημα του. Ἔργο τῆς ἀστικής ἐπανάστασης ἦταν νὰ δώσει ἀναμφισβήτητο κύρος σὲ κεῖνα τὰ ἐθίμα ποὺ πλάταναν τὴν ἀγορὰ τῆς, ποὺ βοήθαιαν νὰ πάσῃ ἡ οἰκονομία ἐμπορευματικὸ χαρακτήρα. Ἔργο τῆς ἐπίσης ἦταν νὰ χτυπήσῃ τὰ ἐθίμα ποὺ κρατοῦσαν δεμένη τὴ ζωὴ στὶς παλιὲς καθυστερημένες σχέσεις. Στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821 τὸ πρόβλημα ἀντιμετωπίστηκε σωστὰ ἔτσι κι' ἂν δὲν λυθῆκε. Ὁ ἐμπορικὸς κώδικας εἶχε ἀφομοιωθεῖ τὰ περισσότερα προοδευτικὰ ἐθίμα. Τὰ ὑπόλοιπα προοδευτικὰ ἐθίμα ἀσφαλῶς θὰ πεονοῦσαν στὸν ἀστικὸ κώδικα, ἂν γινόταν. Τὰ ὑπόλοιπα ἔπρεπε νὰ καταγγηθοῦν γιατί ἀναδίνανε μούχλα τοῦ δεσποτισμοῦ. Ὅταν βέβαια χάθηκε ἡ ἐπανάσταση καὶ σποτιώθηκε ὁ ἀπολυταρχισμὸς πολλὰ ἐθίμα εἶχαν νὰ παῖξουν πάλι τὸν προοδευτικὸν τοὺς ὁλοὺ ἀπέναντι στὸ φεουδαρχικὸ βυζαντινοομοματικὸ δίκαιο. Ἀπὸ τὴν ἄποψη αὕτῃ ὁ νόμος τοῦ 1856 ποὺ ἀπαγόρευε τὴν καταγωγικὴ δύναμη τῶν νεωτέρων ἐθίμων ἦταν νόμος ἀντιλαϊκός. Σήμερα ὅμως ποὺ ἀρχὰ ἡ γοήγορα ὁ Λαὸς θὰ ἀσκήσῃ ἄμεσα τὰ κυριαρχικά του δικαιώματα στὰ πλαίσια μιᾶς οὐσιαστικῆς δημοκρατίας, τὸ ἐθίμο φέρονται νὰ πνεύμα μιὰς ποικιλικῆς βυθισμένης στὸ παρελθὸν δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι ἐμπόδιο στὴν ἀνάπλαση τοῦ τόπου. Ὁ κώδικας λοιπὸν ἔπρεπε νὰ ἀντιμετωπίσῃ καὶ τὰ παλαιὰ καὶ τὰ μελλονικὰ ἐθίμα βάζοντάς τὰ στὴ θέσῃ ποὺ τοὺς ἀνήκει. Κι' αὕτῃ εἶναι μία. Μαζὺ μὲ τίς συνήθειες τὰ συναλλακτικὰ ἦθη καὶ τὰ παρόμοια νὰ βοηθήσει, τὸ δικαστὴ στὴν ἐκτίμησή τῆς οὐσίας. Ἡ θέσῃ ποὺ ἔδινε ὁ Κώδικας τοῦ Μεταξᾶ στὸ ἐθίμο ἦταν θέσῃ ἀναχρονιστικὴ. Ἡ θέσῃ ποὺ δίνει

ὁ καινούργιος Κώδικας εἶναι ἀναντίρρητα σωστότερη. Ἀλλὰ κι' αὐτὸς μένει στὴν ἀντίληψη πὼς τὸ ἐθίμο εἶναι Νόμος, ἐνῶ μποροῦσε, χωρὶς νὰ ἀσχηλῇ μὲ τὸν χαρακτήρα τοῦ ἐθίμου νὰ τοῦ τάξῃ τὸν σωστὸ προσδιορισμὸ ποὺ εἴπαμε παραπάνω, δηλαδὴ πὼς εἶναι ἓνα βοήθημα στὴν ἐκτίμησή τῆς οὐσίας.

2. Ἄς ἰδοῦμε ἓνα ἄλλο βασικὸ ζήτημα: Τὴν οὐσία καὶ τὴν συγκρότηση τῶν δικαιωμάτων. Στὸ Ρ. Δ. τὰ δικαιώματα προσκολλῶνται στὸ πρόσωπο καὶ γίνονται δυνάμεις ποὺ ὑπακούουν μόνον στὴ θέληση τοῦ δικαιούχου. Τὰ πραγματικὰ δικαιώματα π. χ. λέει δίνουν στὸ δικαιοῦχο ἄμεση ἐξουσία πάνω στὸ πράγμα, χωρὶς γιὰ τὸν προσδιορισμὸ αὐτῆς τῆς ἐξουσίας νὰ ρωτᾶμε ἂν ὑπάρχουν γύρω καὶ ἄλλοι ἄνθρωποι, λὲς καὶ μπορεῖ νὰ νοηθεῖ πράγμα, δηλαδὴ οἰκονομικὸ ἀγαθὸ ἢ ἐξουσιασμοὺς αὐτοῦ τοῦ πράγματος, χωρὶς κοινωνικὴ ζωὴ. Αὐτὸς ὁ ἐγωϊστικὸς χαρακτήρας τοῦ δικαιώματος στάθηκε τρομερὸ ἐμπόδιο στὴν ἀνοδο τοῦ καπιταλισμοῦ (ἐδῶ ἂς θυμηθοῦμε τὸ πείσμα τῶν τσιφλικῶν) καὶ ἀργότερα ὅταν διοχετεύτηκε στὸν οἰκονομικὸ φιλελευθερισμὸ μεταβλήθηκε σὲ τερατώδη καὶ ἀπάνθρωπη δύναμη. Στὰ τελευταῖα χρόνια κάτω ἀπὸ τὴν ἀγανάχτηση τοῦ κόσμου βρέθηκε, ὅπως πείσθηκαν, τὸ φάρμακο μὲ τὴ θεωρία τῆς «μὴ καταχόσεως τοῦ δικαιώματος». Καὶ γύρω ἀπ' αὕτῃ τὴ θεωρία ὁ κώδικας κάνει ἓνα ἀνέξοδο βέβαια σοσιαλισμὸ. Τὸ κακὸ ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ θεραπευτεῖ μὲ ἔορκια. Τὸ πρόβλημα βρίσκεται ὅχι στὴν ἀσκηση τοῦ δικαιώματος, ἀλλὰ στὴ συγκρότησή ποὺ θὰ δοθεῖ στὸ δικαίωμα. Ἄς φέρομε ἓνα παράδειγμα: Ἄν ἓνας ἔχει ἓνα τσιφλίκι χωρὶς νὰ τὸ ἐκμεταλλεύεται καὶ γύρω πεθαίνει ὁ κόσμος ἀπὸ τὴν πείνα, δὲν ὑπάρχει καμμιὰ καταχρηστικὴ ἀσκηση ἐξουσίας. Κι' ὅμως αὐτὸ τὸ δικαίωμα εἶναι βαθύτατα ἀντικοινωνικὸ. Ἡ γιὰ νὰ εἴμαστε πιὸ συγκεκριμένοι: Σύμφωνα μὲ τὸ ἄρθρο 1028 τοῦ Κώδικα «ὁ κύριος ἀκινήτου, ἐν ᾧ ὑπάρχει πηγὴ ἢ φρέαρ ὑποχρεοῦται ἀνεῖν ἰδίας αὐτοῦ στεγῆσεως νὰ χορηγῇ ἐπὶ ἀποζημιώσῃ εἰς τὸν κύριον τοῦ γειτονικοῦ κτήματος τὸ διὰ τὰς οἰκιακὰς τοῦτον ἀνάγκας ἀπαραίτητον ὕδωρ, ἐφ' ὅσον ἡ ἄλλοθεν προμήθεια μόνον ἐπὶ δυσανάλογον δαπάνη εἶναι εἰς τοῦτον δυνατή». Δηλαδὴ ὁ κύριος ἐνὸς χωραφιοῦ στὸν ὁποῖο βρέθηκε μιὰ πηγὴ ἱκανὴ νὰ ἀξιοποιήσῃ κι' αὐτὸ τὸ χωράφι καὶ τὰ γύρω, μπορεῖ ἀπὸ ἄγνοια ἢ ἰδιοτροπία νὰ ἀρνεῖται τὴ χρησιμοποίηση τῆς πηγῆς. Δὲν κάνει καμμιὰ κατάχρηση ἐξουσίας. Ὅταν μάλιστα δίνει ἓνα σταμνὶ νερὸ στὸ γείτονα (πόσος φεουδαρχισμὸς κρύβεται σ' αὕτῃ τὴ διάταξη!) τότε, ἔ τότε, ἡ ἰδιοκτησία ἀνακλάσθηκε κι' ἐγίνε... «κοινωνικὴ λειτουργία», ὅπως λέει καὶ τὸ ἄρθρο 1001 τοῦ καινούργιου κώδικα. Τὸ λάθος βρίσκεται γιατί πείσθηκαν πὼς τὰ δικαιώματα μόνον ὅταν ἀσκοῦνται μπορεῖ νὰ βλάψουν. Ἐνῶ τὰ δικαιώματα, ποὺ παντὸς τὰ πραγματικά, βλάπτουν ἀκριβῶς ὅταν δὲν ἀσκοῦνται. Ὅλο τὸ μυστικὸ εἶναι ὅχι μόνον νὰ χαρακτηρίζῃς τὸ δικαίωμα σὰν κοινωνικὴ λειτουργία, ἀλλὰ νὰ βάλῃς αὕτῃ τὴ λειτουργία σὲ δράση, νὰ τὴ συντονίζῃς μέσα στὸ γενικὸ σχέδιο μιᾶς κοινωνικῆς παραγωγῆς. Αὐτὸ τὸ πρόβλημα ὁ κώδικας ὅχι μόνον δὲν τὸ λύνει, ἀλλὰ οὔτε τὸ ὑποψιάζεται πὼς ὑπάρχει.

3. Σὲ κάποιο ἄλλο μέρος τοῦ κώδικα διαβάζουμε πὼς εἶναι ἄκυρη ἡ νομικὴ πράξη ποὺ βρίσκεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὰ χρηστὰ ἦθη. Πουθενὰ ὅμως δὲ βρίσκουμε οὔτε ἐξήγηση οὔτε σαφὴ ὑπόδειξη γιὰ τὸ τί ἐννοεῖ ὁ

κώδικας χρηστὰ ἦθη. Ποιὰ τότε θὰ εἶναι τὰ χρηστὰ ἦθη; Μπορεῖ ἴσως νὰ παρατηρηθεῖ πὼς ἀκριβῶς δὲν ἐγίνε ὁ προσδιορισμὸς τοῦ ὅρου «χρηστὰ ἦθη» γιὰ νὰ μπορεῖ ὁ δικαστὴς σὲ κάθε ἐποχὴ νὰ τοῦ δίνει τὸ ἀνάλογο περιεχόμενο. Ὅμως τὸ πράγμα δὲν εἶναι τόσο ἀπλό. Ἐπάνω στὴ ζωὴ μας βαρύνουν μεσαιωνικὲς προλήψεις, ποὺ γιὰ πολὺ κόσμος οἱ προλήψεις αὐτὲς θεωροῦνται χρηστὰ ἦθη. Πολλοὶ θὰ βρεθοῦν ποὺ θὰ προσπαθῇ σουν νὰ μᾶς πείσουν πὼς εἶναι σύμφωνο μὲ τὰ χρηστὰ ἦθη οἱ ὑπηρετίες νὰ ζοῦν σὰ δούλες, οἱ ἑργάτες γῆς νὰ δουλεύουν ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ μέχρι τὸ πέσιμο τοῦ ἡλιου καὶ τόσα ἄλλα. Κάποιοι μάλιστα νομομαθὲς ἀπορεῖ πὼς μπορεῖ ὁ νέος Κώδικας νὰ μὴν περιλάβῃ τὸν σύμφωνο μὲ τὰ «ἐλληνικὰ ἦθη» θεσμὸ τοῦ «ψυχολαϊδίου», ἓνα θεσμὸ δηλαδὴ ποὺ βρωμαίει Τουρκοκρατία, κοτσαμπασιδισμὸ καὶ κηροπήγιο. Ποιὸς λοιπὸν θὰ κρίνει ἂν μιὰ πράξη εἶναι ἀντίθετη μὲ τὰ χρηστὰ ἦθη; Ὁ δικαστὴς; Ἐδῶ ἔχουμε νὰ κάνουμε τίς ἐξῆς παρατηρήσεις: Ἄν τὸ Κράτος εἶναι ἀντιλαϊκὸ καὶ συνεπῶς ἂν ἡ Δικαιοσύνη εἶναι ἀντιλαϊκὴ, τότε ἡ δικαιοδοσία τοῦ δικαστῆ νὰ ἐχτιμαίετὶ τὸ ἠθικὸ βάρος μιᾶς πράξης μπορεῖ νὰ ἀπολήξῃ σὲ μεγάλους κινδύνους. Γι' αὐτὸ ἡ δικαστικὴ αὕτῃ ἐλευθερία προϋποθέτει μιὰ δικαιοσύνη ποὺ θὰ βρίσκεται στὴν ὑπηρεσία τῶν λαϊκῶν συμφερόντων. Ὑπάρχει ὅμως καὶ κάτι ἄλλο σοβαρότερο. Στὸ δικαστὴ, ὅπως εἶναι γνωστὸ, φθάνουν μόνον ἐλάχιστες σχέσεις. Ὁ κώδικας ὅμως ἔχει σκοπὸ νὰ ρυθμίσει τὴ ζωὴ πρὸ παντὸς ἔξω ἀπὸ τὰ δικαστήρια. Καὶ ἀκόμη νὰ διαπαιδαγωγῇ τὸ λαὸ. Καὶ γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ εἶναι ἀναγκαῖο νὰ γίνῃ ἡ ὑπόδειξη τοῦ τί θεωροῦνται «χρηστὰ ἦθη». Ἐνας κώδικας ποὺ δὲν θὰ περιορίζεται μόνον νὰ δώσει ἀνοχὴ στὰ χρηστὰ ἦθη, ἀλλὰ θὰ φρόντιζε πραγματικὰ νὰ δημιουργῇ χρηστὰ ἦθη, θὰ ὀρθωνε ἓνα τεῖχος πρὸς ὅλους τοὺς καθυστερημένους θεσμοὺς πρὸς ὅτι ἐμποδίζει τὴν ἀνάπτυξή τῶν προοδευτικῶν τάσεων. Ὁ κώδικας ὅμως μίλησε σὰν αἰώνιος κώδικας καὶ ἔτσι διαιώνισε τίς προλήψεις καὶ τὴν καθυστέρηση.

4. Σ' ἓνα ἄλλο σημεῖο τοῦ κώδικα βρίσκουμε διατάξεις ποὺ μιλάνε καὶ ρυθμίζουν τίς εἰκονικὰς δικαιοπραξίες. Τί νόημα καὶ τί σκοπὸ ἔχει αὕτῃ ἡ ρυθμισὴ μιᾶς πράξης ἀπὸ γενετῆς ἀνίσχυρης. Βέβαια ὁ κώδικας ὅπως καὶ τὸ σημερινὸ δίκαιο μᾶς λέει νὰ μὴ ἀνησυχοῦμε γιατί ἀπὸ τὴν εἰκονικὴ δικαιοπραξία δὲν προέχεται νὰ ζημιωθῇ ὁ «τρίτος». Κανένας ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ ἀρνηθεῖ πὼς ἡ εἰκονικὴ πράξη εἶναι ἓνα καμουφλάρισμα, ἓνας ἐλιγμός, πὼς κρύβει κάποια ἀπάτη σὲ τελευταῖα ἀνάλυση. Οἱ διατάξεις λοιπὸν ποὺ ρυθμίζουν τὴν εἰκονικότητα ἔχουν σκοπὸ νὰ ἐπιβάλουν μιὰ τίμια συμπεριφορὰ ἀνάμεσα σὲ κείνους ποὺ κάνουν τὴν ἀπάτη, ὅστε νὰ μὴ ληστεύονται καὶ ἀνάμεσά τους. Ὅσο γιὰ τὸν τρίτον, δὲν ἔξρω ἂν θὰ συναντηθεῖ ὁ συγκεκριμένος τρίτος μὲ τὴν εἰκονικὴ πράξη καὶ τότε ἂν θὰ μπορεῖ νὰ τὴν ἀνατρέψῃ. Ἐξρω ὅμως ὅτι ὑπάρχει ἓνας ἀνώνυμος τρίτος, τὸ κοινωνικὸ σύνολο, ποὺ ὁποσδήποτε παθαίνει τὴ ζημιὰ καὶ μένει ἀπροστατευτο. Ἀναφέραμε τὴν εἰκονικότητα γιὰ νὰ δείξουμε ὅτι τὸ δίκαιο κυριαρχεῖται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ οἰκονομικοῦ ἀνταγωνισμοῦ καὶ αὐτὸν σκοπεύει νὰ εὐκολύνει. Τὰ αἶμα στὴν οἰκονομικὴ ζωὴ ἔχουν κάθε ἐλευθερία, τοὺς δίνεται κάθε εὐκολία, νὰ ἐλίσσονται, νὰ καμουφλάρονται, νὰ παραμονεύουν καὶ νὰ ἐξορκοῦν γιὰ τὴν ἀπόκτηση κέρδους.

Ὁ ἀστικός κώδικας, ὅπως καὶ τὸ παλιὸ δίκαιο, ἀποδίδει, καὶ νομιμοποιεῖ αὕτῃ τὴν κατάστασιν. Καὶ μέσα σ' αὐτὸ τὸ καθεστὼς ἡ νομικὴ ἐπιστήμη θὰ ἐξελίσσεται σὲ τέχνη μανούβρας καὶ περιγραφῆς, ὅπως λέμε, τοῦ νόμου.

5. Ἄς πᾶμε λίγο παρακάτω. Σὲ μιὰ σειρά ἄρθρα διαβάζουμε «περιορισμοὶ τῆς ἰδιοκτησίας». Πιστεύω πὼς σ' αὐτὸ τὸν τίτλο θὰ σκιρτίσει ἡ καρδιὰ χιλιάδων ἀχτημόνων, ἢ φτωχῶν καλλιεργητῶν. Ἀκλήροι καλλιεργητῆς θὰ πίστεψαν πὼς ἦρθε ἡ ὥρα ν' ἀποχτήσουν ἓνα κομμάτι γῆς. Φτωχοὶ κτηνοτρόφοι πὼς θὰ μπορέσουν νὰ βροῦν θέσῃ σ' ἓνα λιεβάδι. Τίποτ' ἀπ' ὅλα αὐτά. Τὰ δεκαπέντε περίπου σχετικὰ ἄρθρα τοῦ κώδικα μᾶς λένε μὲ μεγάλη σοβαρότητα. Τί γίνεται ὅταν ρίζες τοῦ δένδρου μπαίνουν στὸ γειτονικὸ χτήμα, ὅταν οἱ καρποὶ πέφτουν στὸ ξένο ἀκίνητο, πὼς δὲν μπορεῖς νὰ σκάβεις σὲ βάθος ποὺ νὰ ὑπάρχει κίνδυνος νὰ γκρεμιστεῖ τὸ διπλὰν χτίσμα, πὼς πρέπει ἴσαμε ἓνα ὄριο νὰ ἀνέχονται τοὺς καπνοὺς καὶ τοὺς κρότους ἀπὸ τὸ γειτονικὸ ἀκίνητο καὶ ἓνα σωρὸ ἄλλα «τρομερὰ» πράγματα γιὰ τὰ ὁποῖα θὰ ἀρκοῦσε ἓνα ἀπλό Δῖμα ἢ καλλίτερα μιὰ ἀστυνομικὴ διαταγή. Δυστυχῶς ἔχει γίνῃ πεποιθήση στοὺς περισσότερους νομικοὺς πὼς δὲν μπορεῖ οὔτε κώδικας νὰ γίνῃ, οὔτε ἐμεῖς νὰ ζήσουμε χωρὶς νὰ περιμαζέψουμε καὶ τὴν τελευταῖα διάταξή τοῦ Ρ. Δικαίου. Κι' ἐνῶ μένουμε προσκολλημένοι σ' αὐτὸ τὸ «ταμποῦ» παραβλέπουμε ἓνα σωρὸ προβλήματα ποὺ βάσει ἐπιταχίει ἡ ζωὴ καὶ μάλιστα ἡ ζωὴ τῶν ἀγορῶν μας. Ἄς θυμηθοῦμε τὸ ζήτημα τῶν τρεχούμενων νερῶν. Στὴν ὑπαιθρο καὶ πρὸ παντὸς στὴν ὀρεινὴ ὑπαιθρο μπορεῖ — γιὰ νὰ φέρομε ἓνα παράδειγμα — νὰ μὴ ποτίζονται πολλὰ χωράφια καὶ νὰ μὴ μπορεῖ νὰ ξεχρῶσθουν ἄλλα, γιατί τὸ νερὸ τῆς πηγῆς πρέπει νὰ κινεῖ ἓνα νερόμυλο κι' ὕστερα νὰ χύνεται ἀρρηστο στὸ φαράγγι. Τὸ δίκαιομα αὐτὸ τοῦ μωλὸνὰ ποὺ ἀντιστέκεται πεισματικὰ στὴ ζωὴ δεκάδων οἰκογενειῶν καὶ ἐμποδίζει τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξή τοῦ χωριοῦ συμβολίζει ὅλη τὴ μεσαιωνικὴ καθυστέρηση καὶ στὴν οἰκονομία καὶ στὸ δίκαιο. Ἄς θυμηθοῦμε ἀκόμη τὰ καλλιεργητικὰ δάνεια καὶ τὰ περίφημα γεωργικὰ ἐνέχυρα. Γι' αὐτά ὁ κώδικας δὲ λέει τίποτα. ἴσως κάποιος μοῦ ἀπαντήσῃ πὼς τὸ σχετικὸ δίκαιο εἶναι εἰδικό. Ὁμολογῶ πὼς δὲν καταλαβαίνω πὼς μπορεῖ ἓνας σημερινὸς ἑλληνικὸς κώδικας νὰ ἀφίνει ἀρροῦθμιστὰ θέματα ποὺ ἀφοροῦν τὴν πλειοψηφία ἐνὸς Λαοῦ. Ἐνας σημερινὸς ἑλληνικὸς κώδικας μόνος του καταδικάζεται στὴν ἀδιαφορία τοῦ λαοῦ, ὅταν δὲν μπορεῖ ἢ δὲν τολμάει νὰ ἀντιληφθεῖ πὼς ἡ βασικὴ μας πλουτοπαραγωγικὴ πηγὴ, ἡ γεωργία στενάζει κάτω ἀπὸ τὴ μεσαιωνικὴ ἐκμετάλλευση καὶ πὼς οἱ Τραπεζιτικοὶ μας ὁργανισμοὶ ἀπὸ ὁργανισμοὶ καπιταλιστικῆς ἀνάπτυξης μεταβλήθηκαν σὲ φεουδάρχες, στοὺς μεγαλύτερους φεουδάρχες ποὺ γνώρισε ἡ ἱστορία.

6. Περνῶ σ' ἓνα ἄλλο κεφάλαιο. Στὸ κεφάλαιο γιὰ τὴν ἐργασία. Ὁ κώδικας ἔχει τὴν φιλοδοξία νὰ ρυθμίσει τὴν σχέσιν τῆς ἐργασίας. Ἀντιμετωπίζει λοιπὸν τὴν σχέσιν ἀνάμεσα σὲ μιὰ ἀπὸ τίς τρεῖς ὁψεις τῆς μίσθωσης. Μιὰ τέτοια ἀντιμετώπιση, νομίζω, πὼς εἶναι ἀστοχὴ. Πρῶτον ἀπὸ καθορὰ ἱστορικὴ ἄποψη ἡ ὑπάρξιν στρατιᾶς ἐργατῶν εἶναι πρᾶγμα ἀγνωστο στὴ ρωμαίκο-βυζαντινὴ ἐποχὴ καὶ ἀποτελεῖ γέννημα τῶν τελευταίων αἰώνων στοὺς ὁποίους ἀναπτύχθηκε ἡ ἐμπορευματικὴ (ἢ καπιταλιστικὴ) οἰκονομία. Δὲν θὰ ἀρνηθεῖ με βέβαια πὼς καὶ στὴ Ρωμαϊκὴ ἐποχὴ ὑπῆρχαν

ελεύθεροι άνθρωποι, έστω και ελάχιστοι, που πωλούσαν τις υπηρεσίες τους σε άλλους. Αλλά έδώ πρέπει να μη πλανηθούμε. Γιατί αν είναι αλήθεια πως από αιώνες μακρούς υπάρχει εκμετάλλευση της ανθρώπινης εργασίας, είναι επίσης αλήθεια, πως χαρακτηριστικό γνώρισμα της εμπορευματικής οικονομίας είναι η ύπαρξη μιας απέραντης στρατιάς ελευθέρων πολιτικά ανθρώπων, που έχουν απαλλοτριωθεί από τα μέσα της παραγωγής, που πουλάνε σαν εμπόρευμα την εργατική τους δύναμη για την παραγωγή εμπορευμάτων από την οποία οι εργάτες δεν περιμένουν κανένα κέρδος. Το δίκαιο λοιπόν που ονομάζουμε «εργατικό δίκαιο» είναι ολότελα ξένο προς το Ρ. Δίκαιο. Έκφραζει την πάλη της εργατικής τάξης να περιορίσει την υπεραξία που βγάζουν σε βάρος της και αποτελεί τη διαλεκτική αντίθεση του αστικού δικαίου, όσο το αστικό δίκαιο έχει για θεμέλια την ιδιοκτησία.

Αλλά και από στενά νομική άποψη η εργασία δεν πρέπει να ρυθμισθεί από τον αστικό κώδικα. Η σχέση εργασίας δεν είναι σύμβαση του αστικού δικαίου και μάλιστα σύμβαση μισθώσεως. Η σύμβαση, δηλαδή ο θεληματικός άμοιβαίος καθορισμός αντιπάλων συμφερόντων σχεδόν δεν υπάρχει και όπου υπάρχει δεν είναι αυτή που δίνει τον ιδιαίτερο χαρακτήρα στη σχέση της εργασίας. Τη σχέση αυτή τη γεμίζει όχι η βούληση των μερών αλλά ο νόμος και μάλιστα νόμος Δημοσίου δικαίου στις περισσότερες φορές. Το ύψος του μισθού, η απόλυση, πολλές φορές και η πρόσληψη, οι συνθήκες εργασίας, η ασθένεια, η ασφάλεια στις περιπτώσεις ανικανότητας για δουλειά ή ανεργίας και τόσα άλλα είναι εκείνα που συγκροτούν τη σχέση εργασίας. Δεν υπάρχει λοιπόν κανένας λόγος να ρίξουμε την εργασία στο μηχανισμό της σύμβασης του αστικού δικαίου.

Και ως μη νομισθεί ότι το ζήτημα της τοποθετήσεως εργατικού δικαίου μέσα στον αστικό κώδικα είναι μόνο πρόβλημα κατάταξης ύλης. Απεναντίας είναι πρόβλημα ουσίας. Ας πάρουμε μερικά παραδείγματα: Από τα άρθρα 648 και 653 προκύπτει πως η μοναδική παροχή που χρωστάει από τη σύμβαση ο εργοδότης, είναι να καταβάλει τον μισθό. Στο σημείο αυτό ο κώδικας σκέφτεται όπως και στη μίσθωση πράγματος ή στην αγοραπωλησία όπου ο ένοικιαστής χρωστάει το στην αγοραστής το τίμημα. Όμως από τη σύμβαση εργασίας ο εργοδότης έχει κι άλλες υποχρεώσεις και μια βασική: να δίνει δουλειά στο μισθωτό άκομη κι όταν δε δουλεύει ο μισθωτός με το κομμάτι. Μιά Τράπεζα—για να φέρουμε ένα παράδειγμα—δεν εξαντλεί τις υποχρεώσεις της, όταν δίνει μόνον τον μισθό, αλλά κρατάει το μισθωτό σε άργια. Ο μισθωτός έχει δικαίωμα να δουλέψει, να ανέβει επαγγελματικά. Η άργομια φέρνει βλάβη ήθικη και επαγγελματική στο μισθωτό. Την αντίληψη αυτή τη δέχτηκαν και τα Δικαστήριά μας. Ο Κώδικας δέχεται και την συμφωνία πληρωμής με το κομμάτι. Τέτοια σύμβαση όμως δεν μπορεί να έχει θέση στην επ'αίχμη μας. Η δουλειά με το κομμάτι εξαντλεί το μισθωτό, τον λαχανιάζει, δεν του αφήνει περιθώριο ούτε για την πιο μικρή αδιαθεσία. Η δουλειά με το κομμάτι μπορεί σ' όρισμένο έπαγγελμα να μείνει σε μικτό σύστημα πληρωμής. Ακόμη μπορεί να έχει τη θέση της στην ομαδική σύμβαση, όταν δηλ. ένα σωματείο αναλαμβάνει να εκτελεί μια δουλειά και να πληρώνεται με το κομμάτι. 3) Το σοβαρότερο όμως

απ' όλα είναι πως τα κενά στη ρύθμιση της εργασίας θα συμπληρώνονται από τις άλλες διατάξεις του κώδικα. Αυτό για όσα είπαμε είναι απαράδεκτο. Η εργασία πρέπει να ρυθμισθεί με το δικό της κώδικα. Ο κώδικας αυτός που θα διαγράφει με το δικό του κύκλο, θα επηρεάζεται βέβαια από τους άλλους κώδικες, αλλά δε θα στενάφει κάτω από την κυριαρχία του αστικού δικαίου. Σας κουράζω μ' αυτό το ζήτημα, αλλά το θεωρώ από τα σοβαρότερα.

Ας ρίξουμε τώρα μια ματιά και στο «άδυντον» του Κώδικα. Στην οικογένεια.

7. Ανάμεσα στ' άλλα κώλυματα γάμου, που δε μας παίρνει ο καιρός να εξετάσουμε, υπάρχει και το κώλυμα της μοιχείας. Εμποδίζεται, λέει ο κώδικας, ο γάμος ανάμεσα σε πρόσωπα που καταδικαστήκαν για άναμεταξύ τους μοιχεία. Ας εχτιμήσουμε τώρα αυτό το κώλυμα. Είναι γνωστό πως για να καταδικαστεί ένας σύζυγος για μοιχεία πρέπει να έχει γίνει η μήνυση από τον άλλο σύζυγο, το προσβλημένο. Η γυναίκα λοιπόν που καταδικάστηκε ύστερα από μήνυση του άνδρα της να γυρίσει στο σπίτι της, ήθικα τουλάχιστο, είναι αδύνατο. Να παντρευτεί το φίλο της δε μπορεί. Δεν της μένει λοιπόν παρά ο δρόμος της παλλακείας και της πορνείας. Το κώλυμα αυτό, όπως και άλλα ζητήματα, γύρω από το γάμο, δεν τόλμησε η τελευταία αναθεωρητική επιτροπή να το τακτοποιήσει. Αλλά το άφησε στην κρίση της Κυβέρνησης. Για την ιστορία μάλιστα του πράγματος πρέπει να ειπούμε πως η αναθεωρητική επιτροπή του 1930 είχε δεχτεί την κατάργηση αυτού του κωλύματος με ψήφους 12 κατά 9. Μάλιστα μέσα σε κείνους που ψήφισαν για την κατάργηση ήταν και ο κ. Μπαλής. Το κώλυμα όμως ξανάησε στον κώδικα Μεταξά. Αυτό, θέλω να πιστεύω, οφείλεται όχι σε παλινοδία του συντάκτη, αλλά στις «υγιείς αρχές περί οικογενείας» της δικτατορίας ή στις «φωτεινές» γνώμες του δικτάτορα.

Στην οργάνωση της οικογένειας ο κώδικας όχι μόνο συνεχίζει την ανισότητα ανάμεσα στον άνδρα και την γυναίκα, αλλά, χωρίς να υπάρχει ιδιαίτερη ανάγκη, και τη διακηρύττει. «Ο άνηρ—λέει το άρθρο 1387—είναι η κεφαλή της οικογενείας». Και το άρθρο 1387 συμπληρώνει: «Η γυνή δικαιούται και υποχρεούται να διευθύνει τα του συζυγικού οίκου». Αυτή η προσταγή του κώδικα, που μάς θυμίζει τις έντολες του φασισμού, αναλύεται παρακάτω σε μια σειρά εξευτελιστικές μειώσεις για τη γυναίκα. Ακόμη ούτε κι απέναντι στα παιδιά της η μάννα δεν κέρδισε την ισοτιμία με τον άνδρα.

Όμως ο Χάρτης των Ένωμένων Έθνων, που τον θεμελίωσε με το αίμα της και τον υπόγραψε κι η Ελλάδα και τον δημοσίευσε στις 29 του Σεπτεμβρίου στην Έφημερίδα της Κυβερνήσεως (φύλλο 242) λέει πως: «Ημείς οι Λαοί των Ένωμένων Έθνων είμαστε άποφασισμένοι... όπως διακηρύξαμεν εκ νέου την πίστιν εις τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου, εις την αξιοπρέπειαν και την αξίαν του ανθρώπου και εις την ισότητα των δικαιωμάτων ανδρών και γυναικών...».

Ανάφερα αυτό το σημείο όχι τόσο για να δείξω πως ο κώδικας έρχεται σε σύγκρουση με ένα διεθνή νόμο, αλλά προ παντός για να ιδούμε πως ο κώδικας δεν πήρε καμιά είδηση από τις κατηγορηματικές έντολες της παγκόσμιας δημοκρατικής νίκης. Ζει και αποδι-

δει το μακρινό μεσαιωνικό παρελθόν ή το χτεσινό, αλλά τελειωτικά νικημένο φασιστικό παρελθόν.

8. Θα θίξω ακόμη ένα ζήτημα. Τα έξωγαμα τέκνα, Στο δίκαιο που ισχύει σήμερα το έξωγαμο παιδί είναι ο δηληρός επισκέπτης. Κάτω από ένα πουργανισμό για δήθεν προστασία της νόμιμης οικογένειας, το έπισημο Κράτος συγκαλύπτει την ανεπάρκειά του να φροντίσει για το παιδί και νομιμοποιεί, σε βάρος κάθε έννοιας ισότητας απέναντι στη γυναίκα, την ασύδοτη κυκλοφορία του άνδρα. Στον κώδικα που πρόκειται να ισχύσει, παρ' όλες τις τροποποιήσεις που γίνανε στον κώδικα Μεταξά, η κατάσταση χειρότερησε. Τα παιδιά που εκούσια αναγνώρισε ο πατέρας για δικά του, έχουν, χωρίς λόγο, μειωμένη θέση απέναντι στα γνήσια τέκνα. Όσο για κείνα που πετυχαίνουν δικαστική αναγνώριση είναι σε κατώτερη μοίρα από τα πρώτα. Μόλις εξασφαλίζουν με διατροφή, λές και πρέπει να αλαφρύνουμε τον πατέρα που δείχνει ακαρόδος και κακόπιστος. Δεν άντέχω μάλιστα στον πειρασμό να μη αναφέρω και δυο διατάξεις που αποτελούν στίγματα στον πολιτισμό. Η μία, του άρθρου 1545, λέει: «Το δικαστικώς αναγνωρισθέν τέκνον δικαιούται να απαιτήσει παρὰ του πατρός διατροφήν ανάλογον προς την κοινωνικήν θέσιν της μητρός και την περιουσιακήν κατάστασιν του πατρός». Εμείς που έχουμε μια κάποια ιδέα για το ποιοί είναι εκείνοι που μπορεί να αφήνουν ένα παιδί σε μια υπηρέτρια, σε μια δακτυλογράφο, ή σε κάποια άλλη φτωχιά (ποτέ βέβαια η πλούσια μάννα δεν πρόκειται να ζητήσει ο φτωχός έραστής να αναγνωρίσει το παιδί), καταλαβαίνουμε τι σημαίνει διατροφή ανάλογος προς «την κοινωνικήν θέσιν της γυναικός». Το παιδί της φτωχειάς δεν επιτρέπεται να φύγει από τη μοίρα της μάννας του. Η άλλη διάταξη, του άρθρου 1550, ορίζει: «Ο πατήρ... δύναται διά συμφωνίας μετά του δικαστικώς αναγνωρισθέντος τέκνου... να όρίσωσι συνολικώς το καταβλητέον ποσόν εις πλήρη εξόφλησιν της εκ του νόμου οφειλομένης διατροφής...». Πρέπει να σημειωθεί πως τέτοιες συμφωνίες και με τον κώδικα είναι άκυρες όταν πρόκειται για τη διατροφή γνήσιων παιδιών. Έδώ όμως, στη διατροφή του έξωγαμου παιδιού, το ζήτημα δεν είναι τί θα γίνει το παιδί, αλλά πως θα ξεμπλέξει ο πατέρας, δίνοντας ένα ποσό σε κείνον που αντιπροσωπεύει το παιδί. Είναι αλήθεια πως η συμφωνία, λέει ο κώδικας, για να ισχύσει πρέπει να επικυρωθεί από το Δικαστήριο. Όλοι όμως ξέρουμε πως τα Δικαστήρια όπου έτυχε ζήτημα περιουσίας ανηλίκου υπήρξαν μόνον ταχείς και άσπογοι διεκπεραιωτές. Έτσι ο κώδικας κάνει και διαπαιδαγώγηση. Για τον πατέρα το παιδί είναι υπόθεση αποζημιώσεως και για τη μάννα υπόθεση εκβιασμού. Έθιξα αυτό το ζήτημα, όχι γιατί πιστεύω πως το μεγάλο πρόβλημα του παιδιού μπορεί να λυθεί μόνο με αίσθηματική αντιμετώπιση. Τα παιδιά, έξωγαμα και γνήσια, περιμένουν το κράτος να τα φροντίσει. Αλλά επί τέλους είναι απαράδεκτο ένα σύγχρονο νομοθέτημα να αντιμετωπίζει τη σχέση του παιδιού προς τον πατέρα σαν αποζημιωτική αγωγή.

Λυπούμαι που δεν με παίρνει ο χρόνος να ασχοληθώ και με πολλά άλλα σημεία του κώδικα ουσιαστικά και τεχνικά. Αλλά και με όσα εξετάσαμε, νομίζω πως η απάντησή μας στο βασικό μας ερώτημα, αν δηλαδή συμφέρει στο Λαό η εφαρμογή του, πρέπει να είναι αρνητική.

Αλλά τότε γιατί αυτές οι δύσκολες μέρες που περνάμε βιάζονται να τον εφαρμόσουν; «Γιατί, απαντούν οι ύποστηριχτές του, ο κώδικας είναι «Έθνικός». Θα ενισχύσει την «έθνική ιδέα» και θα είμαστε μάλιστα έτοιμοι να έλεχτείνουμε την ισχύ του στα μέρη που πρόκειται να αποδοθούν στην Ελλάδα».

Το πρώτο έπιχείρημα «του έθνικού» κώδικα οι ίδιοι άνθρωποι το φώναζαν και στην εποχή της κατοχής. Και τώρα μπορούμε να ειπούμε πόση ήταν η λύπη του Έλληνικού Λαού, γιατί έβλεπε πόσο «έθνικά» είχε προβλέψει η δικτατορία να κάμουν τον κώδικα, ώστε μπορούσε να μονταρισθεί στο κράτος της Γερμανικής κατοχής. Γιατί αν ο κώδικας άφινε λεύτερο μόνο τον συνδικαλισμό χωρίς τίποτε άλλο, τότε ούτε οι Γερμανοί θα άφιναν να ισχύσει ο κώδικας ούτε οι ύποστηριχτές του θα ήθελαν ή θα τολμούσαν να ζητήσουν την εφαρμογή του. Όσο για το άλλο έπιχείρημα μοια λυπάται κανένας. Γιατί έχουν οι θιασώτες τόσο σεβασμό στα δημοκρατικά δικαιώματα των ανθρώπων, ώστε χωρίς να μελετήσουμε τη ζωή στις καινούργιες χώρες, χωρίς προ παντός να ειπούμε τη γνώμη τους εκείνοι που κατοικούν εκεί, πρόκειται να τους στείλουμε τον κώδικα είτε τους άρέσει είτε όχι λές και πρόκειται για ρούχα της Ούνρα.

Αλλά επί τέλους γιατί είναι «έθνικός» ο κώδικας; Αν όσοι το ύποστηρίζουν αυτό έννοούν πως οι διατάξεις του κώδικα είναι γέννημα και θρέμμα του Έλληνικού Λαού μπορούν να ιδούν στα σχέδια των εισηγητών. Εκεί οι εισηγητές και στην αρχή κάθε άρθρου τίμια και ειλικρινά όμολογούν από ποιο έθνο δίκαιο συναρμολογήσανε κάθε διάταξη. Το ζήτημα όμως δεν είναι εκεί. Εμείς δεν πάσχουμε ούτε από μισαλλοδοξία, ούτε από προγονοπληξία. Ο κώδικας και κάθε νόμος μπορεί να αντιγράφει ξένο δίκαιο και να είναι έθνικός. Έδώ μπορεί να έρθει και πρέπει να έρθει νόμος από οποιαδήποτε χώρα. Και θα είναι έθνικός. Κάτω από μια μοναδική προϋπόθεση: Να βοηθάει στο σπάσιμο των μεσαιωνικών μορφών παραγωγής. Να ανοίγει δρόμο στη δημοκρατική ανάπτυξη του τόπου. Όταν ένας νόμος δεν το πετυχαίνει αυτό, κι αν τον έφτιαξαν Έλληνες, κι αν φύτωσε μόνο στην Ελλάδα, είναι νόμος άντεθνικός. Κι απ' αυτή την άποψη την μόνη όρθη, ο αστικός κώδικας που πρόκειται να ισχύσει είναι νόμος άντεθνικός.

Πως πρέπει λοιπόν να γίνει ο κώδικας για να ξευπηρετεί το Λαό;

ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟΝ: Το Γ' μέρος, που δίνει απάντηση στο τελευταίο αυτό ερώτημα.

ΤΟ ΑΡΔΕΥΤΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

I.-ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι γνωστό ότι όλα τα φυτά δεν μπορούν ν' αναπτυχθούν χωρίς νερό, γιατί δεν είναι δυνατό ν' απορροφήσουν σκληρές ουσίες παρά μόνο διαλυμένες στο νερό. Η διάλυση αυτή απορροφείται από τις ρίζες των φυτών (διά της ενδοσμώσεως) και μετακινουμένη από κύτταρο σε κύτταρο χρησιμεύει για τη διατροφή του φυτού, και στο τέλος με τη διαπνοή αποχωρεί από το φυτό από τα στομάτιά των.

Το ποσό του νερού που χρησιμοποιείται από τα φυτά για την ανάπτυξή τους είναι αρκετά σημαντικό. Το μεγαλύτερο μέρος του σώματος των φυτών αποτελείται από νερό.

Ο Hellriegel δίνει τα παρακάτω ποσοστά για την περιεκτικότητα των φυτών σε νερό:

Δένδρα	60 %	του βάρους
Δημητριακά	75 %	»
Ψυχανθή	90 %	»
Καρπούζια, πεπόνια, λαχανικά	95 %	»

Από πειράματα που έκαναν οι Hellriegel, Riesler κι άλλοι βγήκε το συμπέρασμα ότι για να παραχθεί ένα (1) χιλιόγραμμα ξηρής ουσίας του σώματος ενός φυτού, ανάλογα με το είδος του φυτού, τις συνθήκες κλίματος, τη σύσταση του έδαφους και λοιπούς συντελεστές, χρειάζεται να καταναλώσει μια ποσότητα νερού από 200 χιλιόγραμμα (βρώμη) μέχρι 400 χιλιόγραμμα περίπου (χόρτα).

Η κατανάλωση του νερού ή καλλίτερα η εξάτμισή του γίνεται ή από το έδαφος μεταξύ των φυτών ή από τα φυλλώματά τους.

Η εξάτμιση από το έδαφος είναι μικρότερη από την εξάτμιση από μη σπαρμένη επιφάνεια γιατί τα φυτά προστατεύουν το έδαφος από τον άερα και τον ήλιο.

Η εξάτμιση όμως που γίνεται από τα φυλλώματα των φυτών είναι πολύ μεγαλύτερη κι' αυτό γιατί η επιφάνεια των φύλλων είναι πολύ μεγαλύτερη απ' την επιφάνεια του έδαφους που καλύπτουν τα φυτά, τα οποία όταν είναι πράσινα περιέχουν μεγάλη ποσότητα νερού.

Ο Riesler (1) έχει κρίβωσε ότι η επιφάνεια των φύλλων για τα διάφορα είδη φυτών σε κάθε τετραγωνικό μέτρο εσπαρμένης επιφάνειας έδαφους είναι:

Σίκαλις	την 2 Μαΐου	1,40 μ²
Σιτάρι	» 3 »	11,00 »
Βρώμη	» 30 'Ιουλίου	9,10 »
Καλαμπόκι πυκνοσπασμένο	» 30 »	22,00 »
Λειβάδια	» 30 Μαΐου	12,40 »
Τριφύλλι	» 3 »	12,40 »
Πατάτες	» 30 'Ιουλίου	6,90 »

Απ' τον παραπάνω πίνακα βγαίνει ότι η εξάτμιση

από την τόσο μεγάλη επιφάνεια των φύλλων που αντιστοιχεί σε ένα τετραγωνικό μέτρο σπαρμένης επιφάνειας έδαφους είναι πολύ μεγαλύτερη φυσικά απ' την εξάτμιση από ένα τετραγ. μέτρο επιφάνειας έδαφους.

Το ποσό του νερού που χρειάζεται για την ανάπτυξη ενός φυτού υπολογίζεται είτε σε ύψος χιλιοστών του μέτρου για την μονάδα σπαρμένης επιφάνειας είτε σε λίτρες για κάθε χιλιόγραμμο παραγόμενου προϊόντος.

Κατά τον Wohltmann (2) τα φυτά καταναλώνουν την παρακάτω ποσότητα νερού κατά την εποχή της ανάπτυξής τους:

ΠΙΝΑΞ 1

Είδος φυτού	Απαιτούμενο ποσό νερού σε χιλίοσ.	
	Το χρόνο	Για τους μήνες Μάιο, 'Ιούνιο, 'Ιούλιο
Στάρια χειμωνιάτικα	600.—	200.—
Κριθάρι	520.—	170.—
Βρώμη	630.—	220.—
Σκαλιστικά	600.—	180.—
Λειβάδια	670.—	210.—
Βοσκή	770.—	330.—

Για έδαφη άμυγδα ή κατανάλωση νερού είναι λίγο μεγαλύτερη κι' αυτό γιατί η απορρόφηση νερού σε τέτοιο έδαφος είναι μεγαλύτερη και η ανύψωσή του μέσα στα τριχοειδή είναι μικρότερη παρά στα αργιλλοαμυγδα έδαφη. Δηλαδή στα άμυγδα έδαφη μπορεί να χρησιμοποιηθεί απ' τα φυτά ένα μικρότερο ποσοστό του νερού της βροχής που έχει απορροφηθεί.

Ο Gerhard δίνει το ποσό του νερού που χρειάζεται το φυτό την περίοδο της ανάπτυξής του, για κάθε μέρα κατά μέσο όρο:

Λειβάδια	5 χιλ.
Στάρια	3 »
Σίκαλις	2 »
Πατάτες	1 »
Δάση	0,5 »

Το ποσό του νερού που καταναλώνει το φυτό για την ανάπτυξή του δεν μένει σταθερό όλο το χρόνο, αλλά μεταβάλλεται στα στάδια ανάπτυξής του και είναι μεγαλύτερο την εποχή της βλάστησης και ανάπτυξης των φυτών.

Ο Καθηγητής Dr Wohltmann, Bonropfeldorf από παρατηρήσεις που έκανε κατέληξε στον παρακάτω πίνακα που δίνει την ιδεώδη κατανομή των βροχών κατά μήνα για την ανάπτυξη των διαφόρων καλλιεργειών για αργιλλοαμυγδα έδαφη της Γερμανίας:

ΠΙΝΑΞ 2

Είδος καλλιεργείας	Υψη βροχής σε χιλιοστά το μέτρο								
	Νοέμβρ.-Μάρτ.	Απριλ.	Μάιος	Ιούν.	Ιούλ.	Αύγ.	Σεπτ.	Οκτ.	Ετησίως
Αμύγδα	170	40	70	40	60	50	40	30	500
Χειμωνιάτικα στάρια	220	40	70	60	70	40	40	60	600
Κηπουρικά	180	30	60	50	60	30	50	60	520
Βρώμη	220	40	70	70	80	40	50	60	630
Πατάτες, παντζάρια	240	40	50	50	80	65	35	40	600
Λειβάδια	240	60	75	60	75	60	40	60	670
Βοσκή	250	60	70	70	90	90	70	70	770

Από τον παραπάνω πίνακα βλέπουμε πως το ποσό του νερού που χρειάζονται τα φυτά στις διάφορες εποχές του χρόνου και μήνας είναι πολύ διαφορετικό.

Για να έχουμε τις ιδεώδεις ευνόικες συνθήκες κατανόησης των βροχών θα έπρεπε το ποσό του νερού που πέφτει σαν βροχή κάθε χρόνο να κατανέμεται στους διάφορους μήνες του χρόνου στα ποσά του παραπάνω πίνακος. Αυτό όμως δυστυχώς δεν συμβαίνει ούτε στη Γερμανία, πολύ λιγότερο δε έδω στην Ελλάδα όπου η κατανομή των βροχών στο χρόνο είναι εξαιρετικά δυσμενής.

Τον τελευταίο καιρό παρατηρείται στις περισσότερες σχεδόν χώρες μια προσπάθεια για έντοτικότερη εκμετάλλευση της γης. Τις βάσεις γι' αυτό έδωσαν η εξέλιξη της επιστήμης λίπανσης, η καλλίτερη καλλιέργεια των χωραφιών και η επίλυση των φυτών. Σαν αποτέλεσμα έχουμε το ότι σήμερα η ίδια έκταση δίνει μεγαλύτερη σοδειά παρά στο παρελθόν. Έπειδή όμως για την παραγωγή μιας μεγαλύτερης σοδειάς χρειάζεται επίσης μια μεγαλύτερη ποσότητα νερού την εποχή της ανάπτυξης των φυτών γι' αυτό πρέπει να μη μας διαφεύγει και το ποσό του νερού που χρειάζεται και να εξετάζεται το ένδεχομενο συμπληρώσεώς του με αρδεύσεις (ποτίσματα).

Σε πολλά μέρη όπου το κλίμα είναι υγρό (humiden klimazonen) ή ημίξηρο (Semiariden) ο υδραυλικός Μηχανικός πρέπει να εξετάσει με προσοχή εάν οι αρδεύσεις είναι συμφέρουσες οικονομικά κι αν πρέπει να συνιστώνται.

Στα ημίξηρα και ημίυγρα κλίματα πολλές φορές η παρεμβολή ξηρών περιόδων προκαλεί μεγάλες ζημιές στις καλλιέργειες. Με τις αρδεύσεις όμως μπορούν αποτελεσματικά να αντιμετωπισθούν οι ξηρές αυτές περιόδους.

Σε περιφέρειες όπου τη θερινή περίοδο έχουμε σχεδόν ικανοποιητικές βροχές και γενικά κατά μέσον όρο δεν ένδεκνυται αρδύση, είναι πολύ δύσκολο να καταλήξει κανείς στο κατά πόσο είναι συμφέρουσα οικονομικά μια αρδύση για τα τυχόν ξηρά χρόνια. Σε πολλές χώρες της Ευρώπης αποδείχθηκε ότι μερικά αρδευτικά έργα έπασαν να χρησιμοποιούνται γιατί εκ των υστέρων αποδείχθηκε ότι δεν μπορούσαν να σταθούν οικονομικά. Δυστυχώς σήμερα δεν διαθέτουμε μια ικανοποιητική μέθοδο με την οποία να μπορούμε να προσδιορίσουμε με μεγάλη ακρίβεια ποιες εκτάσεις έχουν ανάγκη αρδεύσης, δηλ. αν αρδευθούν θα έχουν καλλίτερα οικονομικά αποτελέσματα. Η μόνη ασφαλής μέθοδος προς το σκοπό αυτό είναι με τους πειραματικούς στυδους άγρους. Όταν στους πειραματικούς στυδους άγρους γίνονται μεταώσεις της παραγωγής που προκύπτει με αρδεύσεις και με διαφορετικές ποσότητες νερού για τα διάφορα χαρακτηριστικά έδαφ, τότε μπορεί με αρκετή ακρίβεια να προσδιορισθεί κατά πόσο η αρδύση είναι οικονομικά συμφέρουσα ή όχι και σε ποιο βαθμό είναι δυνατή και συμφέρουσα η αύξηση της παραγωγής.

Σε περισσότερα Κοάτη της Ευρώπης μέχρι σήμερα δεν έχουν γίνει πειράματα αυτού του είδους έπειδή είναι αρκετά δαπανηρά γιατί πρέπει να διαρκέσουν πολλά χρόνια.

Φαίνεται εκ πρώτης όψεως ότι είναι αδύνατο σχεδόν να λάβουμε υπ' όψη τις τόσο περίπλοκες σχέσεις που παρουσιάζονται μεταξύ φυτού, έδαφους και νερού και να καταλήξουμε σ' έναν απλό τύπο υπολογισμού. Τα συμπεράσματά μας για την οικονομικότητα των αρδευτικών έργων σε μια περιοχή ποτέ δεν θα έχουν την ακρίβεια που θα μπορούσαν να δώσουν οι πειραματικοί αρδευόμενοι άγροι.

Παρ' όλα αυτά οι δριμύενες κατευθύνσεις έχουν μεγάλη αξία στο ζήτημα το κατά πόσο σε μια έκταση συμφέρει η αρδύση ή όχι. Έξ άλλου κι αν ακόμα δο- νανωθούν τέτοιοι πειραματικοί σταθμοί δεν είναι πάλι δυνατό διέσσω να έχουμε στοιχεία που να δίνουν συμπεράσματα για την ανάγκη αρδεύσης σε μια έκταση.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΑΝΑΓΚΗΣ ΑΡΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΜΕΣΟΥ ΟΡΟΥ ΒΡΟΧΗΣ

Σε παλιότερες έρευνες για αρδευτικά έργα επικρατούσε η αντίληψη ότι η ανάγκη αρδεύσης μιας πε-

ριφέρειας εξαρτάται από το μέσο ετήσιο ύψος βροχής. Άλλοι αντί αυτού έπαιρναν υπ' όψη το μέσο ύψος βροχής στη θερινή περίοδο, δηλ. στη διάρκεια ανάπτυξης των φυτών. (Θερινή περίοδος χαρακτηρίζεται το έξάμηνο από 1ης 'Απριλίου μέχρι 30 Σεπτεμβρίου).

Είναι βέβαια σωστό ότι σε περιφέρειες με πολύ λίγη βροχή συνιστάται η αρδύση. Για κλίματα πολύ ξηρά μπορούμε εύκολα από ένα βροχομετρικό χάρτη να βγάλουμε συμπέρασμα για την αναγκαιότητα αρδεύσης μιας περιφέρειας. Σε τέτοιες περιφέρειες οι ανάγκες αρδεύσης φαίνονται και από άλλες παρατηρήσεις στα χωράφια, στο έδαφος και στις φυτείες.

Εάν π. χ. εξετάσουμε το βοοχομετρικό χάρτη της έρημου της Καλλιφορνίας ή της 'Αριζόνας των 'Ηνωμένων Πολιτειών της 'Αμερικής βλέπουμε ότι το ετήσιο ύψος βροχής πουθενά δεν είναι μεγαλύτερο από 250 χιλιοστά. Είναι λοιπόν φανερό ότι εκεί η καλλιέργεια γεωργικών φυτών είναι αδύνατη χωρίς αρδεύσεις.

Κατά τον Dr Ing. H. Schildknecht στα ξηρά κλίματα το ποσό του νερού που δίνουμε με την αρδύση δεν εξαρτάται σημαντικά από το ετήσιο ύψος βροχής γιατί αυτό είναι πολύ μικρό. Άλλα κατά κύριο λόγο από τη σχετική υγρασία του αέρος, τη θερμοκρασία και την κίνηση των ανέμων. Στα παραπάνω κατέληξε από πειράματα στα ξηρά κλίματα των 'Ηνωμένων Πολιτειών (Great Basin των πολιτειών Utah, Oregon και Kalifornien).

Για την εξακρίβωση της ανάγκης αρδεύσης σε κλίματα ύγρα και ημίξηρα δεν έχει καμιά σημασία ο μέσος όρος βροχής. Στα κλίματα αυτά μπορεί μια περιφέρεια να έχει μεγαλύτερη ανάγκη αρδεύσης από μια άλλη περιφέρεια με σημαντικά μικρότερο μέσο ετήσιο ύψος βροχής.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα έχουμε στη Florida U. S. A.: Η περιφέρεια αυτή από άποψη γεωργικής υδραυλικής θεωρείται ότι έχει ανάγκη αρδεύσης. Το 1917 στη Florida αρδεύοντο 100.000 στρέμματα ενώ το ετήσιο ύψος βροχής που πέφτει είναι εξαιρετικά μεγάλο όπως φαίνεται από τους παρακάτω μετεωρολογικούς σμαθμούς:

Pensacole	1490	χιλιοστ.
Orlando	1300	»
St Augustine	1220	»
Tampa	1350	»
Fort Meyers	1330	»
Hypofuxe	1610	»

Απ' τα παραπάνω βγαίνει ότι η ανάγκη αρδεύσης δεν εξαρτάται τόσο απ' το απόλυτο μέσο ετήσιο ύψος βροχής αλλά από την κατανομή χρονικά των βροχών. Στη Florida π. χ. έχουμε πολύ βροχερές εποχές τις οποίες διαδέχονται τελείως ξηρές. Έτσι παρ' όλο που η μέση ετήσια βροχή είναι αρκετά μεγάλη, οι φυτείες πάσχουν πολύ από ξηρασία. Το ότι στη Florida η ανάγκη αρδεύσης οφείλεται στη μη ευνόικη κατανομή των βροχών χρονικά, έξηγήθηκε αναλυτικά με τις έρευνες του U. S. Department of Agriculture.

Ο Dr Ing. Schildknecht εξετάζει επίσης σε ύγρες και ημίυγρες περιφέρειες τη σχέση μεταξύ ποσού νερού αρδεύσης και μέσου ετήσιου ύψους βροχής. Στις περιφέρειες των σταθμών που εξετάζονται απ' τον Schildknecht έχουμε τις ίδιες ετήσιες βροχές κατά την βροχομετρικό χάρτη των 'Ενωμ. Πολιτειών. Εάν έπομένως ο μέσος όρος της ετήσιας βροχής βρισκόταν σε αναλογία με την ανάγκη αρδεύσης θα έπρεπε οι περιφέρειες των σταθμών αυτών να έχουν την ίδια ανάγκη αρδεύσης, αυτό όμως δεν συμβαίνει. Κατά τον χάρτη αρδεύσης M. S. Department of Agriculture για καταλληλότερες δοδεύσεις πρέπει η ποσότητα του αρδευόμενου νερού ν' αυξάνει από Βορρά προς Νότο. Αυτό έξηγείται όταν εξεταστούν οι αντίστοιχες θερμοκρασίες.

Πολλοί διατυπώνουν την γνώμη ότι για την εξακρίβωση της ανάγκης αρδεύσης πρέπει αντί των μέσων ετήσιων βροχών να λαμβάνεται υπ' όψη η μέση βροχή στην καλοκαιρινή περίοδο ('Απρίλη μέχρι Σεπτεμβρίου), γιατί οι βροχές αυτές είναι οι κυριότερες που πέφτουν την εποχή ανάπτυξης των φυτών. Η θεωρία αυτή θα ήταν σωστή, έφ' όσον ο μέσος αυτός όρος βροχής στην

καλοκαιρινή περίοδο θα ήταν και κανονικά κατανεμημένος σε κάθε μήνα.

Έχει πιά αποδειχθεί ότι ούτε το μέσο ετήσιο ύψος βροχής ούτε της καλοκαιρινής περιόδου πρέπει να λαμβάνεται σαν βάση για την εξακρίβωση της ανάγκης άρδευσης μιας περιφέρειας.

ΟΙ ΑΡΙΘΜΟΙ ΤΗΣ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ KRÜGER & ZUNKER

Για πρώτη φορά ο Krüger πρότεινε να κρίνεται η ανάγκη άρδευσης μιας περιφέρειας από την κατανόμη των βροχών και συνιστά να εξετάζεται με ποιά συχνότητα κατά την διάρκεια μιας χρονικής περιόδου 20 χρόνων παρατηρούνται μηνιαίκες βροχές που δεν έπαυον για τη φύτευα. Τη συχνότητα των ξηρών μηνών στην περίοδο που γίνονται οι παρατηρήσεις ο Krüger εκφράζει σε ποσοστά στα εκατό ώστε να μπορεί να γίνεται σύγκριση στις παρατηρήσεις των διαφόρων σταθμών.

Σωστά ο Krüger υποδεικνύει ότι και ένας μόνο μήνας ξηρός αρκεί για να καταστρέψει μια δλόκληρη έσοδα. Σαν ξηρούς μήνες ο Krüger στην άρχη χαρακτήρισε τόν 'Απρίλη για ύψος βροχής κάτω από 40 χιλιοστά, τόν Αύγουστο για βροχή κάτω από 50 χιλιοσ., τόν Μάη και 'Ιούνη για βροχή κάτω από 60 χιλιοσ. και τόν 'Ιούνη για βροχή κάτω από 70 χιλιοστά. Αργότερα ο Krüger τροποποίησε τις απόψεις του σχετικά με τόν παραπάνω χαρακτηρισμό των ξηρών μηνών και κατέληξε στο ότι ξηροί μήνες πρέπει να χαρακτηρίζονται ο 'Απρίλης και ο Μάης για βροχή κάτω από 40 χιλιοσ. και οι μήνες 'Ιούνης μέχρι Σεπτέμβρη για βροχή κάτω από 50 χιλιοσ.

Με συγκρίσεις προς περιφέρειες στις οποίες είχαν γίνει πειράματα άρδευσης και είχαν υπολογισθεί τα ποσοστά της συχνότητας των ξηρών μηνών μπορούσε να βγούν συμπεράσματα για την αναγκαιότητα άρδευσης.

Αργότερα ο Zunker συμπληρώνοντας τις εργασίες του Krüger πρότεινε ν' αλξηθούν τα ποσοστά που καθόρισε ο Krüger καθορίζοντας σαν ξηρούς μήνες εκείνους που έχουν ύψος βροχής μικρότερο από :

50 χιλιοστά για τόν	'Απρίλιο
60 " " "	Μάιο
60 " " "	'Ιούνιο
60 " " "	'Ιούλιο
60 " " "	Αύγουστο
50 " " "	Σεπτέμβριο

Ο Krüger υπολογίζει τόν άριθμό των ξηρών μηνών στη διάρκεια μιας 10ετίας και χαρακτηρίζει ένα έδαφος ότι έχει ανάγκη άρδευσης όταν οι ξηροί μήνες είναι περισσότεροι από 20 για έλαφρά έδάφη και περισσότεροι από 30 για βρεσιά έδάφη, στη διάρκεια της 10ετίας δηλ. στο σύνολο των 60 καλοκαιρινών μηνών. Με βάση τα παραπάνω έχουν συνταχθεί οι χάρτες συχνότητας των ξηρών μηνών στη Γερμανία.

Μια εξέταση με ακρίβεια των αριθμών που δίνει ο Krüger και ο Zunker για τα έλαχίστα των ξηρών μηνών δείχνει πως οι αριθμοί αυτοί που πέρνονται σαν βάση για τόν προσδιορισμό των ξηρών μηνών δεν είναι και τόσο κατάλληλα προσδιορισμένοι.

Π. χ. ο Philipp για τήν 'Ανατολική Πρωσία πέρνει ύπ' όψη τούς αριθμούς 80 και 100 χιλιοστά για τούς μήνες Μάιο μέχρι Αύγουστο και 50 χιλιοστά για τούς μήνες 'Απρίλιο και Σεπτέμβριο. Ο ίδιος επίσης ισχυρίζεται ότι ανάλογα με τό έδαφος, τό είδος καλλιέργειας και της περιεκτικότητας του έδάφους σε θρεπτικές ουσίες θα έπρεπε να παίρνονται ύπ' όψη διάφοροι αριθμοί, όμως είναι φανερό πως ή έπιρροή των παραγόντων αυτών δεν μπορεί να διατυπωθεί υπό μορφή μαθηματικών σχέσεων.

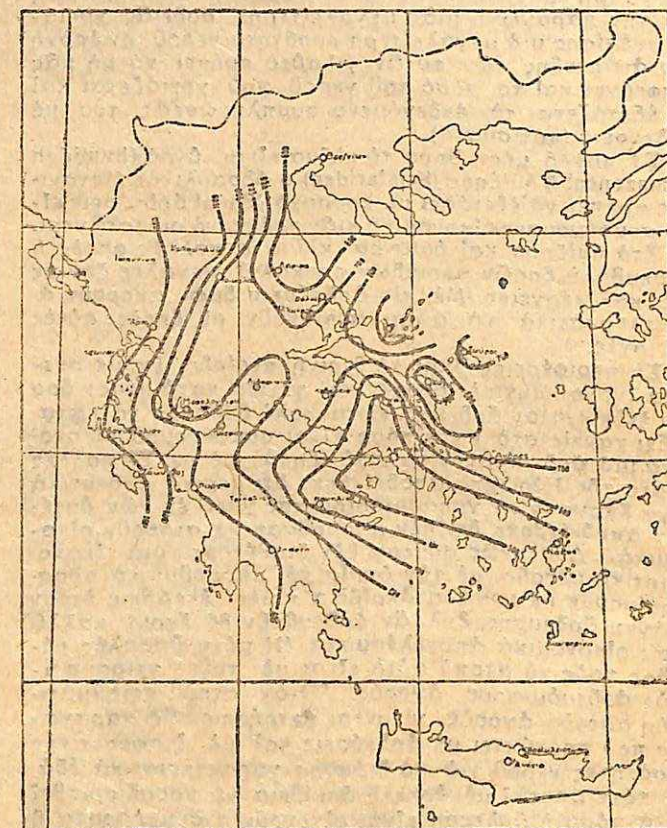
Κατά τόν καθορισμό των αριθμών του Krüger και Zunker δεν ελήφθηκε ύπ' όψη ή εξέατμηση, που προγματικά έχει μεγάλη έπιθραση στην ξηρασία και εάν γινόταν μια διόρθωση των αριθμών αυτών με βάση τήν εξέατμηση, θα είχαν μεγαλύτερη ακρίβεια.

2. ΤΑ ΟΜΒΡΙΑ ΝΕΡΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τα στοιχεία των βροχομετρικών παρατηρήσεων στους διάφορους μετεωρολογικούς σταθμούς της 'Ελλάδος μέχρι πρό όλλγων έτών δημοσιευόταν τακτικά στα τεύχη των Annales de l'observatoire national d'Athènes από τόν μακαρίτην Δημήτριον Αιγινίτην.

Από τούς διάφορους αυτούς μετεωρολογικούς σταθμούς στην 'Ελλάδα είναι λίγοι εκείνοι που έχουν κανονικές παρατηρήσεις για μια 10ετία τουλάχιστο. Η 10ετία στην όποια έχουμε σε περισσότερους μετεωρολογικούς σταθμούς κανονικές παρατηρήσεις είναι ή 10ετία 1915—1925.

Στόν χάρτη 1 έχουν χαραχθεί οι Ισοϋψείς καμπύλες του μέσου ετήσιου ύψους βροχής της δεκαετίας 1915—1925. Από τις καμπύλες αυτές φαίνεται ότι ή έλαχίστη βροχή πέφτει στην Νοτιανατολική 'Ελλάδα ανερχόμενη σε 400—700 χιλιοστά τό χρόνο.

Χάρτης 1.—Δείχνει τα μέσα ετήσια ατμοσφαιρικά καταμερίσματα της δεκαετίας 1915—1924.

Φαίνεται επίσης ότι ο μέσος όρος βροχής της δεκαετίας 1915—25 στις περιφέρειες Θεσσαλονίκης και Λαρίσης δεν ξεπερνά τα 600 χιλιοστά. Αντίθετα στη Δυτική 'Ελλάδα τό μέσο ετήσιο ύψος βροχής φθάνει και ξεπερνά σε μερικές περιφέρειες τό 1000 χιλιοστά.

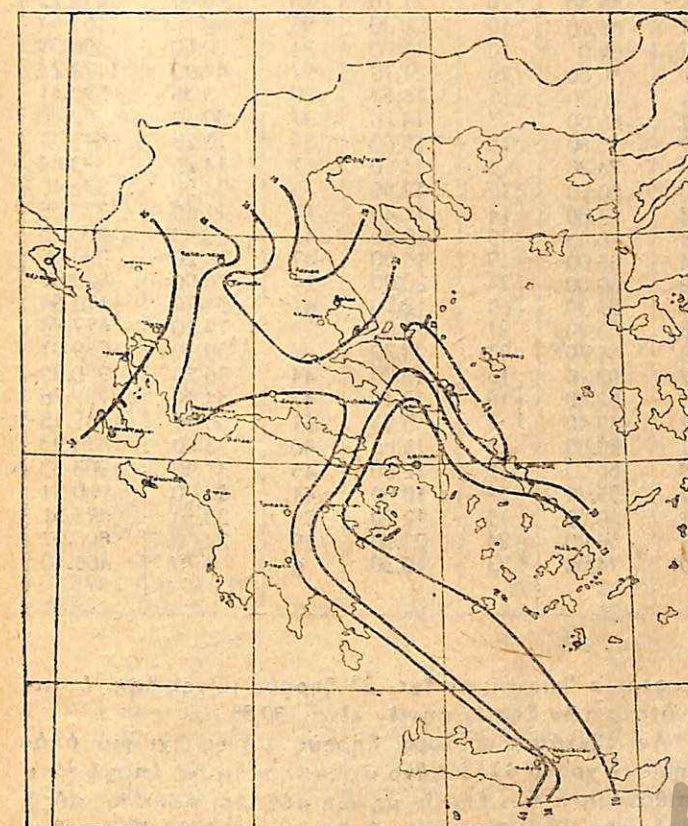
Όπως αναπτύχθηκε έκτεταμένα στην εισαγωγή για τήν κανονική ανάπτυξη των φυτών τή μεγαλύτερη σημασία έχει, όχι τό σύνολο της βροχής του χρόνου ή ή μέση βροχή, αλλά ή κατανόμη της βροχής στις διάφορες έποχές του χρόνου και ή συχνότητα των ξηρών και υγρών μηνών στο χρόνο. Είναι απαραίτητο να γνωρίζωμε πόσους ξηρούς και υγρούς μήνες έχουμε στο χρόνο καθώς και αν παρατηρούνται περισσότεροι ξηροί ή υγροί μήνες ό ένας μετά τόν άλλο.

Για τήν 'Ελλάδα μπορούμε να χαρακτηρίσουμε σαν ξηρούς μήνες τόν 'Ιανουάριο, Φεβρουάριο, Μάρτιο, 'Απρίλιο, Σεπτέμβριο, 'Οκτώβριο, Νοέμβριο και Δεκέμβριο όταν στους μήνες αυτούς ή βροχή που πέφτει είναι μικρότερη από 50 χιλιοστά και τούς μήνες Μάιο,

'Ιούνιο, 'Ιούλιο και Αύγουστο για βροχή μικρότερη από 60 χιλιοστά.

Για τήν έκτέλεση όμως αποξηραντικών έργων πρέπει να γνωρίζωμε τήν συχνότητα των υγρών μηνών όχι μόνο στην καλοκαιρινή περίοδο αλλά και στη χειμωιάτικη, κι' αυτό γιατί ή σχετικά ύψηλή θερμοκρασία στα περισσότερα μέρη της 'Ελλάδος έπιτρέπει και χειμωιάτικες καλλιέργειες χωρίς διακοπή της βλάστησης των φυτών και στους χειμωιάτικους μήνες.

Ο καθηγητής Dr Ign. Wüssow Berlin (Der Kulturtechniker 1932) θεώρησε σαν υγρούς μήνες τόν 'Απρίλιο και Σεπτέμβριο για βροχή πάνω από 80 χιλιοστά και τόν Μάιο και Αύγουστο για βροχή πάνω από 100 χιλιοστά.

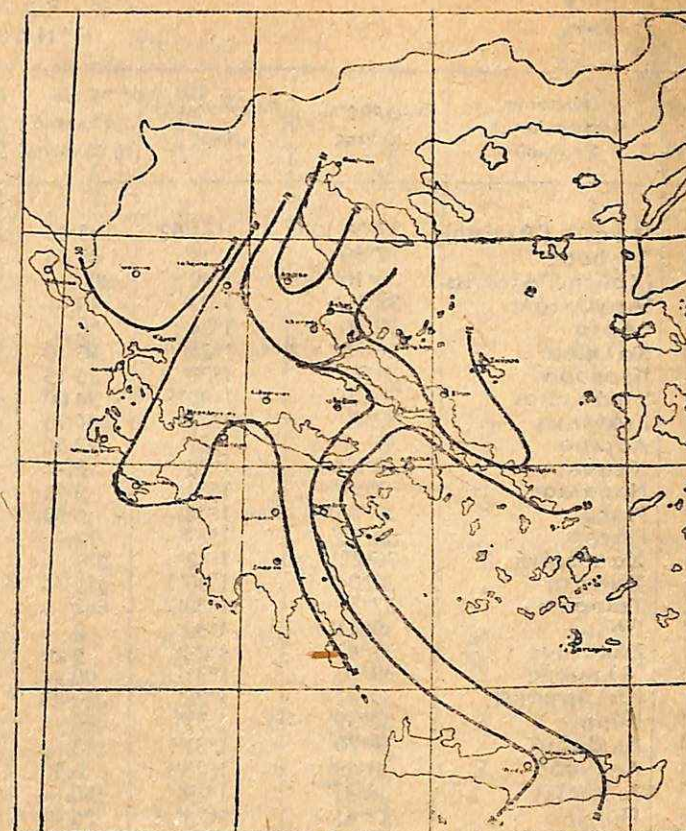
Χάρτης 2.—Δείχνει τους αριθμούς των υγρών μηνών στη δεκαετία 1915—1924.

Παίρνοντας ύπ' όψη τις τοπικές γεωργικές συνθήκες και τήν πείρα που αποχρήθηκε από τήν έκτέλεση αποστραγγιστικών έργων στις διάφορες περιοχές της 'Ελλάδος, χαρακτηρίζωμε σαν υγρούς μήνες για τήν 'Ελλάδα τόν 'Ιανουάριο, Φεβρουάριο, Μάρτιο, 'Απρίλιο, Σεπτέμβριο, 'Οκτώβριο, Νοέμβριο και Δεκέμβριο για βροχή πάνω από 80 χιλιοστά και τόν Μάιο, 'Ιούνιο, 'Ιούλιο και Αύγουστο για βροχή πάνω από 100 χιλιοστά.

Στόν πίνακα 3 φαίνονται οι μετεωρολογικοί σταθμοί, τό γεωγραφικό πλάτος, μήκος και τό ύψόμετρο του σταθμού, ο μέσος όρος της ετήσιας βροχής στη δεκαετία 1915—1924, οι ξηροί, οι κανονικοί και οι υγροί μήνες σε ποσοστά στα εκατό (%), καθώς και ή μέση ετήσια βροχή στη δεκαετία αυτή.

Ο πίνακας 4 δίνει αναλυτικά για τούς διάφορους μετεωρολογικούς σταθμούς διαβάθμιση της βροχής τόν αριθμό των ξηρών και υγρών μηνών και αναγμένον σε ποσοστά.

Ο αριθμός των υγρών και ξηρών μηνών της δεκαετίας 1915—1924 του πίνακος 3 παριστάνονται στους χάρτες 2 και 3 όπου έχουν χαραχθεί οι καμπύλες συχνότητας των ξηρών και υγρών μηνών. Οι αριθμοί των καμπύλων δείχνουν πόσες φορές στη δεκαετία δηλ.

Χάρτης 3.—Δείχνει τους αριθμούς των ξηρών μηνών στη δεκαετία 1915—1924.

Χάρτης 4.—Δείχνει τους αριθμούς συχνότητας των ξηρών θερινών μηνών στη δεκαετία 1915—1924 (Απρίλιος—Σεπτέμβριος)

ΠΙΝΑΞ 3

Α/Α	Όνομασία Μετεωρολογικ. Σταθμού	Γεωγραφικόν πλάτος	Γεωγραφικόν μήκος	Ύψος πάνω από τη θάλασσα	Ξηροί μήνες 1915-24		Κανονικοί μήνες 1915-24		Υγροί μήνες 1915-24		Μέσος έτησιον Ύψος βροχής
					Αριθ.	%	Αριθ.	%	Αριθ.	%	
1	Αθήναι (Αττική)	37°58'19"	1°34'52"	105.40	93	77.50	14	11.68	13	10.82	391.73
2	Ανδρος	37°50'	1°39'	45.20	70	58.20	11	9.20	39	32.60	682.65
3	(Κρήνη) Ανάγιν	35°16'	1°40'	800.—	63	52.50	6	5.00	51	42.50	1190.03
4	Αργοςτόλι	38°10'	1°22'	14.—	54	45.00	19	15.80	47	39.20	1011.04
5	Αρτα	39°10'	1°24'1"	58.—	54	45.00	13	10.82	53	44.18	1134.02
6	Χαλκίδα	38°28'	1°24'	10.40	76	63.30	26	21.70	18	15.00	479.75
7	Κέρκυρα	39°7'	1°20'	26.15	54	45.00	10	8.30	56	46.70	1161.64
8	Ηράκλειον	35°19'	1°40'	34.60	78	65.0	18	15.00	24	20.00	566.53
9	Γιάννενα	39°40'	1°24'	464.75	37	30.80	26	21.70	57	47.50	1172.23
10	Λάρισα	39°37'	1°29'	73.50	84	70.00	16	16.64	20	13.36	530.41
11	Μεσολόγγι	38°22'	1°26'	2.—	66	55.00	17	14.20	37	30.80	762.40
12	Ναύπλιον	37°34'	1°31'	9.75	79	65.80	18	15.00	23	19.20	541.31
13	Νάξος	37°06'	1°42'	5.50	89	74.20	14	11.60	17	14.20	393.84
14	Πάτρα	38°15'	1°27'	12.—	60	50.00	15	12.50	45	37.50	832.40
15	Σαντορίνη	36°25'	1°42'	227.—	92	76.80	14	11.60	14	11.60	377.55
16	Σπάρτη	37°04'	1°30'	213.—	58	48.40	19	15.80	43	35.80	900.55
17	Τρίπολις	37°31'	1°30'	664.—	54	45.00	19	15.80	47	39.20	894.49
18	Βόλος	39°21'	1°32'	2.—	72	60.00	24	20.00	24	20.00	625.87
19	Ζάκυνθος	37°47'	1°24'	9.20	64	53.30	5	12.50	41	34.20	1176.64
20	Άλμυρός	39°10'	1°31'	80.—	76	63.20	21	17.60	23	19.20	677.94
21	Καλαμπάκα	39°42'	1°26'	220.45	50	41.70	23	29.20	47	39.10	1039.01
22	Κύμη	38°39'	1°37'	420.—	63	52.—0	13	10.80	44	36.70	986.35
23	Λειβαδιά	38°26'	1°31'	135.—	63	52.50	16	13.40	41	34.10	797.76
24	Λευκάδα	38°49'	1°23'	0.50	52	43.40	7	5.80	61	50.80	1155.15
25	Λιβαδίκι	38°32'	1°29'	550.—	61	50.80	19	15.80	40	33.40	876.93
26	Πόργος	37°41'	1°26'	26.—	60	50.00	15	12.50	45	37.50	908.33
27	Σκόπελος	38°08'	1°35'	12.—	67	55.80	12	10.00	41	34.20	980.31
28	Σκύρος	38°54'	1°38'	55.—	71	59.20	15	12.50	34	33.30	671.51
29	Τρίκφυλα	39°33'	1°28'	113.30	67	56.00	24	20.00	29	24.00	806.07
30	Θεσσαλονίκη	40°40'	1°31'		89	74.00	23	19.30	8	6.70	466.10

στοιχ. 60 χειμερινούς και 60 θερινούς μήνες εμφανίζονται πολύ υγροί ή πολύ ξηροί μήνες.

Αν εξετάσουμε τη συχνότητα των υγρών μηνών βλέπουμε ότι ο αριθμός των στους περισσότερους σταθμούς είναι μικρότερος των 50. Στους σταθμούς Τρικκάλων, Λαρίσης, Άλμυρο, Βόλου και Θεσσαλονίκης ή συχνότητα των υγρών μηνών είναι κάτω των 30. Στη Νοτιοανατολική Ελλάδα και μάλιστα στους σταθμούς Αθήνας, Χαλκίδας, Νάξου και Σαντορίνης ή συχνότητα των υγρών μηνών είναι κάτω των 20. Συχνότητα πάνω από 50 υγρών μηνών σε μία δεκαετία παρατηρούμε στη Βορειοδυτική Ελλάδα και μάλιστα στους σταθμούς Λευκάδας, Άρτας, Ιωαννίνων και Κερκύρας.

Τη συχνότητα των ξηρών μηνών για τη δεκαετία 1915—1924 δίνει ο χάρτης 3. Όπως φαίνεται στον χάρτη αυτόν στο μεγαλύτερο μέρος της Ελλάδος έχουμε πάνω από 60 ξηρούς μήνες, δηλ. ή πιθανότητα των ξηρών μηνών ξεπερνά το 50 %. Οι ξηροί μήνες στους κάμπους Θεσσαλονίκης και Λαρίσης είναι πάνω από 80 δηλ. ή πιθανότητα ξηρών μηνών ξεπερνά το 66 %. Επίσης οι σταθμοί Αθήνας, Νάξου και Σαντορίνης δίνουν πάνω από 80 ξηρούς μήνες στη δεκαετία, δηλ. πάνω από 66 %.

Οι περισσότεροι ξηροί μήνες έχουν παρατηρηθεί στο σταθμό της Αθήνας (ξηροί μήνες 93 δηλ. 77,50 %).

Τους λιγότερους ξηρούς μήνες παρουσιάζει ή περιφέρεια Ιωαννίνων και Καλαμπάκας (καμπύλη 50). Η

περιφέρεια Ιωαννίνων έχει 37 ξηρούς μήνες δηλ. ή πιθανότητα των ξηρών μηνών είναι 30,85 %.

Αν εξετάσουμε τους ξηρούς μήνες όχι για όλο κληρο το χρόνο αλλά μόνο στη καλοκαιρινή εποχή τότε ή πιθανότητα των ξηρών μηνών αυξάνει πολύ κι' αυτό γιατί στην Ελλάδα κατά τη θερινή περίοδο έχουμε ξηρασίες και οι βροχές κατά κύριο λόγο πέφτουν στη χειμερινή περίοδο.

Στον πίνακα 5 φαίνονται οι μετεωρολογικοί σταθμοί, ο αριθμός των ξηρών, κανονικών και υγρών μηνών στη θερινή περίοδο, τα ποσοστά συχνότητας και ή μέση βροχή σε χιλιοστά στη θερινή περίοδο, για τη δεκαετία 1915—1924.

Στο χάρτη 4 έχουν χαραχθεί οι καμπύλες των αριθμών συχνότητας των ξηρών μηνών της θερινής περιόδου (Απρίλιο μέχρι και Σεπτέμβριο) της δεκαετίας 1915—1924 που αναλυτικά φαίνονται στον πίνακα 1.

Στον χάρτη αυτόν βλέπουμε ότι απ' τους 60 μήνες της θερινής περιόδου της δεκαετίας στην περιφέρεια Ιωαννίνων και Καλαμπάκας έχουμε 45 ξηρούς μήνες, δηλαδή 75 % των θερινών μηνών. Το μεγαλύτερο μέρος της Ελλάδας έχει 50 ξηρούς μήνες και πάνω, δηλαδή 83,3 % των θερινών μηνών.

Τα ποσοστά αυτά (75 % και 83,3 %) μας πείθουν ότι ή πιθανότητα των ξηρών θερινών μηνών είναι πολύ μεγάλη και γι' αυτό είναι απαραίτητο να συμπληρωθεί το απαιτούμενο ποσό νερού για τα φυτά με αρδεύσεις κι' αυτό για κάθε είδος εδάφους από τα ελαφρότερα άμμοδη μέχρι τα συνεκτικότερα αργιλλώδη.

ΠΙΝΑΞ 4

Χιλιοστά	Χειμώνας		Άνοιξη		Καλοκαίρι		Φθινόπωρο		Μήνες	
	Ιαν.	Φεβρ.	Μάρτ.	Απρίλ.	Μάιος	Ιούνιος	Ιούλιος	Αύγουσ.	Σεπτέμ.	Οκτώβ.
1. Αθήναι H = 105.50 μ.										
0—20	1	—	3	6	2	7	10	10	7	3
20—40	3	4	6	2	5	1	—	—	2	1
40—50	2	4	—	1	1	—	—	—	—	1
50—60	1	2	—	—	1	1	—	—	—	2
60—80	—	—	—	1	1	—	—	—	1	3
80—100	2	—	1	—	—	—	—	—	—	1
100—150	1	—	—	—	—	—	—	—	1	2
>150	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Μήνες ξηροί %	60	80	90	90	90	100	100	100	90	50
Μήνες υγροί %	30	—	10	—	—	—	—	—	—	20
2. Άνδρος H = 45.20 μ.										
0—20	—	—	2	5	8	8	10	10	8	3
20—40	—	—	2	2	1	1	—	—	2	1
40—50	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—
50—60	—	—	2	1	—	—	—	—	—	3
60—80	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
80—100	—	5	2	—	—	—	—	—	—	2
100—150	3	3	—	1	—	—	—	—	—	1
>150	4	2	1	—	—	—	—	—	—	—
Μήνες ξηροί %	60	60	50	80	100	90	100	100	100	40
Μήνες υγροί %	70	100	30	10	—	—	—	—	—	30
3. Άννα K = 800 μ.										
0—20	—	—	—	3	4	8	10	10	8	2
20—40	—	—	2	2	2	2	—	—	2	2
40—50	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
50—60	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—
60—80	—	1	1	2	1	—	—	—	—	—
80—100	—	1	1	1	—	—	—	—	2	1
100—150	2	2	2	1	—	—	—	—	—	1
>150	8	6	3	—	2	—	—	—	—	6
Μήνες ξηροί %	—	—	30	50	70	100	100	100	100	60
Μήνες υγροί %	100	90	60	20	20	—	—	—	—	40
4. Αργοςτόλιον H = 14.0 μ.										
0—20	—	—	—	2	7	7	9	6	5	—
20—40	1	—	2	1	—	2	—	2	3	1
40—50	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—
50—60	—	1	1	1	—	1	—	1	—	1
60—80	—	2	—	4	—	—	—	—	2	2
80—100	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—
100—150	2	6	4	2	—	—	—	—	—	4
>150	5	1	—	—	—	—	—	—	—	5
Μήνες ξηροί %	10	—	30	30	90	100	90	90	80	10
Μήνες υγροί %	90	70	60	20	—	—	—	—	—	80
5. Άρτα H = 58 μ.										
0—20	—	1	—	1	2	8	9	7	7	—
20—40	1	—	1	2	4	1	—	1	1	—
40—50	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—
50—60	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—
60—80	2	—	3	—	—	—	—	—	2	—
80—100	—	1	1	1	1	—	—	1	—	—
100—150	3	3	5	5	2	—	—	—	—	2
>150	4	4	—	—	—	—	—	—	6	7
Μήνες ξηροί %	10	10	10	40	70	90	100	90	80	10
Μήνες υγροί %	70	80	60	60	20	—	—	—	90	80
Χαλκίδα H = 10.40 μ.										
0—20	1	—	2	5	5	8	10	8	6	2
20—40	—	1	5	3	1	1	—	2	—	—
40—50	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—
50—60	1	3	2	1	2	—	—	1	1	1
60—80	4	3	1	1	1	1	—	—	1	1
80—100	1	—	—	—	—	—	—	—	1	2
100—150	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2
>150	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Μήνες ξηροί %	30	40	70	80	80	90	100	100	60	50
Μήνες υγροί %	20	—	—	—	—	—	—	—	30	50

Χιλιοστά	Χειμώνας Ιαν.	Φεβρ.	Μάρτ.	*Ανοιξη Απρίλ.	Μάιος	Καλοκαίρι Ιούνιος	Ιούλιος	Αύγουσ.	Φθινόπωρο Σεπτέμ.	Οκτώβ.	Νοέμβ.	Χειμώνας Δεκέμ.
0-20	—	—	—	2	5	8	8	6	5	—	—	—
20-40	2	1	—	2	2	—	2	2	1	—	1	1
40-50	—	—	—	1	2	—	—	1	1	—	—	—
50-60	—	1	1	—	1	—	—	—	—	1	—	—
60-80	—	1	3	1	—	1	—	—	—	1	—	—
80-100	1	2	2	2	—	—	—	—	1	—	1	—
100-150	3	—	4	—	—	1	—	1	2	1	1	6
>150	4	5	—	2	—	—	—	—	7	7	7	3
Μήνες ξηροί %	20	10	60	50	100	80	100	90	70	—	10	10
Μήνες ύγροι %	80	70	—	40	—	10	—	10	30	80	90	90
7. Κέρκυρα $H = 26.16 \mu.$												
0-20	—	—	2	3	5	10	10	9	8	4	1	—
20-40	1	2	3	4	3	—	—	1	1	2	1	2
40-50	—	—	1	2	—	—	—	—	1	1	—	—
50-60	—	2	—	1	1	—	—	—	—	2	1	1
60-80	3	1	3	—	—	—	—	—	—	1	1	1
80-100	3	2	1	—	1	—	—	—	—	—	2	—
100-150	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1
>150	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	5
Μήνες ξηροί %	10	20	60	90	90	100	100	100	100	70	20	20
Μήνες ύγροι %	60	50	10	—	—	—	—	—	—	—	60	60
8. Ηράκλειον $H = 34.60 \mu.$												
0-20	—	1	—	—	1	1	5	6	1	—	—	—
20-40	1	—	—	—	1	2	3	3	2	—	—	—
40-50	—	—	—	—	1	2	2	—	—	—	—	—
50-60	1	—	2	4	1	1	—	—	—	—	—	1
60-80	2	2	1	—	3	3	—	1	3	1	—	—
80-100	—	1	—	1	2	—	—	—	1	—	1	—
100-150	3	2	4	5	1	—	—	—	—	3	4	6
>150	3	4	3	—	1	1	—	—	—	6	5	2
Μήνες ξηροί %	10	10	—	—	30	90	100	90	60	—	—	10
Μήνες ύγροι %	60	70	70	60	20	10	—	—	10	90	100	80
9. Ιωάννινα $H = 464.75 \mu.$												
0-20	—	1	—	—	—	1	5	6	1	—	—	—
20-40	1	—	—	—	1	2	3	3	2	—	—	—
40-50	—	—	—	—	1	2	2	—	—	—	—	—
50-60	1	—	2	4	1	1	—	—	—	—	—	1
60-80	2	2	1	—	3	3	—	1	3	1	—	—
80-100	—	1	—	1	2	—	—	—	1	—	1	—
100-150	3	2	4	5	1	—	—	—	—	3	4	6
>150	3	4	3	—	1	1	—	—	—	6	5	2
Μήνες ξηροί %	10	10	—	—	30	90	100	90	60	—	—	10
Μήνες ύγροι %	60	70	70	60	20	10	—	—	10	90	100	80
10. Δάφνισα $H = 73.5 \mu.$												
0-20	3	1	4	2	1	4	8	9	6	1	—	1
20-40	—	4	3	5	3	4	1	—	1	2	3	2
40-50	2	2	2	1	3	—	1	—	1	1	—	1
50-60	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	2	1
60-80	2	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1	3
80-100	1	1	1	1	1	—	—	—	2	3	—	1
100-150	1	1	—	1	—	—	—	—	2	—	—	1
>150	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	1	—
Μήνες ξηροί %	50	70	90	80	80	90	100	90	80	40	30	40
Μήνες ύγροι %	20	20	10	20	10	—	—	10	—	50	40	20
11. Μεσολόγγιον $H = 2.0 \mu.$												
0-20	—	1	—	—	5	7	9	9	8	1	1	1
20-40	1	1	2	6	3	3	1	—	2	—	—	1
40-50	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	1	—
50-60	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1
60-80	3	1	4	1	—	—	—	1	—	—	—	2
80-100	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	2	—
100-150	2	5	1	1	—	—	—	—	3	2	—	3
>150	3	1	—	—	—	—	—	—	5	4	—	2
Μήνες ξηροί %	10	20	20	70	90	100	100	90	100	20	20	20
Μήνες ύγροι %	50	70	20	20	—	—	—	—	—	80	80	50
12. Ναύπλιον $H = 9.95 \mu.$												
0-20	1	2	3	4	5	7	9	8	8	2	3	1
20-40	3	1	1	4	2	1	1	1	1	2	1	—
40-50	1	—	2	1	—	—	—	—	—	—	1	1
50-60	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1
60-80	—	2	3	—	2	2	—	—	—	2	2	2
80-100	1	3	—	1	—	—	—	—	—	1	1	1
100-150	1	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1	1
>150	3	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	3
Μήνες ξηροί %	50	30	60	90	80	80	100	100	90	40	50	1
Μήνες ύγροι %	50	40	10	10	—	—	—	—	10	30	30	50

Χιλιοστά	Χειμώνας Ιαν.	Φεβρ.	Μάρτ.	*Ανοιξη Απρίλ.	Μάιος	Καλοκαίρι Ιούνιος	Ιούλιος	Αύγουσ.	Φθινόπωρο Σεπτέμ.	Οκτώβ.	Νοέμβ.	Χειμώνας Δεκέμ.
13. Νάξος H = 5.5 μ.												
0-20	—	—	3	6	7	9	10	10	10	3	3	1
20-40	1	3	4	2	2	1	—	—	—	4	1	2
40-50	—	1	2	1	—	—	—	—	—	3	—	—
50-60	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—
60-80	3	3	—	—	1	—	—	—	—	—	2	—
80-100	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	4
100-150	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3
>150	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Μήνες ξηροί %	10	40	90	90	90	100	100	100	100	100	40	30
Μήνες ύγροι %	60	10	—	10	—	—	—	—	—	—	20	70
14. Πάτραι H = 12 μ.												
0-20	—	1	—	1	3	6	8	8	6	1	—	1
20-40	2	—	1	1	6	4	1	2	2	1	1	—
40-50	—	1	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—
50-60	—	1	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—
60-80	—	—	4	3	1	—	—	—	—	—	2	3
80-100	2	3	3	2	—	—	—	—	—	—	2	3
100-150	3	2	—	2	—	—	—	—	1	4	—	1
>150	3	2	1	—	—	—	—	—	—	4	4	3
Μήνες ξηροί %	20	20	10	30	90	100	100	100	80	20	20	10
Μήνες ύγροι %	80	70	40	40	—	—	—	—	10	80	60	70
15. Σαντορίνη H = 227 μ.												
0-20	—	1	2	6	8	10	10	10	9	5	3	—
20-40	—	1	4	3	1	—	—	—	—	4	1	1
40-50	1	5	1	—	1	—	—	—	1	—	2	2
50-60	1	—	2	—	—	—	—	—	—	1	2	—
60-80	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2	3
80-100	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
100-150	5	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2
>150	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Μήνες ξηροί %	10	70	70	90	100	100	100	100	100	90	60	30
Μήνες ύγροι %	70	20	—	10	—	—	—	—	—	—	—	40
16. Σπάρτη H = 213 μ.												
0-20	—	1	2	2	1	3	8	5	5	—	—	1
20-40	1	—	—	3	3	4	2	3	1	1	1	—
40-50	—	1	—	1	2	2	—	1	2	1	—	1
50-60	—	1	—	1	—	—	—	—	1	1	—	—
60-80	1	1	4	1	1	1	—	1	—	2	—	—
80-100	1	1	1	1	2	—	—	—	—	—	1	—
100-150	2	3	2	1	1	—	—	—	—	4	3	3
>150	5	2	1	—	—	—	—	—	1	1	4	5
Μήνες ξηροί %	10	20	20	60	60	90	100	90	80	20	10	20
Μήνες ύγροι %	80	60	40	20	10	—	—	—	10	50	80	80
17. Τρίπολις H = 664 μ.												
0-20	—	—	1	2	1	4	8	5	7	—	—	1
20-40	1	1	1	1	3	1	2	4	2	3	—	—
40-50	—	1	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—
50-60	—	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—	1
60-80	—	1	2	1	2	2	—	—	—	3	1	1
80-100	3	1	—	2	1	—	—	1	—	1	3	3
100-150	1	2	3	2	1	2	—	—	—	2	3	2
>150	5	3	1	—	—	—	—	—	1	1	3	2
Μήνες ξηροί %	10	20	30	40	60	60	100	90	90	30	—	10
Μήνες ύγροι %	90	60	40	40	10	20	—	—	10	40	90	70
18. Βόλος H = 2 μ.												
0-20	3	—	2	2	—	3	8	7	4	1	1	1
20-40	2	1	5	5	4	4	2	—	1	—	2	3
40-50	—	2	—	2	2	—	—	—	—	—	1	1
50-60	—	1	1	—	1	1	—	—	3	1	1	2
60-80	—	2	2	—	2	1	—	1	1	2	1	1
80-100	1	1	—	—	—	1	—	1	—	1	—	3
100-150	3	2	—	1	1	—	—	—	—	4	2	—
>150	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—
Μήνες ξηροί %	50	30	70	90	70	80	100	80	60	10	40	40
Μήνες ύγροι %	50	40	—	10	10	—	—	—	—	60	40	30

Χιλιστά	Χειμώνας Ιαν.	Φεβρ.	Μάρτ.	*Ανοιξη *Απρίλ.	Μάιος	Ιούνιος	Καλοκαίρι Ιούλιος	Αύγουσ.	Σεπτ.	Φθινόπωρο *Οκτώβ.	Χειμώνας Νοέμβρ.	Δεκέμ.
19. Ζάκυνθος $H = 9.20 \mu.$												
0-20	1	—	—	3	8	9	9	6	6	—	—	—
20-40	—	—	2	—	1	1	1	2	1	1	—	1
40-50	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
50-60	1	1	—	1	1	—	—	—	1	1	—	—
60-80	—	1	3	2	—	—	—	1	1	2	—	—
80-100	—	—	2	1	—	—	—	—	1	—	1	1
100-150	2	5	1	2	—	—	—	1	—	2	2	3
>150	6	3	1	1	—	—	—	—	—	4	7	5
Μήνες ξηροί %	10	—	30	30	100	100	100	80	70	10	—	10
Μήνες ύγροι %	80	80	40	40	—	—	—	10	10	60	100	90
20. Αλκυονίδες $H = 80 \mu.$												
0-20	1	—	2	3	—	4	6	6	5	1	1	—
20-40	3	—	5	4	4	3	3	3	3	1	1	2
40-50	—	2	2	1	2	1	1	1	—	—	—	2
50-60	—	1	—	1	2	—	—	—	1	1	1	—
60-80	1	6	—	—	—	—	—	—	—	1	4	2
80-100	2	1	—	1	—	2	—	—	—	1	—	1
100-150	2	—	1	—	2	—	—	—	1	3	1	2
>150	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	2	3
Μήνες ξηροί %	40	20	90	80	80	80	100	100	80	30	20	40
Μήνες ύγροι %	50	10	10	10	20	—	—	—	10	50	30	40
21. Καλαμπάκα $H = 220.45 \mu.$												
0-20	—	—	1	2	—	4	6	5	4	—	—	—
20-40	1	1	1	—	1	3	3	4	3	—	—	1
40-50	1	—	1	1	—	2	1	—	—	—	1	1
50-60	1	—	1	—	1	1	—	—	—	1	—	—
60-80	2	2	3	2	2	—	—	—	2	2	2	—
80-100	—	2	—	4	3	—	—	—	—	—	1	2
100-150	—	3	2	1	2	—	—	1	1	2	1	4
>150	5	2	1	—	1	—	—	—	—	5	5	2
Μήνες ξηροί %	20	10	30	30	20	100	100	90	70	5	10	20
Μήνες ύγροι %	50	70	30	50	30	—	—	10	10	70	70	80
22. Κύμη $H = 420 \mu.$												
0-20	—	1	4	4	2	6	8	7	5	1	—	2
20-40	—	1	—	2	5	1	2	—	—	—	1	—
40-50	—	—	1	1	1	—	—	3	2	3	—	—
50-60	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—
60-80	2	1	1	1	—	2	—	—	2	—	—	—
80-100	1	—	—	1	—	1	—	—	—	2	—	—
100-150	3	2	2	—	2	—	—	—	—	3	2	1
>150	3	5	2	1	—	—	—	—	1	3	6	7
Μήνες ξηροί %	—	20	50	70	80	70	100	100	70	40	10	20
Μήνες ύγροι %	70	70	40	20	20	—	—	—	10	50	80	80
23. Δειβαδιά $H = 135 \mu.$												
0-20	—	—	—	3	3	5	8	6	5	2	—	—
20-40	—	—	6	3	2	2	2	3	1	2	3	—
40-50	1	2	—	—	—	1	—	—	1	—	—	1
50-60	1	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	1
60-80	2	1	2	2	2	—	—	1	1	1	—	—
80-100	1	2	—	1	—	—	—	—	—	1	—	2
100-150	2	5	1	—	1	2	—	—	2	2	3	3
>150	3	—	—	—	1	—	—	—	—	2	4	3
Μήνες ξηροί %	10	20	60	60	60	80	100	90	70	40	30	10
Μήνες ύγροι %	60	70	10	10	20	20	—	—	20	50	70	80
24. Δευκάδα $H = 0.50 \mu.$												
0-20	1	1	—	—	5	8	8	6	4	—	—	—
20-40	—	—	—	3	2	1	2	—	4	—	—	—
40-50	1	—	1	—	1	—	—	2	—	—	—	—
50-60	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
60-80	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2
80-100	—	1	1	4	1	—	—	—	2	2	1	1
100-150	2	3	4	2	1	1	—	1	—	3	1	1
>150	6	4	1	—	—	—	—	—	—	5	8	5
Μήνες ξηροί %	20	10	20	40	80	90	100	80	80	5	8	5
Μήνες ύγροι %	80	80	60	60	10	10	—	20	20	100	100	70

Χιλιοστά	Χειμώνας Ιαν.	Φεβρ.	Μάρτ.	*Ανοιξη *Απρίλ.	Μάϊος	Ιούνιος	Καλοκαίρι Ιούλιος	Αύγουσ.	Σεπτέμ.	Φθινόπωρο *Οκτώβ.	Νοέμ.	Χειμώνας Δεκέμ.
25. Λιδωρίκι H = 650 μ.												
0-20	—	—	—	1	3	4	8	6	5	2	—	1
20-40	1	2	3	3	2	2	1	4	2	—	—	1
40-50	—	1	1	—	2	—	1	—	1	—	1	2
50-60	1	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	1
60-80	1	1	2	2	2	3	—	—	—	1	2	1
80-100	—	—	—	1	—	—	—	—	2	1	1	—
100-150	4	4	3	3	1	—	—	—	—	2	2	1
>150	3	1	1	—	—	—	—	—	—	3	4	3
Μήνες ξηροί %	10	30	40	40	70	70	100	100	80	20	10	40
Μήνες ύγροι %	70	50	40	40	10	—	—	—	20	60	70	40
26. Πύργος H = 26 μ.												
0-20	—	—	—	2	6	7	10	6	4	1	—	1
20-40	1	1	1	1	1	1	—	2	3	1	—	—
40-50	—	—	2	1	2	1	—	2	2	—	—	—
50-60	1	—	2	1	—	1	—	—	1	—	—	1
60-80	—	3	—	1	1	—	—	—	—	3	—	1
80-100	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	2	—
100-150	4	2	4	3	—	—	—	—	—	—	5	2
>150	4	3	—	1	—	—	—	—	—	4	3	5
Μήνες ξηροί %	10	10	30	40	90	100	100	100	90	20	—	10
Μήνες ύγροι %	80	60	50	40	—	—	—	—	—	50	100	70
27. Σκόπελος H = 12 μ.												
0-20	1	—	4	4	3	6	7	7	6	1	1	—
20-40	—	1	2	2	2	—	3	1	1	4	—	—
40-50	1	1	1	1	2	—	—	1	—	1	—	—
50-60	—	—	—	—	—	2	—	1	—	—	—	1
60-80	2	—	1	1	1	1	—	—	1	—	2	—
80-100	—	2	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—
100-150	1	1	1	2	1	—	—	—	1	1	3	2
>150	5	5	1	—	—	—	—	—	—	3	4	7
Μήνες ξηροί %	20	20	70	70	70	80	100	100	70	60	10	—
Μήνες ύγροι %	60	80	20	20	10	—	—	—	20	40	70	90
28. Σκύρος H = 55 μ.												
0-20	—	—	1	5	8	5	10	7	7	2	1	—
20-40	1	—	3	2	—	2	—	2	1	1	1	—
40-50	1	1	2	1	—	1	—	—	—	1	2	2
50-60	—	1	—	—	1	—	—	—	1	2	—	—
60-80	—	2	2	1	—	2	—	1	1	1	1	—
80-100	2	1	1	—	—	—	—	—	—	1	2	2
100-150	2	3	—	—	1	—	—	—	—	1	2	3
>150	4	2	1	1	—	—	—	—	—	1	1	3
Μήνες ξηροί %	20	10	60	80	90	80	100	90	80	40	40	20
Μήνες ύγροι %	80	60	20	10	10	—	—	—	—	30	50	80
29. Τρίκαλα H = 113.3 μ.												
0-20	1	—	2	2	5	8	8	8	6	—	—	—
20-40	1	1	2	2	3	3	1	1	2	—	1	2
40-50	2	1	1	3	2	1	1	—	—	3	1	—
50-60	—	2	—	—	1	1	—	1	—	2	—	2
60-80	1	2	3	3	2	—	—	—	1	—	1	2
80-100	1	1	1	—	3	—	—	—	—	—	1	1
100-150	—	3	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1
>150	4	—	1	—	1	—	—	—	1	4	4	2
Μήνες ξηροί %	40	20	50	70	40	100	100	100	80	30	20	20
Μήνες ύγροι %	50	40	20	—	10	—	—	—	10	50	70	40
30. Θεσσαλονίκη												
0-20	5	1	4	2	2	3	8	6	3	2	—	2
20-40	1	5	1	2	1	6	2	3	3	1	2	2
40-50	—	3	—	1	3	—	—	1	4	1	4	3
50-60	1	1	2	4	2	—	—	—	—	—	2	1
60-80	1	—	3	—	1	—	—	—	—	3	1	2
80-100	2	—	—	1	—	1	—	—	—	2	1	—
100-150	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—
>150	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Μήνες ξηροί %	60	90	50	50	80	90	100	100	100	40	60	70
Μήνες ύγροι %	20	0	0	10	10	0	0	0	0	30	10	0

ΠΙΝΑΞ 5

Μετεωρολογικός Σταθμός	Ξηροί μήνες		Κανονικοί μήνες		Υγροί μήνες		Μέσος ύψος βροχής της θερινής περιόδου
	Αριθ.	%	Αριθ.	%	Αριθ.	%	
Αθήνα	57	95.00	3	5.00	0	0.00	89.79
Αιόλεος	57	95.00	3	5.00	1	1.66	66.46
Ανώγεια	52	86.80	4	6.60	4	6.60	133.10
Αργοςστόλι	48	80.00	10	16.66	2	3.34	159.37
Αρτα	47	78.50	5	8.34	8	13.16	198.70
Χαλκίδα	51	85.00	6	10.00	3	5.00	121.65
Κέρκυρα	49	81.80	2	3.34	9	19.86	188.76
Ηράκλειο	58	96.66	2	3.34	0	0.00	61.90
Γιάννινα	34	56.70	16	26.70	10	16.60	315.53
Λάρισα	52	86.80	4	6.60	4	6.60	163.76
Μεσολόγγι	55	91.66	3	5.00	2	3.34	131.57
Ναύπλιο	54	90.00	4	6.66	2	3.34	112.26
Νάξος	58	96.66	1	1.66	1	1.66	52.02
Πάτρα	50	83.32	5	8.34	5	8.34	152.20
Σαντορίνη	59	98.34	0	0.00	1	1.66	43.15
Σπάρτη	48	80.00	8	13.40	4	6.60	200.11
Τρίπολις	44	73.20	8	13.40	8	13.40	232.90
Βόλος	48	80.00	10	16.66	2	3.34	187.75
Ζάκυνθος	48	80.00	6	10.00	6	10.00	155.08
Αλμυρός	52	86.80	4	6.60	4	6.60	179.04
Καλαμπάκα	41	68.34	9	15.00	10	16.66	271.70
Κόμη	49	81.66	6	10.00	5	8.34	183.32
Λειβαδιά	46	76.80	7	11.60	7	11.60	190.90
Λευκάδα	47	78.34	1	1.66	12	20.00	200.26
Λιδωρίκι	46	76.80	7	11.60	7	11.60	199.23
Πύργος	52	86.80	4	6.60	4	6.60	160.55
Σκόπελος	49	81.66	6	10.00	5	8.34	185.18
Σκύρος	52	86.80	6	10.00	2	3.20	126.95
Τρίκαλα	49	81.80	9	15.00	2	3.20	200.43
Θεσσαλονίκη	52	86.80	6	10.00	2	3.20	183.14

Από τους πίνακες 1 και 5 βλέπουμε ότι σε σταθμούς με μικρότερη μέση ετήσια βροχή έχουμε περισσότερους ξηρούς μήνες και αντίθετα λιγότερους υγρούς.

ΠΙΝΑΞ 6

1 Κατηγορία Μετ. Σταθμών Υψος εως χιλιοσ.	2 Αριθ. Μετ. Σταθμ. N	3 4 Μέση συχνότητα		5 Μέσος όρος ετήσιας βροχής εως χιλιοστά
		Ξηρών μηνών	Υγρών μηνών	
300—500	5	87.80 %	1.40 %	421.80
500—600	3	80.33 »	2.23 »	546.08
600—700	4	72.25 »	3.00 »	664.49
700—800	2	64.50 »	3.90 »	780.08
800—1000	8	61.25 »	4.17 »	898.18
1000—1200	8	53.50 »	5.16 »	1129.975

Για πιο καλλίτερη μελέτη του ζητήματος αυτού κα-
ταρίσαμε τον παραπάνω πίνακα 6 όπου διαιρέσαμε
τους σταθμούς σε κατηγορίες ανάλογα με το ύψος σε
χιλιοστά της ετήσιας βροχής. Η πρώτη στήλη του
πίνακα αυτού δείχνει τις κατηγορίες των μετεωρο-
λογικών σταθμών, η δεύτερη στήλη τον αριθμό των
σταθμών, η τρίτη και τέταρτη στήλη τη μέση συχνό-
τητα των ξηρών και υγρών μηνών μιας δεκαετίας και
η πέμπτη στήλη το μέσο όρο της ετήσιας βροχής των
N σταθμών.

Απ' τον πίνακα 6 είναι φανερό ότι ο αριθμός των
ξηρών μηνών στην Ελλάδα ελαττώνεται με την αύξη-
ση της βροχής, ενώ αντίθετα αυξάνει ο αριθμός των
υγρών μηνών.

ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΟΣΕΧΕΣ: Η συνέχεια

Κ. ΣΙΔΕΡΗ

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΙΣΤΗ

Μεταπολεμικά σε όλες τις χώρες, που έχουν κατα-
στραφεί από τους κατακτητές, καταβλήθηκαν προσπά-
θειες, για να στηρίξουν το έργο της ανοικοδόμησης
κατά κύριο λόγο στο λαό. Ιδιαίτερη μέριμνα πάρθηκε
να συμμετάσχουν στο έλεγχο της παραγωγής και κα-
τανάλωσης οι Οργανώσεις των εργαζομένων, που έ-
χοντας την εμπιστοσύνη των μελών τους, είναι τα μόνα
κατάλληλα όργανα να κινήσουν και να δραστηριοποιή-
σουν τις λαϊκές ζωντανές δυνάμεις στα τεράστια έργα
της ανασυγκρότησης. Η Ελλάδα μας αποτελεί μονα-
δική εξαίρεση. Ένα χρόνο τώρα από την απελευθε-
ρωση χάρη στις μεταδεκεμβριανές κυβερνήσεις ο τό-
πος μας παραπαίει ανάμεσα στη φθορά και την ταπει-
νώση χωρίς να κάνει ούτε ένα βήμα για μια σοβαρή
ανοικοδομητική δουλειά. Σε προηγούμενα φύλλα*
έχουμε ιδεί με αναλυτικά στοιχεία, ότι η χώρα μας
έχει χαρακτηριστεί βασικά αγροτική. Γιαυτό επιταχτική
είναι, η ανάγκη με γοργά βήματα να ρίξουμε δυνάμεις
υλικές και ήθικες στην υπαίθρο για την ανασυγκρό-
τηση της αποσπασμένης αγροτικής μας οικονομίας.
Υστερα μάλιστα από τη διαγραφή του κίνδυνου: η
Ούνρα να διακόψει το έρχόμενο καλοκαίρι ή να πε-
ριορίσει—όπως άρχισε κιόλας—τα τρόφιμά της, ήταν
Εθνική υποχρέωση για τους κυβερνήτες να επιταχύ-
νουν τα μέτρα έντασης των αγροτών. Για να είναι σε
θέση να πάρουν μέρος στην ανοικοδόμηση και να βά-
λουν τις βάσεις για την ανασυγκρότηση του νοικοκυ-
ριού της. Οι υπηρεσιακές κυβερνήσεις με τα μέτρα που
πήραν: κατάσχεση καπνών Μακεδονίας—Θράκης, διατι-
μήσεις σε χαμηλά επίπεδα μόνο στα γεωργικηνοτρο-
φικά προϊόντα και «τιμές ασφαλείας» τεσσερεσήμιση
φορές μεγαλύτερες από τις προπολεμικές για την συγ-
κέντρωση των «εύγενων» προϊόντων: καπνά, σταφίδα,
σουλτανίνα, σόκα, βαμβάκι κλπ. προσπάθησαν να ρί-
ξουν στη φτώχεια και να καταπνίξουν το ενδιαφέρον των
αγροτών.

Εκτός απ' αυτά οι διανομές στα τρόφιμα και εφό-
δια της Ούνρα ανατέθηκαν σε διορισμένες μοναρχικές
Επιτροπές που αποκλείουν τα πιο ζωντανά δημοκρα-
τικά στοιχεία και κάνουν καταχρήσεις για κομματικά
και ιδ.ωτικά τους όφελι. Είναι χαρακτηριστικό το γε-
γονός ακόμη: ότι για τα έργα αυτά δπως και για τη
στέγαση όχι μόνον δεν χρησιμοποιήθηκαν οι Γεωργικοί
συνεταιρισμοί, αλλά και με τον αντιαγροτικό Α. Ν.
389 της Κυβέρνησης Βούλγαρη έγινε προσπάθεια να
χαλαρωθούν οι δεσμοί τους με την αγροτιά, όπως θα
δοίμε παρακάτω.

Οι Συνεταιρισμοί είναι οι μοναδικές μαζικές Οργα-
νώσεις στην υπαίθρο, που μπορεί να κινητοποιήσουν
—αδιάκριτα από πολιτικές πεποιθήσεις—και να δρα-
στηριοποιήσουν τους αγρότες στο έργο της ανασυγκρό-
τησης.

Οι κοινότητες που από τριάντα χρόνια άντεκατέ-
στησαν τις «βλαχοδημαρχίες» αποδείχθηκε ότι είναι
γραφειοκρατικοί οργανισμοί, στη διάθεση της Νομαρ-
χίας και της Έφορας για φόρους και στατιστικές.

Το έργο της ανοικοδόμησης στο χωριό δφείλουμε
να το στηρίξουμε στους συνεταιρισμούς που είναι σε
θέση να τραβήξουν την ενεργό συμμετοχή της αγροτιάς.

Όλα τα σημεία δείχνουν ότι μεταπολεμικά ο συν-
εργατισμός στη χώρα μας θα πάρει πλατειά ανάπτυξη
και θα παίζει σπουδαίο ρόλο στην παραγωγή και στην
ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας. Μια σύντομη
ανασκόπηση του συνεταιριστικού κινήματος, σε συν-
δυασμό με την εξέλιξη της αγροτικής πίστης, με την
οποία ήταν πάντα συνδεδεμένο, είναι απαραίτητη. Για να
επρθούν στο φως τα τρωτά και να γίνει προσπάθεια να

εξουδετερωθούν τα εμπόδια που ανακόπτουν την ανά-
πτυξη και δημιουργική πρόοδο των συνεταιρισμών.

Υστερα από την ανεξαρτησία της Ελλάδας πέρασε
σχεδόν ένας αιώνας χωρίς να ληφθούν σοβαρά μέτρα
για την ένταξη της γεωργίας και απαλλαγής των
αγροτών από την άγρια τοκογλυφική εκμετάλλευση.
Για πρώτη φορά στα 1861 όταν η Εθνική Τράπεζα
ανανέωσε το μονοπώλιο του έκδοτικού της προνομίου,
της ανατέθηκε «υποχρεωτικά»: να χορηγήσει και γεωρ-
γικά δάνεια ίσαμε δύο εκατομμύρια δραχ. Το ποσό
αυτό σε διάφορες περιόδους, που η Τράπεζα πετύχαινε
σοβαρά κερδοσκοπικά προνόμια, αυξήθηκε σε 10—25
και στα 1914 σε 50 εκατομμύρια δραχ., ποσά που δεν
έδωσε καμιά φορά, όπως θα δούμε*.

Με την «εξέγερση» στο Γουδί (1909) και την άνοδο
στην εξουσία της άστικής τάξης με επικεφαλής το Βε-
νιζελικό συγκρότημα και την επέκταση της Ελλάδας,
με το Βαλκανικό πόλεμο, σε καινούργια εδάφη, ψηφί-
σθηκε ο πρώτος Νόμος 602 στα τέλη Δεκεμβρίου 1914
για ίδρυση συνεταιρισμών. Με το Νόμο αυτό θελανε
να ανοίξουν το δρόμο στο τραπεζοβιομηχανικό κεφά-
λαιο, για να εισδύσει και στην αγροτική οικονομία με
δραχ. τους συνεταιρισμούς και βάση το αλληλέγγυο
της ευθύνης των συνεταιριστών, για να έχει εξασφαλι-
σμένα τα κεφάλαιά του.

Η κομματική δημοκρατία φυσικά διακήρυττε ότι οι
αγρότες θα απαλλαγούν από τους «δυναστεύς της τοκο-
γλυφίας». Ο Νόμος 602 στην εποχή του είχε φιλελεύ-
θερες δημοκρατικές διατάξεις για την λειτουργία και
αυτοδιοίκηση των συνεταιρισμών με έλεγχο του
Κράτους.

Οι αγρότες κάτω από την αφορητο μάστιγα της εκ-
μετάλλευσης που τους κρατούσαν εκατό σχεδόν χρό-
νια οι τσιφλικάδες και τοκογλύφοι κάθε μορφής, δέ-
χθηκαν με προθυμία και ίδρυσαν τους πρώτους—πι-
στωτικούς φυσικά—συνεταιρισμούς για να συνάψουν
δάνεια φθηνότοκα και να ανασταίνουν λιγάκι από τον
τοκογλυφικό βρόχο. Στα 1915 ιδρύθηκαν 150 συνε-
ταιρισμοί, που χρόνο με χρόνο ίσαμε τα 1920 έφθασαν
τους 1172.

Η Εθνική Τράπεζα πριν από το Νόμο 602 έδινε τα
γεωργικά της δάνεια με ενυπόθηκες έγγραφες σε με-
γαλοδουλοκτήτες, εμπορευόμενους και γενικά τοκογλύ-
φους. Δεν είχε εμπιστοσύνη στους αγρότες, που από
έλλειψη κτηματολογίου και ιδιαίτερα τη φτώχεια δεν
διάθεταν επαρκή «πιστωτική επιφάνεια» για να τους
δώσει δάνεια.

Είναι χαρακτηριστικό όμως, ότι και ύστερα από
την ίδρυση συνεταιρισμών η Εθνική Τράπεζα δεν έμ-
πιστευότανε στο αλληλέγγυο των συνεταιριστών σαν εξα-
σφάλιση για το «δειλό» κεφάλαιό της. Παρά τις υπο-
χρεώσεις της από τις συμβάσεις να δώσει ίσαμε 50 ε-
κατομμύρια δραχ. δάνεια στους αγρότες, χορηγούσε
μικρά ποσά. Κι' αυτά όχι στους συνεταιρισμούς, αλλά
σε μεγαλοδουλοκτήτες πάλι και τοκογλύφους, που τα
τόκισαν με 30—40% στους γεωργούς, ενώ πλήρωναν
στην Τράπεζα μόνο 6% τόκο. Στα 1915 το συνολικό
ποσό γεωργικών δανείων έφθασε 4.685.000 δραχ. Κι' απ'
αυτά στους συνεταιρισμούς 223.000 δραχ.—μόνο 5%!!
Συνολικά τα κατοπινά χρόνια έδωσε στα 1916 δραχ.
7.900.000, στα 1917 περίπου 8,2 εκατομ., στα 1918 δραχ.
20%, εκατομμύρια**.

Η Τράπεζα γενικά προτιμούσε να τοποθετεί τα κε-
φάλαιά της στο εμπόριο, στις επιχειρήσεις και σε ενυ-
πόθηκα δάνεια στις πόλεις για να είναι σίγουρη και να

* Βλ. αριθ. 1 σελ. 118.
ΣΗΜ.: Οι παραπομπές αφορούν τη βιβλιογραφία, που παραθέ-
τουμε στο τέλος.

** Βλ. αριθ. 1, σελ. 120 και αριθ. 6, σελ. 10.

* Στόν «Ανταίο» αριθ. φύλ. 60 και 70 στα άρθρα «Α.Σ.Ο.,
Κ.Υ.Δ.Ε.Π. κλπ., οργανισμοί εξωπαραγωγικής εκμετάλλευσης».

καρπωθεί μεγαλύτερα και άκοπα κέρδη. Το «Εθνικό» αυτό πιστωτικό ίδρυμα για εκατό χρόνια απόκλεισε τους αγρότες, που ήταν τότε 80%—πριν από τον πρώτο πόλεμο—στο συνολικό πληθυσμό της Χώρας μας, από τα δάνειά της, καταδικάζοντάς τους σε μαρασμό. Κι' αυτό, ενώ γνώριζε ότι οι γεωργοί μας δεν απέσπυντο από τους δυνάστες των τοκογλόφων παρά δια πωλήσεως, δι. είχαν και δεν είχαν να εξοικονομήσουν ένα εισιτήριο δια την «Αμερικήν» όπως διεκήρυξε ο Υπουργός της «Εθνικής Οικονομίας» Α. Μιχαλακόπουλος στα 1912.

Σχετικά είναι γνωστό ότι από το 1891—1922 μέσα σε τριάντα χρόνια έχουν μεταναστεύσει από την Ελλάδα στο εξωτερικό πάνω από 500 χιλ. άτομα στην πλειοψηφία αγρότες*. Παράλληλα ενισχύθηκε σε μεγάλο βαθμό και το κύμα της αστυφιλίας με τη συρροή στις πόλεις.

Για να εξασφαλίσει η «Εθνοτράπεζα» τα κεφάλαιά της παρά την ίδρυση συνεταιρισμών επέτρεψε να ψηφισθεί στα 1920 ο Ν. 2184 για χορήγηση δανείων στους αγρότες με γεωργικό ένεχυρόγραφο και στα 1921 ο Ν. 2635 για πλασματικά δάνεια με ένεχυρο στα καπνά.

Με τέτοιες και μόνο γερές εξασφαλίσεις εξοπλισμένο το τραπεζοβιομηχανικό κεφάλαιο απέφασε να επεχτείται τη τοκογλυφική δράση του και στην ύπαιθρο. Γιατί διαθέτοντας περίσσεια από κεφάλαια, που είχε συσσωρεύσει από τις κερδοσκοπικές επιχειρήσεις στους πολέμους 1912—1922, θέλησε να διεισδύσει και στην αγροτική οικονομία για την εκμετάλλευση και των αγροτών. Ύστερα από την Μικρασιατική καταστροφή και την απαλλοτρίωση μεγάλου μέρους των τσιφυλικών για την αποκατάσταση 167.000 προσφυγικών οικογενειών και 147.000 γηγενών άκτημόνων, η συνεταιριστική κίνηση πήρε μεγάλη ανάπτυξη. Ίσαμε τα 1929 οι συνεταιρισμοί έφθασαν πάνω από 5000.

Αν και η εξέλιξη της αγροτικής πίστης συνδυάσθηκε με την ίδρυση συνεταιρισμών, η «Εθνική Τράπεζα» χρησιμοποίησε τις οργανώσεις αυτές κατά κύριο λόγο για γραφεία πληροφοριών και για την εισπραξη των μικροδανείων της. Γενικά τα ποσά που χορήγησε η «Εθν. Τράπεζα» ύστερα από τον πρώτο πόλεμο, στους αγρότες ήταν στα 1923 δραχ. 220 εκατ. «Απ' αυτά στους συνεταιρισμούς έδωσε μόνο 115 εκατ. δραχ. Αργότερα τα συνολικά ποσά στα 1928 έφθασαν σε 878 εκατ. και στα 1929 σε 1258 εκατ. δρ. ** Φυσικά μεταπολεμικά τα ποσά αυτά—ιδιαίτερα με την πτώση στο νόμισμα από 24.3 δραχ. για μία λίρα Αγγλίας στα 1919, σε 166 1/2 δραχ. στα 1923 και σε 375 δραχ. στα 1929—ήταν όλότελα ανεπαρκή.

Στα 1929 με ατική σύμβαση με την «Εθνική Ιδρύθηκε η «Αγροτική Τράπεζα» Ελλάδας (Α.Τ.Ε.), σαν «Αυτόνομος οργανισμός κοινωφελούς χαρακτήρος» με κρατικά κεφάλαια—προικοδότηση—1080 εκατομ. δραχ. Η «Εθνική Τράπεζα» επίσης υποχρεώθηκε να δώσει, από τα κεφάλαια που τοποθετούσε σ' άλλες επιχειρήσεις 30% πιστώσεις στην Α.Τ.Ε. με τόκο 8%.

Στην διοίκηση της Α.Τ.Ε. η «Εθνοτράπεζα» από 16 συμβούλους είχε μαζί με το Διοικητή τους 9—την πλειοψηφία—, 3 ήταν κρατικοί υπάλληλοι και καθηγητές και μόνο 4 «άντιπρόσωποι» διορισμένοι—«Ενώσεων Συνεταιρισμών και Γεωργ. Επιμελητηρίων». Εκτός απ' αυτούς στην Α.Τ.Ε. τοποθετήθηκαν μόνιμα, με απόφαση, σόλες δι. υπεύθυνες θέσεις υπάλληλοι της «Εθνοτράπεζας». Κι' έτσι ολοκληρώθηκε η εξάρτηση της Α.Τ.Ε. από το τραπεζοβιομηχανικό κεφάλαιο.

Στην Α.Τ.Ε. το Κράτος και η «Εθνική» φρόντισαν να δώσουν τα παρακάτω εξαιρετικά προνόμια για να υποδουλώσουν και να εκμεταλευθούν τους αγρότες χειρότερα από τους τοκογλόφους.

Η Α.Τ.Ε. πήρε: α) το δικαίωμα του «αυτοδία»

του ένεχυρογράφου πάνω στα προϊόντα και τα κινητά πράγματα, γεωργικά εργαλεία κλπ. των αγροτών, β) το «προνομίον» της πρωτοπραξίας πάνω στα προϊόντα των αγροτών, γ) το δικαίωμα «εγγράφης υποθήκης» επί οίουδήποτε ακινήτου των οφειλετών της δύναμει μόνον των δανειστικών εγγράφων της και άνευ άλλης διατυπώσεως και δ) το δικονομικό προνόμιο να εισπράξει τις απαιτήσεις της σαν δημόσια έσοδα με άμεσες αναγκαστικές εκτελέσεις, πλειστηριασμούς, κατασχέσεις, προσωπικές κρατήσεις, δίχως δικαστικές διατυπώσεις.

Με το προνόμιο «πρωτοπραξίας» και το «αυτομάτο ένεχυρο» οι αγρότες δεν έχουν δικαίωμα να πουλήσουν τα προϊόντα τους, αν δεν εξοφλήσουν πρώτα την Α.Τ.Ε. Η Τράπεζα με τα προνόμια της αποκλείει στους αγρότες να συνάψουν δάνεια από τρίτους. Ποιος θα δανείσει στον αγρότη; Όταν ξέρει ότι τα προϊόντα και τα ακίνητά του είναι αυτόματα ένεχυρο στην Α.Τ.Ε. που έχει πάνω σ' αυτά το φεουδαρχικό προνόμιο της «πρωτοπραξίας» και αναγκαστικής «υποθήκης» και κάθε στιγμή μπορεί να τα βγάλει στο σφυρί. Η Α.Τ.Ε. με δυο λόγια αν και χορηγεί δόλοτελα άνεπικρή δάνεια—όπως θα δούμε—με τα προνόμια της εμποδίζει και τους αγρότες να εξεορκούν πιστώσεις και από άλλες πηγές. Γιατί είναι δεμένοι «δουλοπαροικιοί» σ' αυτήν. Με δυο λόγια η Α.Τ.Ε. εξασκεί μία φεουδαρχική «συγχρονισμένη» μορφή υποδούλωσης και εκμετάλλευσης των αγροτών. Τα προνόμια της Α.Τ.Ε. με χαρακτήρα «μισοφεουδαρχικό» άβυσταχτα τονίζουν ότι είναι αντιοικονομικά και αντικονομικά, γιατί βάζουν φρένα στην ανάπτυξη της γεωργικής παραγωγής. Με την Α.Τ.Ε. ο αγρότης έπαψε να είναι ελεύθερος έμπορευματοπαραγωγός. Σαν άλλος δούλο—παρόικος ή κολλήγος δεν έχει το δικαίωμα: α) να διαχειρισθεί ελεύθερα τα προϊόντα που παράγει και γενικά την κινητή και ακίνητη περιουσία του και β) να εξεούρει πιστώσεις έξω από τον τσιφυλικό—τ' αβεντικό του—την Α.Τ.Ε., για να συγχρονίσει τα παραγωγικά του μέσα για την αύξηση της παραγωγής του. Θλιβερή είναι η διαπίστωση ότι για τα μισοφεουδαρχικά αυτά προνόμια της Α.Τ.Ε., δεν έγινε προπολεμικά καμμία σοβαρή κριτική από τους επιστήμονες και έρευνητές που ασχολούνται με τα γεωργοοικονομικά προβλήματα και γενικά την ανάπτυξη της αγροτικής παραγωγής στη χώρα μας.

Εκτός από την εξέσκηση της αγροτικής πίστης στην Α.Τ.Ε. δόθηκε και το μονοπώλιο να προμηθεύει στους αγρότες διάφορα είδη, λιπάσματα, εργαλεία και γεωργικά φάρμακα. Κι' ακόμα το δικαίωμα να συγκεντρώνει γεωργικά προϊόντα.

Παράλληλα η Α.Τ.Ε. ανέλαβε και την «Υπηρεσία Έποπτείας των Συνεταιρισμών», που άποσπασε από το Υπουργείο Γεωργίας, για να υποτάξει τις Συνεταιριστικές Οργανώσεις στα εκμεταλλευτικά σχέδιά της. Και από οργανισμός που έπρεπε να δεχθεί τον έλεγχο, μεταβλήθηκε σε έλεγκτή και κηδεμόνα «κακό»—μάλιστα στις οργανώσεις των παραγωγών.

Στα πρώτα χρόνια όμως της λειτουργίας της, βλέποντας η Α.Τ.Ε., ότι στην ύπαιθρο άρχισε να φυσάει ένας δυνατός αγέρας πολιτικής χειραφέτησης των αγροτών, που είχε φυσικά την επίδρασή του και στο συνεταιριστικό κίνημα, προκάλεσε την κρατική επέμβαση στους συνεταιρισμούς. Στη Θεσσαλία και Μακεδονία από το 1929—1932 άρχισε να αναπτύσσεται ένα σοβαρό ανεξάρτητο πολιτικό αγροτικό κίνημα, που από τους παλαιοκομματικούς κύκλους—Λοϊκούς και «δημοκρατικούς»—θεωρήθηκε επικίνδυνο για τα κόμμάτα τους.

Τα έμπορικά και τραπεζοβιομηχανικά έπίσης τράστ με δυσφορία βλέπανε ότι παράλληλα με την αγροτική κίνηση για πολιτική χειραφέτηση της αγροτιάς άρχισαν και οι συνεταιρισμοί να καταπατούν τα «οικόπεδα» τους. Οι Γεωργικοί συνεταιρισμοί άρχισαν μαζί με την από κοινού επεξεργασία και πούληση προϊόντων να προμηθεύουν στα μέλη τους και διάφορα είδη πρώτης ανάγκης.

Γι' αυτό το Κράτος με την Α.Τ.Ε. προσπάθησαν να

περιορίσουν με διάφορα μέτρα την ανάπτυξη των συνεταιρισμών, που τους θεωρούσαν α) σαν βάσεις του αγροτικού κινήματος και β) εμπόδια στα σχέδια του τραπεζοβιομηχανικού κεφαλαίου για την ασύδοτη εκμετάλλευση της αγροτιάς.

Με το Νόμο 4540/1930 α) αποκλείσαν από τις διοικήσεις των Συνεταιρισμών τους αγρότες που θα ήταν υποψήφιοι στις βουλευτικές και κοινοτικές εκλογές, β) απαγόρευαν στους Συνεταιρισμούς—με άπειλη διάλυσης—να μετέχουν σε συνέδρια που δεν ήταν καθαρά συνεταιριστικά.

Με άλλο Νόμο 5280/1932 υποχρέωσαν τους συνεταιρισμούς 1) να ζητήσουν από τα μέλη τους δηλώσεις όχι μόνο για τα είδη που θέλουν να προμηθευθούν, αλλά να καθορίσουν και την ακριβή αξία τους. Στην ουσία δηλ. απαγόρευαν τις προμηθευτικές εργασίες. 2) Να δημοσιεύουν κάθε μήνα λογιστική κατάσταση, που και για τις Τράπεζες και Έταιρείες άκομη με άρτια λογιστήρια είναι δύσκολο. 3) Να «επενδύσουν» τις μισές καταθέσεις τους σε κρατικά χρεώγραφα με πονη φυλάκιση των συμβούλων. 4) Να διαγράφουν τα μέλη οι διοικήσεις και όχι η γενική συνέλευση σύμφωνα με το Νόμο 602. 5) Να πάρει μέρος στις συνεδριάσεις του Συμβουλίου Συνεταιρισμού ό «Επόπτης της Α.Τ.Ε.», για να εμποδίζει φυσικά με την παρουσία του κάθε συζήτηση για την αντισυνεταιριστική και αντιαγροτική πολιτική της Α.Τ.Ε. 6) Απαγόρευαν κάθε αναπληρωματική πίστωση έξω από τον προϋπολογισμό, για να εμποδίσουν τους συνεταιρισμούς στις εργασίες τους και 7) δεν επέτρεπαν στους καταδικασμένους με το «Ιδιώνυμο» αγρότες να εκλεγούν σύμβουλοι στους Συνεταιρισμούς.

Με την αντισυνταγματική αυτή κρατική παρέμβαση η Α.Τ.Ε. και γενικά το τραπεζοβιομηχανικό κεφάλαιο προσπάθησε να υποτάξει τους συνεταιρισμούς και να εμποδίσει την ανάπτυξη τους. Κι' άκομη να τους περιορίσει σε ρόλο υπηρετικό—όπως και με την «Εθνοτράπεζα»—για πληροφορίες για την «πιστωτική επιφάνεια» των αγροτών, για τα φρονήματά τους και για την εισπραξη των χρεών. Με τους παραπάνω νόμους θέλησαν να περιορίσουν την ανεξαρτησία και αυτοδιοίκηση των συνεταιρισμών, καταργώντας την ελεύθερη λειτουργία τους.

Πολλοί βουλευτές κατάκριναν τον παραπάνω Νόμο. Χαρακτηριστική έπίσης είναι η εισήγηση του κ. Μυλωνά—σημερινού Υπουργού των Οικονομικών—στη Γερουσία, που τόνισε δι:

«Η καθοδήγηση και ο έλεγχος δύνανται να συντελέσουν εις την άρτιαν ανάπτυξιν των συνεταιρισμών χωρίς να θέλουν την άρραλτην εις μίαν οικονομικήν επιχειρήσιν ελευθερίαν αυτής. Το υπό κρίσιν νομοσχέδιον άγνοεί την ειρμμένην άρχήν και με πνεύμα άνελεύθερον και αντιοικονομικόν με πνεύμα στενής επεμβάσεως περισφίγγει δυσμενέστατα την λειτουργίαν των συνεταιρισμών και κολοβόνει την αυτενέργειάν των. Συνεχίζοντας κατάρκει τα μέτρα: α) για τις δηλώσεις των μελών για το ποσό της αξίας στα είδη που θα προμηθευθούν γιατί είναι «άδύνατος οικονομικός ή λειτουργία προμηθευτικού συνεταιρισμού άνευ ελευθερίας υπολογισμού της αγοράς εις τον προσήκοντα χρόνον και ποσότητα», β) για τις μηνιαίκες λογιστικές καταστάσεις, που η δημοσίευσή τους «είναι άνεφάρμοστος», γ) «έπίσης καταφώρως δεσμευτική της οικονομικής λειτουργίας είναι η διάταξις περί επενδύσεως εκάστοτε του ήμισους των καταθέσεων εις δημόσια χρεώγραφα», δ) «το δικαίωμα της συμμετοχής εις τας συνεδριάσεις των συμβούλων των συνεταιρισμών των έποπτών, έστω και άνευ ψηφου, άποτελεί χαλάρωσιν πάσης αυτενεργείας και έπιβολήν άνελεύθεραν, λόγω έπιρροής ην άσκει εις τους άπλοικούς ή παρούσα του έπισήμου όργανου και ε) για τις αναπληρωματικές πιστώσεις όργανισμός δι «η διάταξις... μαρτυρεί στοιχειώδη άγνοιαν της πραγματικότητας και της διαχειρίσεως οίουδήποτε οικονομικού όργανισμου»*.

* Βλ. άριθ. 1 σελ. 310.

Κρίνοντας άργότερα ο σημερινός Διοικητής της Α.Τ.Ε. την κρατική παρέμβαση στους συνεταιρισμούς με τους παραπάνω Νόμους σημειώνει δι:

«Είνε φανερόν ότι το Κράτος ήθέλησε να πλήξει την ανάπτυξιν της πολιτικής εις τους συνεταιρισμούς. Άλλά δεν πρέπει να λησμονηθεί ότι αν οι συνεταιρισμοί δεν πολιτεύονται, πραγματοποιούν όμως μίαν πολιτικήν και συνεπώς τα μέλη αυτών δεν είναι δυνατόν να μένουν άπαθής έναντι πολιτικών κομμάτων κινουμένων παραλλήλως προς τους σκοπούς, ους πραγματοποιεί ή συνεταιριστική δράσις, ως κοινωνικοοικονομική δράσις. Αύστηρά και έν παντί εκ των άνωθεν ρύθμισις των συνεταιριστικών πράγματων άστυνομική πολιτική επεμβάσεως νεκρώνει την δράσιν των συνεταιρισμών και πολλάκις ήθελημένως ή άθέλητως εξυπηρετεί ξένα αντισυνεταιριστικά συμφέροντα.

Η πολιτική αυτή των Φιλελευθέρων έναντι των συνεταιρισμών, έν αν δεν έτεινε εις το να άπαλλάξει τους συνεταιρισμούς από πολιτικών έπιρροών των άλλων κομμάτων, ίνα υποτάξει αυτούς εις το κυβερνών κόμμα άσκούν ήθικην και διοικητικήν πλεισιν, πάντως κατ' άποτέλεσμα έτεινε εις το να καταστήσει τούτους όχι αυτοκινουμένους και με πρόβλεψιν άναπτύξεως, όργανισμούς, αλλά διεκπεραιωτικά γραφεία της πιστωτικής δράσεως της Αγροτικής Τράπεζας. Η Αγροτική Τράπεζα διά της άκολουθηθείσης εκ της άλλης πλευράς έντός των συνεταιρισμών πολιτικής διά των έποπτών συνειλήρου το άποτέλεσμα τούτο»*.

Εύλογος θα είναι η παρατήρηση ότι ύστερα από τα παραπάνω προνόμια και τους περιορισμούς στη λειτουργία και την αυτοδιοίκηση των συνεταιρισμών η Α.Τ.Ε. χορηγούσε έπαρκή δάνεια για την ανάπτυξη της γεωργικής παραγωγής. Οι άριθμοί που παραθέτουμε άναγράφουν τα συνολικά ποσά δανείων σε εκατομ. και μιλούν μόνοι τους**.

Πίνακας Α'.

Καλλιεργητικά	Με ένεχυρο
1930 Δρ. 897.8	391.6
1931 > 932.3	385.5
1932 > 835.4	269.6
1933 > 833.1	453.8
1934 > 888.1	996.1
1935 > 1110.8	726.—
1936 > 1511.4	1225.5
1937 > 1771.2	1786.3
1938 > 2056.—	1536.3
1939 > 2223.9	1674.6

Η Α.Τ.Ε. ίσαμε το 1935 χορηγούσε τα καλλιεργητικά δάνεια με τόκο 9% στους συνεταιρισμένους αγρότες και 9 1/2% στους μεμονωμένους και τα δάνεια με ένεχυρο προϊόντων με 9 1/2% στους πρώτους και 10% στους μεμονωμένους. Αργότερα μείωσε τον τόκο κατά 1—1 1/2%. Ας σημειωθεί ότι κρατεί τους τόκους προκαταβολικά.

Φυσικά οι τόκοι αυτοί ήταν μεγάλοι και με υπερημερίες και χασομέρια για να πάρουν τα δάνεια οι αγρότες και τις άσφαλσεις προϊόντων έφθαναν 15—18%. Πρέπει να σημειωθεί όμως ότι τα ποσά που χορηγούσε η Α.Τ.Ε. στα πρώτα έξη χρόνια της λειτουργίας της, στους αγρότες ήταν πολύ μικρότερα από τα γεωργικά δάνεια της «Εθνοτράπεζας», ιδιαίτερα με την πτώση της δραχμής στα 1933 σε 575 δραχμ. για μία λίρα.

Η πιστωτική πολιτική της Α.Τ.Ε. στην ουσία δεν άλλαξε. Όπως και η «Εθνοτράπεζα» συνέχισε κι' αυτή να προτιμά στη χορήγηση δανείων τους μεμονωμένους αγρότες. Στα 1930 τον πρώτο χρόνο έδωσε καλλιεργητικά δάνεια στους συνεταιρισμένους 638 εκατομ. δραχ., στους μεμονωμένους 259 1/2 εκατομ. Χρόνο με χρόνο όμως τα δάνεια αυτά έφθασαν στα 1935 μόνο σε 646 περίπου εκατομ. στους συνεταιρισμένους και σε 465

* Βλ. άριθ. 1 σελ. 311.

** Βλ. άριθ. 5.

* Βλ. άριθ. 4 σελ. 1 και στη «Στατιστική Έπετηρίδα Ελλάδος» 1939.

* Βλ. άριθ. 2 σελ. 134.

Σημ. Σύμφωνα με αντίθετη γνώμη μόνο στους συνεταιρισμούς έδωθηκαν στα 1927 δραχ. 809 εκατ. και στα 1935 έφθασαν σε 1009 εκατ. (Βλ. άριθ. 1 σελ. 194 και άριθ. 6 σελ. 10).

έκατομ. στους μεμονωμένους. Και στα 1939 ενώ στους συνεταιρισμένους έδωσε 1300 περίπου έκατομ. στους μεμονωμένους τα αύξησε σε 924. Η 'Αγροτική Τράπεζα με δυό λόγια, σε δέκα χρόνια, ενώ τα δάνεια στους συνεταιρισμένους μόνο τα διπλασίασε, στους μεμονωμένους αγρότες τα έχει σχεδόν τετραπλασιάσει.

Για δάνεια με ένεχυρο στα γεωργικά προϊόντα, που από τη φύση τους είναι εξασφαλισμένα 100%, η Α.Τ.Ε. έδωσε στα 1930 στους Συνεταιρισμένους 284½, έκατ. που με χρονιάτικες μικροαυξήσεις στα 1939 τα έφθασε σε 1249 περίπου έκατομ. Και στους μεμονωμένους από 107 έκατομ. (1930) τα αύξησε στα 1939 σε 425 έκατομ. δηλ. η Α.Τ.Ε. δέν έκανε καμιά προτίμηση, όπως θάπρεπε για τους συνεταιρισμένους αγρότες. Είναι όμως χαρακτηριστικό καιυτό: αν πάρουμε συνολικά τα ποσά, θα δούμε ότι ενώ τα καλλιεργητικά δάνεια στα δέκα χρόνια υπερδιπλασιάσθηκαν, αντίθετα τα ποσά που δόθηκαν με ένεχυρο στα προϊόντα έχουν αυξηθεί κατά 4½ σχεδόν φορές. 'Ας σημειωθεί ότι τα καλλιεργητικά δάνεια κατά κύριο λόγο, έξυπηρετούν τις πλατείες αγροτικές μάζες, που είναι οι πιο φτωχές με μικρό κλήρο και δέν έχουν μεγάλες ποσότητες προϊόντα να πουλήσουν.

Η Α.Τ.Ε. όμως σαν «κοινωφελής» οργανισμός προτιμά να τοποθετεί τα κεφάλαια της στα έμπορικά δάνεια με ένεχυρο στα γεωργικά προϊόντα, καιυτό κατά κύριο λόγο στα καπνά και το σιτάρι και οι αριθμοί μιλούν: Στα 1939 τα δάνεια της Α.Τ.Ε. με ένεχυρο ήταν 1.674.643.000 δραχ. μαζί, σε συνεταιρισμένους και μεμονωμένους αγρότες. 'Απ' αυτά 734.354.000 δραχ. χορηγήθηκαν σε πλάσματικά δάνεια στα καπνά, 593.479.000 στα «δημητριακά» (απ' αυτά τα 451 έκατομ. στις 'Ενώσεις Συν)σμών για να συγκεντρώσουν σιτάρι.

Η Α.Τ.Ε. μόνο για δύο προϊόντα έδωσε τα 80% των δανείων της. Το έμπορικό κερδοσκοπικό πνεύμα της 'Εθνοτραπέζης επικρατεί και στην πολιτική της Α.Τ.Ε., που προτιμά να δώσει τα δάνεια της α) στα καπνά που η πούληση τους είναι σίγουρη, και γίνεται με άδειες κλπ., β) στους σιτοπαραγωγούς που τους περισεύει το σιτάρι και το παραδίνουν στη συγκέντρωση όπως όμοιολογεί η Α.Τ.Ε. στον άπολογισμό της:

Η διοίκηση της Α.Τ.Ε. μιλώντας για την αύξηση των δανείων με ένεχυρο από 1536 έκατ. του 1938 σε 1674 έκατ. στα 1939 τονίζει ότι:

«Η σημειωθείσα αύξησης άφορᾷ κατά πρώτον λόγον εις τα δάνεια έπ' ένεχύρω δημητριακών και δη σίτου, τα όποια αποτελούν κυρίως δάνεια προς τας 'Ενώσεις Γεωργ. Συνεταιρισμών επί ένεχύρω του προσυγκεντρουμένου σίτου μέχρι της όριστικής παραδόσεως αυτού εις την Κ.Ε.Π.Ε.Σ.» *

Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι τα δάνεια με ένεχυρο στα 1939 δόθηκαν σε 95990 αγρότες. 'Απ' αυτούς οι 85.919 ήταν καπνοπαραγωγοί (37.801 συνεταιρισμένοι και 48118 μεμονωμένοι) και μόνο 9.971 αγρότες για άλλα προϊόντα, εκτός το σιτάρι, που τα δάνεια γιαυτό χορηγούνται στις 'Ενώσεις. Μπορούμε να πούμε ότι—αν αφαιρέσουμε τους καπνοπαραγωγούς, που έχουν σίγουρο έμπόρευμα, και μικρή μερίδα σιτοπαραγωγών που τους περισεύει—η Α.Τ.Ε. με τα δάνεια «του ένεχύρου» έξυπηρετεί βασικά ένα μικρό ποσοστό (9971)—άσημαντο—αγροτών πλουσίων που παράγουν μεγάλες ποσότητες σταφίδας, λάδι, κρασί και βραμβάκι. Η Α.Τ.Ε. εξασκώντας τη γεωργική πίστη, γενικά προτιμάει τη χορήγηση δανείων στους μεμονωμένους. Στα 1939 τα καλλιεργητικά δάνεια δόθηκαν μόνο σε 210.944 μέλη οργανωμένα σε 4178 Συνεταιρισμούς και τα με ένεχυρο μόνο σε 42.987 μέλη γραμμένα σε 1307 Συνεταιρισμούς.

Μπαίνει το ερώτημα: Ποιά είναι τα αποτελέσματα της συνεταιρικής πολιτικής της Α.Τ.Ε. 'Όταν στα 1939 από 359.201 μέλη σε «λειτούργούντας» 4959 Συνεταιρισμούς, δέν πήραν καλλιεργητικά δάνεια τα 148.257 ένεργα μέλη δηλ. τα 41%. Και η απόλυτη πλειοψηφία από 316.214 μέλη δέν είχαν προϊόντα από σιτάρια πο-

σότητες για πούληση για να τους δώσει δάνεια με ένεχυρο.

Τα στοιχεία δείχνουν και τους παρακάτω καταπληκτικούς αριθμούς:

Στα 1930 πήραν καλλιεργητικά δάνεια 85.955 μεμονωμένοι αγρότες, που χρόνο με χρόνο ίσαμε το 1939 αυξήθηκαν σε 213.720 δηλ. 250% περίπου. 'Ενώ τα μέλη συνεταιρισμών από 200.538 που πήραν δάνεια στα 1930, ίσαμε το 1939 έφθασαν σε 210.944, δηλαδή αύξηση μόνο 5%!!

Επίσης δάνεια με ένεχυρο στα 1930 πήραν 16.944 μεμονωμένοι, που στα 1939 αυξήθηκαν σε 52.903. 'Ενώ τα μέλη συνεταιρισμών που πήραν παρόμοια δάνεια από 41.017 στα 1930, έφθασαν στα 1939 μόνο σε 42.987!! Η Α.Τ.Ε. εξοργίζοντας την αντισυνεταιρική πολιτική της, ενώ τριπλασίασε τον αριθμό των μεμονωμένων που έδινε δάνεια, τους συνεταιρισμένους τους άφηκε σχεδόν στον ίδιο αριθμό. Στα χρόνια γεωργικής κρίσης έχει μειώσει μάλιστα τον αριθμό τους σε 35.904 στα 1932, και σε 23.473 στα 1934, ανάλογα και τα ποσά.

Σε σύγκριση με το συνολικό αριθμό των αγροτικών οικογενειών, που φθάνει το ένα έκατομμύριο (αγροτικά νοικοκυριά), βλέπουμε ότι ο αριθμός των 424.600 αγροτών* (συνεταιρισμένοι και όχι) που έπαιρνε προπολεμικά καλλιεργητικά δάνεια, ήταν μόνο 42% δηλ. το 58% του αγροτικού πληθυσμού αποκλείονταν.

Πολύ χειρότερη είναι η κατάσταση στα δάνεια με ένεχυρο στα προϊόντα. Οι συνεταιρισμένοι και μεμονωμένοι αγρότες που πήραν παρόμοια δάνεια συνολικά στα 1930 ήταν 58.011 δηλ. ούτε 6%, που στα 1939 έφθασαν σε 95990 άτομα, δηλ. ούτε 10%, περίπτωση που εκτός την αντιαγροτική πολιτική δείχνει και την έχταση της φτώχειας που μαστίζει την αγροτιά.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η Διοίκηση της Α.Τ.Ε. για να μειώσει την έντύπωση από τους παραπάνω αριθμούς στον άπολογισμό της γράφει: ** «Ο αριθμός των αγροτών, όστινες διά των συνεταιρισμών Ικανοποιήσαν τας εις κεφάλαια ανάγκας των έσημείωσεν από έτους εις έτους αυξήσιν». Σχετικά παραθέτει πίνακα, όπου αναφέρει ότι στα 1933 πήραν καλλιεργ. δάνεια 129.139 αγρότες, που χρόνο με χρόνο στα 1939 έφθασαν τους 210.944. Η Α.Τ.Ε. όμως «έεχασε» σκόπιμα ότι σε άλλο μέρος του ίδιου άπολογισμού*** σένα πίνακα αναφέρει ότι στα 1930 παρόμοια δάνεια πήραν 200538 μέλη συνεταιρισμών, που στα 1931 αυξήθηκαν σε 207.833 και απότομα στα κατοπινά χρόνια έπεσαν σε 145.452 στα 1932 και σε 129.139 στα 1933. Παραλείπει δηλ. τρία χρόνια που μειώσε τον αριθμό των μελών συνεταιρισμών και παίρνει σαν βάση τον τέταρτο χρόνο της λειτουργίας της για να δείξει ότι με την «φιλαγροτική» πολιτική της αυξήθηκε ο αριθμός των συνεταιρισμένων που έπαιρναν δάνεια καλλιεργητικά. Στα χρόνια εκείνα της γεωργικής κρίσης η Α.Τ.Ε. ενώ περίριζε όχι μόνο σε αριθμό τους συνεταιρισμένους αγρότες αλλά και σε ποσά, αντίθετα είχε επεχτείσει την ευεργετική—κερδοσκοπική—δράση της στους μεμονωμένους, αυξάνοντας στους καλούς αυτούς πελάτες τον αριθμό και τα ποσά άλματικά χρόνο με χρόνο, όπως είδαμε παραπάνω από 85.955 άτομα στα 1930 σε 213.720 στα 1939. Πελάτες σίγουροι, που και χωρίς την Α.Τ.Ε. θα βρίσκανε πιστώσεις και σε άλλες Τράπεζες και ιδιώτες.

Κρίνοντας περίπου το έργο της Α.Τ.Ε. ό σημερινός 'Υπουργός της Γεωργίας τονίζει ότι: Αυτή «ήκολούθησε ίδια κατά τα πεδία έτη της λειτουργίας της, το μη προσηκουσμένον εις τας ειδικάς ανάγκας της αγροτικής πίστωσης, πιστωτικών σύστημα της 'Εθνικής Τραπέζης, το όποιον απέβλεπεν εις την έξυπνήτησιν των μεγάλων κυρίως κτηματιών (καλλιεργητικά δάνεια και ενυπόθηκος πίστις) και όχι των μικρών καλλιεργητών, οι όποιοι έχουν κυρίως ανάγκην ένισχύσεως. 'Επειτα εισηγάγεν άφόρητον γραφειοκρατίαν εις την χορήγη-

* Η άποψη, ότι «η Α.Τ.Ε. έμφορσεν, ως καλλιεργητικά δάνεια δραχ. 2.224 έκατομ. δραχ. (1939) εις 600.000 περίπου αγροτικάς ένισχύσεις» (βλ. άριθ. 2 σελ. 136) είναι έσφαλμένη.

** Βλ. άριθ. 5 σελ. 173.

*** Στο ίδιο σελ. 106.

σιν των δανείων διά των χωρικών, ό όποιος διημέρευε πολλάκις έξω των θυρίδων της Τραπέζης. 'Εξ άλλου δέν προώθησε την συνεταιριστικήν πίστην, άλλ' έπεδίωξε μάλλον την ανάπτυξιν της άτομικής έξυπηρετήσεως» *.

Η Α.Τ.Ε. φάνηκε πολύ φειδωλή στα δάνεια «μέσης και μακράς προθεσμίας». Όλοι ξέρουμε ότι μόνο παρόμοια δάνεια βοηθούν στον τεχνικό εξοπλισμό της αγροτιάς για την ανάπτυξη της παραγωγής. Η Τράπεζα όμως χορηγεί ελάχιστα ποσά για τον πιο σοβαρό αυτόν τομέα της αγροτικής πίστης. Τα ποσά που χορήγησε από 17 έκατ. στα 1930 με μικροαυξήσεις κάθε χρόνο έφθασαν σε 417 έκατ. στα 1939. Η Α.Τ.Ε. στον άπολογισμό της δέν αναφέρει τα ποσά που έδωσε σε συνεταιρισμένους αγρότες. Το συνολικό ποσό για τα δάνεια αυτά έφθασε στα 1939, στο έναίμισο δισεκ. δραχ. 'Εξοφλήθηκαν όμως τα 500 έκατομ.

Η αύξηση στα ποσά των καλλιεργητικών δανείων στα 1936—1939 χρωσιέται βασικά στην έμπορική πολιτική της Α.Τ.Ε. (Πίνακας Α'). Γιατί αύξησε τις χορηγήσεις σε είδη που η αξία τους από 324 έκατ. δραχ. στα 1936 έφθασε σε 486 έκατ. στα 1939. Τα είδη είναι λιπάσματα, θειάφι, σπόρος κλπ. Η Α.Τ.Ε. με φανατισμό προπολεμικά υποστήριξε την 'Εταιρία Κατελλόπουλου διοχετεύοντας υποχρεωτικά τα άκατάλληλα λιπάσματα της στους αγρότες. Για το ρόλο της Α.Τ.Ε. πρέπει να σημειωθεί ότι ενώ στην έξαετία 1930—1935 οι χορηγήσεις της ήταν σε λιπάσματα αξίας 308 έκατ. συνολικά, στην τετράχρονη Δικτατορία 1936—1940 υπερδι-

* Βλ. άριθ. 2 σελ. 135.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗΣ

Η ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΤΙΣ ΕΝΟΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ

Η λήξη του πολέμου στην Εύρώπη και στην 'Ασία δημιουργεί για την οικονομία των 'Ενωμένων Πολιτειών ένα πρόβλημα τέτοιων διαστάσεων που ποτέ άλλοτε δέν είχαν αντιμετώπισει: Το πρόβλημα της μετατροπής της πολεμικής οικονομίας σε ειρηνική οικονομία. 'Αν αναλογιστεί κανένας την τεράστια ανάπτυξη που πήρα η βιομηχανία στα χρόνια του πολέμου, τα έκατομμύρια ανδρών που χρησιμοποιούνταν σ' αυτή και στις ένοπλες δυνάμεις, την πολυπλοκότητα και τη στενή άλληλεξάρτηση όλων των κλάδων της σύγχρονης παραγωγής ιδιαίτερα στις Ε.Π.Α., θα μporέσει να σχηματοίσει κάπως ιδέα για τις δυσκολίες που αντιμετώπιζε η 'Αμερικανική Κυβέρνηση. Η έφημερίδα «Ρ. Μ.» έγραφε ότι η μέρα της νίκης μπορεί να οδηγήσει τις Ε.Π.Α. σε οικονομικές δυσκολίες που θα μπορούν να συγκριθούν μόνο με την καταστροφή του Πέρλ Χάρμπορ.

Είναι γεγονός ότι η τεράστια ανάπτυξη των βιομηχανικών έγκαταστάσεων, η αύξηση της παραγωγικότητας της δουλειάς με την τεχνική πρόοδο και την έντατική προσπάθεια των εργατών κατά τη διάρκεια του πολέμου, επέτρεψε στην 'Αμερικανική βιομηχανία να πραγματοποιήσει το 1944 περί τα 10 δισεκατομμύρια δολάρια κέρδος, ενώ το 1939 τα βιομηχανικά κέρδη είχαν φθάσει μόνο τα 4,2 δισεκατομμύρια δολάρια. Τα κέρδη όμως αυτά είναι σήμερα διαθέσιμα κεφάλαια που πρέπει να μporύν στην παραγωγή ή να μporύν άχρησιμοποίητα.

Δέν πρέπει όμως να ξεχνούμε ότι κατά την περίοδο 1940—1945 ό σπουδαιότερος πελάτης της βιομηχανίας ήταν το Κράτος, που το 1944 αγόρασε τα 50% της βιομηχανικής παραγωγής. Τι θα γίνουν οι τώρα ύπαρχουσες βιομηχανικές έγκαταστάσεις και τα διαθέσιμα κεφάλαια, τί θα γίνουν τα έκατομμύρια των εργατών, που δούλευαν στην πολεμική βιομηχανία και έκείνοι που άπολύονται από τις ένοπλες δυνάμεις, όταν το Κράτος πάψει να είναι άπερίοριστος αγοραστής; Ποιός θα τόν άντικαταστήσει; Η πρωτοφανής παραγωγική ικανότη-

πλασιάσθηκαν σε 690 έκατ., όταν η 'Εταιρία πήρε το μονοπώλιο στα λιπάσματα. Η 'Αγροτράπεζα προέσφλοωσε τα γραμμάτια Κανελλοπούλου και χρέωνε την αξία τους στους γεωργούς μαζί με τα δάνειά της. Στα 1939 από χορηγήσεις σε είδη αξίας 486 έκατομ. τα 250 έκατομ. σχεδόν τα 50% ήταν η αξία λιπασμάτων.

Σχετικά με την έμπορική πολιτική που επικρατεί στη διοίκηση της Α.Τ.Ε. για να χορηγήσει δάνεια, ως δούμε τις όμοιολογίες της:

«Η 'Αγροτική Τράπεζα άσκούσα την πιστωτικήν και ήθικην παρέμβασίν της προς φυσιολογικήν διαμόρφωσιν των τιμών των γεωργικών προϊόντων επί λογικών και ανταποκρινόμενων προς τας αξιώσεις της αγοράς επιπέδων, θεωρεί αντίθετον προς την άποστολήν και τον προορισμόν της πᾶσαν ύπόβαλψιν κερδοσκοπικῶν ή καιροσκοπικῶν τάσεων έκ μέρους των παραγωγών, ή δλη δηλ. δέ πολιτείας της διέπεται από την άρχήν ότι πρέπει να είναι ξένη από τὸ πνεύμα των παραγωγῶν πᾶσα έννοια κερδοσκοπίας» *.

Γιαυτό η Α.Τ.Ε. καθορίζει τη λήξη στα βραχυπρόθεσμα τμήματα—έξάμηνα καλλιεργητικά της δάνεια τὸ μήνα άποδίδας και στα με ένεχυρο μικρή προθεσμία για να έξαναγκασθούν οι αγρότες να ξεπουλήσουν τα προϊόντα τους με χαμηλές τιμές για να έξοφλήσουν τα χρέη τους.

ΣΤΟ ΠΡΟΣΕΧΕΣ: 'Η συνέχεια

* 'Απολογισμός Δ)σεως Α.Τ.Ε. 1939 σελ. 22.

τα της 'Αμερικανικής βιομηχανίας πρέπει να βρεί κάποια διέξοδο. Η διέξοδος αυτή είναι μόνο η έσωτερική και η έξωτερική αγορά.

Η άπορροφητική ικανότητα της έσωτερικής αγοράς σε βιομηχανικά είδη όπως αυτοκίνητα, ραδιόφωνα, ψυγεία, συσκευές τηλεόρασης κλπ. έξαρτάται από την αγοραστική δύναμη των μαζών. Είναι δηλ. άπαράλητο να δοθεί δουλειά σε όλους τους Ικανούς για εργασία και να αυξηθούν τα μεροκάματα, να οργανωθεί η συνταξιοδότηση των γέροντων για να τραβηχτούν από την παραγωγή κλπ. Την ανάγκη αυτή ο Ροζβελτ την είχε προβλέψει και το Γενάρη του 1944 είχε υποβάλει στο Κογκρέσο την περίφημη «Δεύτερη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων» σε όκτώ σημεία, που προέβλεπε την οικονομική ένισχυση και την περιθαλψη όλων των παραγωγικών τάξεων (εργάτες, βιοτέχνες, αγρότες). Ο Ροζβελτ απέβλεπε σε μια σταθεροποίηση κι ανάπτυξη του καπιταλιστικού συστήματος, ζητώντας μερικές βυσίες από τα οικονομικά συγκροτήματα. Τα Τράστ όμως άντέδρασαν, προτιμώντας να δούν τους άνέργους να φθάσουν τον αριθμό των 15 με 19 έκατομμυρίων (πράγμα που θα προκαλούσε πτώση στα μεροκάματα) παρά να κάνουν την παραμικρή περικοπή στα κέρδη τους. Κάτω από τη σημαία της «έλευθερίας της επιχείρησης» άρχισαν άγώνα ενάντια στην «παρεμβατική» πολιτική του Κράτους.

Ο Ροζβελτ έπίσης είχε ρίξει το σύνθημα για «60 έκατομμύρια δουλιές». 'Αλλά μπορεί να δοθεί εργασία σε 60 έκατομμύρια εργαζόμενους μόνον αν η αγοραστική δύναμη των μαζών διπλασιαστεί. 'Αντίθετα όμως, η 'Υψηλός 'Εργατικής Στατιστικής παραδέχεται αύξηση του κόστους της ζωής κατά 35% από τη μέρα της νίκης στην 'Ασία. Οι άπολογισμοί των 'Ομοσπονδιών AFL και CIO αναβιβάζουν τον αριθμό αυτό σε 50%, ενώ οι άποδοχές μειώθηκαν κατά 6% περίπου. Συνέπεια όλης αυτής της κατάστασης ήταν η έκταση και η ένταση του άπεργιακού άγώνα στους τελευταίους μήνες, η ανάπτυξη της δύναμης και του κύρους των συνδικαλιστικών οργανισμών και ιδιαίτερα του

Λ. Σεγκάλ

Ἀρχές Πολιτικής Οικονομίας (τόμος Α' σελ. 176)
Ἀθήνα 1945. Ἐκδ. «Τὰ Νέα Βιβλία» Α. Ε.

Γιὰ τὸν κάθε μελετητὴ τῶν προβλημάτων τῆς ἀνοικοδόμησης, τεχνικὴ ἢ ἐπιστήμονα ὁποιοῦδήποτε κλάδου εἶναι ἀπαραίτητη ἡ γνώση καὶ ἡ ἀφομοίωση τῶν γενικῶν καὶ θεμελιωδῶν ἀρχῶν τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας. Χωρὶς αὐτὴ τὴ γνώση βλεπούμε παντοῦ καὶ ἰδιαίτερα στὴ χώρα μας νὰ γίνονται μελέτες ποὺ ἐνῶ δείχνουν μεγάλη ἐπιστημονικὴ ἐπιμέλεια καὶ ἀριότητα τεχνικῆς ἐπεξεργασίας καταλήγουν σὲ τελειῶς λαθεμένα συμπεράσματα, ἢ, τ' ὀλιγώτερο σὲ προτάσεις ἀνεδαφικῶν λύσεων ἀπὸ τὴν κοινωνικοοικονομικὴ πλευρὰ. Αὐτὸ ὀφείλεται στ' ὅτι οἱ ἐπιστήμονες αὐτοὶ, ἢ, δὲν ἀπόχτησαν καμμιὰ ἀλλήν οἰκονομικὴ ἐπιστημονικὴ γνώση, ἔξω ἀπὸ τὴν ἐμπειρία τῆς καθημερινῆς πραγματικότητας, ἢ, μελέτησαν τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν σὲ λαθεμένη βάση, ἢ, ἀκόμα τὴ μελέτησαν σωστά, ἀλλὰ δὲν ἔμαθαν νὰ συνδέουν τὴν οἰκονομικὴ θεωρίαν μὲ τὰ πρακτικὰ προβλήματα ποὺ τοὺς ἀπασχολοῦν καὶ νὰ πραγματοποιοῦν ἔτσι καὶ τὴ σωστὴ τῆς ἐφαρμογὴ.

Τὶ ἐννοοῦμε ὅμως ὅταν λέμε σήμερον πολιτικὴν οἰκονομίαν καὶ πὺς νομίζουμε ὅτι πρέπει νὰ γίνεταί ἡ μελέτη τῆς. Ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστήμη μετὰ τὶς πρώτες ἐμπειρικὲς ἀναζητήσεις τῶν ἐμποροκρατικῶν καὶ φυσιοκρατικῶν σχολῶν περνᾷ μὲ τὶς θεωρίες τῶν κλασσικῶν οἰκονομολόγων (Σμιθ καὶ ἐπιγόνων) καὶ ὁλοκληρώνει μὲ τὸ Ρικάρντο τὴν πρώτη «κλασσικὴ» (ὅπως ὀνομάστηκε) περίοδο ἀπὸ τὴ γέννησίν της.

Ἡ περίοδος ὅμως αὐτὴ ἂν καὶ εἶναι στοχασμὸς γιὰ τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν, εἶναι ταυτόχρονα καὶ ἀφετηρία γιὰ τὴν γέννησιν τῆς καινοῦρας οἰκονομικῆς ἐπιστήμης, ποὺ θὰ κάνει γιὰ πρώτη φορὰ τὴν σωστὴν κριτικὴ ἀνάλυσιν καὶ ἐξήγησιν τῆς κοινωνικοοικονομικῆς πραγματικότητος καὶ θ' ἀποκαλύψει τοὺς πραγματικοὺς νόμους ποὺ κυριαρχοῦν στὸ συγκεκριμένο καθεστῶς τῆς καπιταλιστικῆς οἰκονομίας.

Ἡ γέννησις τῆς πραγματικῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης γίνεται μὲ τὸν ἐπιστημονικὸν σοσιαλισμὸν. Ὁ ἐπιστημονικὸς σοσιαλισμὸς ὅμως, δὲν εἶναι μόνον κριτικὴ τῆς ὥς τὴν ἐποχὴ ἐκείνης πολιτικῆς οἰκονομίας καὶ τῶν οἰκονομικῶν νόμων ποὺ διέπουν τὸ καπιταλιστικὸ καθεστῶς. Εἶναι ταυτόχρονα ἡ θεωρία ποὺ δείχνει ποιὲς εἶναι οἱ κοινωνικὲς καὶ ἱστορικὲς αἰτίες τῆς μετάβασης ἀπὸ τὸ καπιταλιστικὸ στὸ σοσιαλιστικὸ σύστημα καὶ ποιοὶ νόμοι οἰκονομικοὶ καὶ κοινωνικοὶ θὰ ὀδηγήσουν σ' αὐτὴν μέσῳ ἀπὸ συνειδητοὺς κοινωνικοὺς ἀγῶνες τῶν καταπιεζομένων τάξεων. Ἡ θεωρία τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ ἐπαληθευμένη ὅτι ὅλη τὴν πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ θεωρίαν ἐνὸς περίπου οἴκτου, πλουτίζεται συνεχῶς μὲ τὴν καινούρια πείρα τῆς σοσιαλιστικῆς οἰκοδόμησις ποὺ πραγματοποιήθηκε στὴν ΕΣΣΔ.

Ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστήμη λοιπὸν ποὺ θέλει σήμερον νὰ στέκεται στὸ ὕψος τῆς κοινωνικῆς τῆς σημασίας δὲν μπορεῖ νὰ λέγεται καὶ νὰ εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴν θεωρητικὴ καὶ ἐφαρμοσμένη πολιτικὴ οἰκονομία τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ. Σημαίνει ἄραγε αὐτὸ ὅτι ἡ ἀστικὴ οἰκονομολογικὴ ἐπιστήμη, ποὺ αἰῶνα μας πρεπεῖ νὰ μὴ διαβόζεται! Νομίζουμε ὅτι πάντως γιὰ ἓνα μὴ εἰδικὸ μόνον σύγγραμμα θὰ φέρει ἡ παρακολούθησίν της. Γιὰ ἓνα εἰδικὸ πάλι, ἔχει ἀξία μόνον ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς συγκριτικῆς μελέτης μὲ τὴν θεωρίαν τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ ποὺ τελικὰ καὶ αὐτὴ ὀδηγεῖ στὴν κριτικὴ ἀνάλυσιν τῶν ἀπολογητικῶν ἀστικῶν θεωριῶν. Ἐπειδὴ ὅμως ἐδῶ δὲν ἐξετάζεται τὸ θέμα ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν εἰδικῶν, γι' αὐτὸ νομίζουμε ὅτι γιὰ τὸν ἐπιστήμονα τοῦ ὁποιοῦδήποτε κλάδου εἶναι ἀπαραίτητη πρῶτ' ἀπ' ὅλα ἡ γνώσις τῶν βασικῶν ἀρχῶν τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, ποὺ στηρίζεται στὴν θεωρίαν καὶ τὴν πράξιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ.

Πῶς ὅμως—ρωτήσαμε καὶ πὺς πάνω—θ' ἀποκτήσουμε μιὰ στοιχειώδη γνώσιν τῆς; Ἄν προσπαθῶμε νὰ χρησιμοποιήσουμε γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἓνα κοινὸ «ἐγχειρίδιον πολιτικῆς οἰκονομίας», ἢ, ἱστορίας τῶν οἰκονο-

μικῶν θεωριῶν, ἀπ' αὐτὰ ποὺ οἱ ἐκλεκτικοὶ οἰκονομολόγοι καὶ οἱ ἀκαδημαϊκοὶ καθηγητὲς κυκλοφοροῦν σ' ὅλα τὰ μέρη σὲ μεγάλῳ ἀριθμῷ, θ' ἀπογοητεύομαστε σύντομα. Τὰ «ἐγχειρίδια» αὐτὰ χωρὶς ὑπερβολὴ δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο ἀπὸ συμπιλήματα καὶ συνονθυλεύματα «ἀτάκτως ἐρριμμένων» θεωριῶν ὧν τῶν σχολῶν ποὺ μέσῳ σ' αὐτὲς καὶ σὺν «μιά ἀπ' αὐτὲς», «παράτιθται» ἔξω, καὶ πλαστογραφημένα τὶς πὺς πολλὰς φορὲς καὶ ἡ θεωρία τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ. Τὰ βιβλία αὐτὰ τῆς μουσιποιημένης ἀπολογητικῆς ἐπιστήμης τοῦ σημερινοῦ καθεστώτος δὲν προσφέρουν τίποτα ἄλλο ἀπὸ σύγχυση καὶ ἀνία στὸ μελετητὴ τους. Χρειάζεται λοιπὸν, ἓνα ζωντανὸ βιβλίον ποὺ νὰ μαθαίνει τὸν ἀναγνώστη του τὶς ἀρχὲς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας μὲ τὸ πνεῦμα ποὺ εἴπαμε, μὲ σαφήνεια καὶ μὲ συντομία. Ὑπάρχουν τέτοια βιβλία;

Ἄν' ὅσα ἔχουν ὡς τώρα ἐκδοθεῖ σὲ μετάφρασιν στὴν Ἑλλάδα—δὲν μιλοῦμε φυσικὰ γιὰ τὰ κλασσικὰ μαρξιστικὰ κείμενα—γιατὶ αὐτὰ προορίζονται γιὰ βαθύτερη καὶ συστηματικώτερη μελέτη—νομίζουμε ὅτι τὶς προϋποθέσεις αὐτὲς συγκεντρώνει σχεδὸν ἀποκλειστικὰ τὸ βιβλίον τοῦ Λ. Σεγκάλ «Ἀρχές Πολιτικῆς Οἰκονομίας» ποὺ κυκλοφόρησε τελευταία τὸν πρώτῳ τόμῳ, ἡ ἐκδοτικὴ «Ἐταιρεία «Τὰ Νέα Βιβλία». Εἰδικώτερη ἀνάλυσιν τοῦ βιβλίου αὐτοῦ θὰ κάνουμε σ' αὐτὴ τὴ στήλῃ ἀφοῦ ἐκδοθεῖ καὶ ὁ δεύτερος τόμος του. Ἐδῶ θὰ περιορισθῶμε νὰ ὑπογραμμίσουμε μερικὰ ἀπ' τὰ κύρια τοῦ χαρακτηριστικὰ ποὺ ἐλπίζουμε νὰ βοηθήσει τοὺς ἀναγνώστες μας νὰ σχηματίσουν ἄρτια κρίσιν γιὰ τὴν ἀξίαν τοῦ περιεχομένου του.

α) Στὸ ἔργο αὐτὸ βλέπουμε ὅχι μόνον μιὰ οἰκονομικὴ ἀνάλυσιν τῶν νόμων ποὺ διέπουν τὴ σύγχρονη κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ ζωὴ, ἀλλὰ μιὰ δόξα πλεονεκτήματα καὶ πολιτικὴ θεωρίαν καὶ τοποθέτησιν τους. Ἀφοῦ ἀναλυθεῖ ἱστορικὰ ἡ προέλευσις τοῦ καπιταλισμοῦ δίνεται στὸν ἀναγνώστη τὴν δυνατότητα νὰ καταλάβει πὺς οἱ οἰκονομικοὶ νόμοι ποὺ καθορίζονται ἀπὸ συγκεκριμένους καὶ μεταβαλλόμενους καὶ κάθε ἱστορικὴ περίοδο αἰτίες,—καὶ ὅπως πὺς οἱ αἰτίες αὐτὲς στὴν ἐποχὴ μας—, δημιουργοῦν τοὺς ὅρους γιὰ τὸ πέρασμα τῆς κοινωνίας στὸ σοσιαλισμὸ.

β) Ἡ πολιτικὴ οἰκονομία τοῦ Σεγκάλ δὲν περιορίζεται σὲ γενικὴ ἀνάλυσιν τῆς θεωρίας τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ ἀλλὰ δείχνει μὲ συγκεκριμένα παραδείγματα ἀπ' τὴν τρέχουσα καὶ τὴν ἱστορικὴ οἰκονομικὴ πείρα πὺς ἐπαληθεύεται ἡ θεωρία αὐτὴ στὴ πράξιν. Ἀκόμα δείχνει—καὶ αὐτὸ πρέπει νὰ προσέξουν ἰδιαίτερα οἱ ἐπιστήμονες ποὺ μελετοῦν τὴν ἀνοικοδόμησιν—μὲ ποῖο τρόπο πραγματοποιήθηκε ἡ σοσιαλιστικὴ θεωρία στὴ πρώτη σοσιαλιστικὴ χώρα τῆς γῆς, στὴ Σοβιετικὴ Ἑνωση. Οἱ νόμοι ποὺ διέπουν τὴ σοσιαλιστικὴ οἰκονομία γίνονται ἔτσι συνειδητοὶ καὶ ὀδηγοὶ μὲ τὴν γνώσιν τους στὴν ἐπιτυχίαν τῆς σοσιαλιστικῆς οἰκοδόμησις.

γ) Ἡ κατανόμη τῆς ὕλης, τὸ ὕψος τοῦ γροψίματος καὶ ἡ στενὴ ἀλληλοσχία τῶν τμημάτων ποὺ ἀφοροῦν τὴν θεωρίαν καὶ ἐκείνων ποὺ ἀφοροῦν τὴν ἐφαρμογὴ τῆς, κάνουν τὸ ἔργο ἐξαιρετικὰ ἐπαγνῶν γιὰ τὸν ἀναγνώστη καὶ τὸν βοηθοῦν στὴ συστηματικὴ ἀφομοίωση τῶν ἐννοιῶν του.

Ἀπ' τὰ ἅπαντα αὐτὰ σημεῖα ποὺ θίγουμε βγαίνει τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι πολὺτιμος βοηθὸς γιὰ ὅλους τοὺς ἐπιστήμονες, τοὺς σπουδαστὰς καὶ τὰ στελέχη τῆς ἀνοικοδόμησις ποὺ θέλουν ν' ἀποκτήσουν τὴν τόσο ἀπαραίτητη ὥς εἶπαμε γι' αὐτοὺς στοιχειώδη οἰκονομικὴ μόρφωσιν.

Πρέπει ἀπὸ τὴ στήλῃ αὐτὴ νὰ ἐκφράσουμε ἀκόμα στὴν ἐκδοτικὴ ἑταιρεία τὰ «Νέα Βιβλία» τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου ποὺ τὸση κατανόησιν βρῶσκει ἀπὸ μέρους της—μ' ὅλες τῆς δυσκόλες γνωστὲς ἐκδοτικὲς συνθήκες—στὶς πνευματικὲς του ἀνάγκες.

Δ. Μ.

Στὸ ἐρχόμενο τεῦχος θὰ ἀσχοληθοῦμε μὲ τὸ βιβλίον τοῦ Α. Λεόντιεφ «Ἡ ἐργασία στὸν καπιταλισμὸ καὶ στὸ σοσιαλισμὸ», τῆς ἰδίας ἐκδ. «Ἐταιρεία».

CIO καὶ γενικὰ τὸ πλάτεμα τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος. Βλέπουμε λοιπὸν ὅτι ἡ ἀμερικανικὴ οἰκονομία ἔχει ἐμπλακεῖ στὸν γνωστὸ φαῦλον κύκλον τῶν ἀσυμφιλίωτων βασικῶν ἀντιθέσεων τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος.

Ἄν πάλι ὁ παραγωγικὸς ὀργασμὸς τῆς Ἀμερικανικῆς βιομηχανίας ζητήσῃ διέξοδον στὴν ἐξωτερικὴ ἀγορὰ, οἱ ἐξαγωγὰς τῶν ΕΠΑ πρέπει νὰ αὐξηθοῦν δέκα μὲ δεκαπέντε φορές σὲ σχέση μὲ τὸν καιρὸ πολέμου. «Μιὰ τέτοια ἀνάπτυξις, ὅμως, τῶν ἐξαγωγῶν προϋποθέτει ἀπὸ μέρος τῆς Ἀμερικανικῆς Κυβερνήσεως μιὰ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ διεθνούς συνεργασίας καὶ ἰδιαίτερα συνεργασίας μὲ τὶς μεγάλες δημοκρατικὰς δυνάμεις» (M. Rubinstein, «Νέοι Καιροί», ἀρ. 13). Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ ἀντιδρῶν οἱ γνωστοὶ οἰκονομικοὶ κύκλοι ποὺ μὲ κάθε τρόπο προσπαθοῦν νὰ ὑπονομεύσουν τὴν συνεννόησιν τῶν ΕΠΑ μὲ τὶς ἄλλες μεγάλες δυνάμεις.

Οἱ Ἐνωμένους Πολιτεῖες βρίσκονται λοιπὸν μπροστὰ στὴ βιαιότερη οἰκονομικὴ, κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ κρίσιν ποὺ ἀντιμετώπισαν ποτέ.

ΤΟ ΝΕΟ ΠΕΝΤΑΧΡΟΝΟ ΣΧΕΔΙΟ ΣΤΗ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

Ἀπὸ τὴν ἀποψὲς τῆς ἀνοικοδομητικῆς προσπάθειας ὁ τελευταῖος προεκλογικὸς λόγος τοῦ Στρατάρχου Στάλιν παρουσιάζει διπλὸ ἐνδιαφέρον. Πρῶτα, διότι μὲ τὴν συνθησιμένην του σαφήνεια καὶ ἀκριβολογίαν, ὁ Στάλιν μᾶς ἀναλύει τὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν ποὺ ἐπέτρεψε τὴν τεράστια ἀνοδο τῆς Σοβιετικῆς παραγωγῆς καὶ τὴ θριαμβευτικὴν ἀντιμετώπισιν τῆς χιτλερικῆς ἐισβολῆς καὶ δεύτερον, διότι μᾶς ἀναγγέλλει τὶς μελλοντικὰς πραγματοποιήσεις τοῦ καινοῦργοιο Πεντάχρονο Σχεδίου.

Στὰ χρόνια τοῦ Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου ἡ Σοβιετικὴ Ἑνωση στάθηκε ἱκανὴ νὰ ἀντιμετωπίσῃ καὶ τελικὰ νὰ συντρίψῃ τὸν Γερμανικὸ στρατὸ ποὺ τὸν ἐφοδίαζε δόλοκληρη ἡ εὐρωπαϊκὴ παραγωγή, χάρις ἰδίως στὴ βαρεῖα τῆς βιομηχανίας, ποὺ πραγματοποιήθηκε στὰ 13 χρόνια ποὺ προηγήθηκαν τοῦ πολέμου, ἀλματικὴ πρόοδος. Ἐκεῖνο ποὺ βοήθησε περισσότερο ἀπ' ὅλα στὴν ἀνάπτυξιν αὐτὴ ἦταν ἡ ἐθνικοποίησις τῆς βιομηχανίας καὶ τῶν Τραπεζῶν. Ἐτοὶ βρέθηκαν τὰ ἀναγκαῖα κεφάλαια. Ὁ Στάλιν συμπεραίνει: «Ἀναμφισβήτητα, χωρὶς αὐτὸ θάταν ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχοιμε σὲ τόσο σύντομον χρόνον τὴ μετατροπὴ τῆς χώρας μας σὲ βιομηχανικὴν. Αὐτὸ μᾶς δείχνει ἐκκάθαρον ποῖα σπουδαῖα καὶ ἔχει γιὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν μιὰς καταστραμμένης ἀπ' τὸν πόλεμον χώρας (ὅπως ἦταν ἡ Ρωσία) ὅταν ἡ Σοβιετικὴ Κυβέρνησις ἦρθε στὴν ἐξουσίαν» καὶ γιὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας τῆς ἡ δημιουργία βαρεῖας βιομηχανίας καὶ ἡ ἐθνικοποίησις τῆς βιομηχανίας καὶ τῶν Τραπεζῶν.

Τὸ ἔργο ὅμως τῶν τριῶν πρώτων Πεντάχρονων Σχεδίων δὲν περιορίστηκε στὸν τομέα τῆς βιομηχανίας, ἀλλὰ ἐπεξετάθηκε καὶ στὴν ἀγροτικὴ οἰκονομία. Ἡ περιορισμένη ἐκμετάλλευσιν τοῦ γεωργικοῦ πλοῦτου μὲ τὴν μικρὴ ἰδιοκτησίαν παραχώρησε τὴ θέσιν τῆς στή μεγάλη κολλεκτιβιστικὴ ἐκμετάλλευσιν μὲ τὰ κολχόζ.

Πραγματικὰ, «μόνο ἡ μεγάλη οἰκονομία δίνει δυνατότητες χρησιμοποίησιν τῆς νέας τεχνικῆς καὶ τῶν νέων κατακτήσεων γιὰ αὐξήσιν τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς». Καὶ ἐδῶ ὁ Στάλιν μᾶς ἀποκαλύπτει ἓνα σπουδαῖον κατόρθωμα τῆς σοσιαλιστικῆς οἰκονομίας. Ἐνῶ στὴν καπιταλιστικὴν οἰκονομίαν ἡ μετατροπὴ τῆς μικρῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς σὲ μεγάλην παραγωγὴ «προϋποθέτει μακρὸν χρόνον ἀνάπτυξιν καὶ ἀπαιτεῖ τὴν προηγούμενην ἐξαθλίωσιν τῶν ἀγροτῶν καὶ τὴν μετατροπὴν τους σὲ ἀκτῆμονες καὶ ἐργάτες γῆς, ἡ μέθοδος τῆς κολλεκτιβοποίησης ἀποδείχθηκε σὲ ἀνώτατο βαθμὸν προοδευτικὴ, γιατί δὲν ἀπαιτοῦσε τὴν προηγούμενην ἐξαθλίωσιν τῶν ἀγροτῶν καὶ ἰδιαίτερα γιὰ μᾶς ἐδῶσε τὴν δυνα-

τότητα νὰ καλύψουμε δόλοκληρην τὴν χώρα μὲ μεγάλα κολλεκτιβιστικὰ νοικοκυριά».

Μὲ τὶς μεθόδους αὐτὰς τὰ τρία πρώτα Πεντάχρονα Σχέδια πέτυχαν, σὲ 18 χρόνια, τὸν τετραπλασιασμὸν περὶ τοῦ Σοβιετικῆς παραγωγῆς σὲ σύγκρισιν μὲ τὸ ἐπίπεδον τοῦ 1913. Ἐτέτοια πρωτάκουστη ἀνάπτυξις τῆς παραγωγῆς δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ἀπλή καὶ συνθησιμένη ἐξέλιξις τῆς χώρας ἀπὸ τὴν καθυστέρησιν πρὸς τὴν πρόοδον. Αὐτὸ ἦταν ἄλμα ποὺ μετέβαλε τὴν πατρίδα μας ἀπὸ χώρα ὀπισθοδρομικὴν μὲν εἰς χώρα πρωτοπόρα, ἀπὸ χώρα ἀγροτικὴ σὲ χώρα βιομηχανικὴν.

Τὸ νέο Πεντάχρονον σχέδιον θὰ εἶναι ἀρχὴ ἐνὸς καινοῦργοιο ἀλματος στὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξιν τῆς χώρας. Ἡ προσπάθεια θὰ στραφεῖ τώρα τόσο πρὸς τὴν ἐλαφρὴν ὥς καὶ πρὸς τὴν βαρεῖαν βιομηχανίαν. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ συντομότητι κατάρτησιν τοῦ συστήματος τῶν δελτίων, ἰδιαίτερη προσοχὴ θὰ δοθεῖ γιὰ τὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης, γιὰ τὸ ἀνέβασμα τοῦ ἐπιπέδου τῆς ζωῆς τῶν ἐργαζομένων μὲ βαθμιαῖον κατέβασμα τῶν τιμῶν ὧν ἐμπορευμάτων. Αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη αἰσιόδοξις ἐξαγγελία ποὺ ἀκούγεται ὕστερα ἀπ' τὸν πόλεμον καὶ προέρχεται ἀπὸ τὴν χώραν ποὺ ὑπέστη τὶς μεγαλύτερες καταστροφὰς ἀπ' τὸν πόλεμον.

Τὸ ἀνέβασμα αὐτὸ τοῦ βιωτικοῦ ἐπιπέδου δὲν σημαίνει ὅμως ὅτι θὰ παραμεληθεῖ ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα γιὰ παραπέρα πρόοδον. Ἀντίθετα, θὰ ἐξασφαλισθοῦν γιὰ τοὺς ἐπιστήμονες ὅλες οἱ δυνατότητες «γιὰ νὰ μπόρουν ὅχι μόνον νὰ φτάσουν μὰ καὶ νὰ ξεπεράσουν σὲ συντομότητι διάστημα τὶς κατακτήσεις τῆς ἐπιστήμης τῶν ξένων χωρῶν».

Παραάλληλα, ἐπίσης, θὰ συνεχιστεῖ ἡ ἀνάπτυξις τῆς βαρεῖας βιομηχανίας. Ὑστερα ἀπὸ 3 πεντάχρονα (ἡ καὶ περισσότερα) τὸ ἐπίπεδον τῆς βιομηχανίας πρέπει νὰ φτάσῃ στὸ τριπλάσιον τοῦ προπολεμικοῦ: «Πρέπει νὰ φτάσῃ ἡ βιομηχανία μας στὸ σημεῖον νὰ παράγῃ κάθε χρόνο: 50 ἑκατομμύρια τόννους χυτοσίδηρο, 60 ἑκατομμύρια τόννους ἀτσάλι, 500 ἑκατομμύρια τόννους κάρβουν, 60 ἑκατομμύρια τόννους πετρέλαιο. Μόνον ἔτσι μποροῦμε νὰ ποῦμε πὺς ἡ πατρίδα μας θὰ εἶναι ἀσφαλισμένη ἀπ' ὅλα τὰ ἀπρόοπτα».

Η ΑΝΟΡΘΩΣΗ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

Δημοσιεύουμε παρακάτω μερικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν λόγο ποὺ ἐξεφώνησε στὶς 10/2/46, στὸ Οἰκονομικὸν Συνέδριον τῆς περιοχῆς Ροδανού—Ἀλπεων, ὁ Γάλλος Ὑπουργὸς τῆς Βιομηχανικῆς Παραγωγῆς Μαρσέλ Πῶλ.

Σχετικὰ μὲ τοὺς περιορισμοὺς ποὺ εἶχαν ἐπιβληθεῖ στὴν κατανάλωσιν ἡλεκτρικοῦ ρεύματος (καὶ ποὺ κατάρχησαν ὁλοκληρωτικὰ ἀπὸ τὶς 12-2-46) ὁ Μαρσέλ Πῶλ ἐδήλωσε: «Τὸ τρᾶσιν τοῦ ἡλεκτρισμοῦ φέρει ὅλη τὴν εὐθύνην γιὰ τὶς δυσκόλες συνθήκες ποὺ γνωρίσαμε».

Ἐκθέτοντας τὶς προόδους τῆς βιομηχανίας στοὺς τελευταίους μῆνες εἶπε: «Τὸ 1938 παρήγαμε 6 ἑκατομμύρια τόννους ἀτσάλι. Τώρα φτάσαμε τὸ ρυθμὸν τῶν 2,5 ἑκατομμυρίων τόννων, ἀλλὰ τὸν Ἀπρίλιον θὰ φτάσουμε τὰ 3,5 ἑκατομμύρια. καὶ τὸν Αὐγούστου τὰ 4,5 ἑκατομμύρια».

Ἀλουμίνιον θὰ παράγουμε, τὸ 1946, 45.000 τόννους, ἀντὶ 40.000 προπολεμικά.

Τὸ τοιμέντο θὰ περάσῃ ἀπὸ 3,5 ἑκατομμύρια τόννους προπολεμικά σὲ 6 ἑκατομμύρια τὸν Ἀπρίλιον.

Τὸ καουτσούκ, ποὺ ἡ παραγωγὴ του ἔφτανε τὶς 5.000 τόννους τὸ μῆνα καὶ ποὺ βρίσκεται τώρα στὶς 2.500, θὰ περάσῃ τὸν Ἀπρίλιον στὶς 3.500 τόννους».

Οἱ παραπάνω ἀριθμοὶ μᾶς δίνουν μιὰ ἰδέαν τοῦ τί πραγματοποιήσῃ καὶ τοῦ τί θέλει νὰ πραγματοποιήσῃ στὸν τομέα τῆς βιομηχανικῆς ἀνοικοδόμησις ἡ νέα Γαλλικὴ Κυβέρνησις ποὺ βγήκε ἀπὸ τὶς τελευταῖες ἐκλογὰς παρὰ τὴν ἰσχυρὴν ἀντίδρασιν ποὺ συναντᾷ ἀπὸ μέρος τῶν μεγάλων οἰκονομικῶν συγκροτημάτων. Ι. Κ.

ΕΝΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΓΕ- ΓΟΝΟΣ ΜΕ ΔΙΕΘΝΗ ΣΗΜΑΣΙΑ

Στις 15 Φεβρουαρίου άρχισαν στο Λονδίνο οι εργασίες του επιστημονικού συνεδρίου που διοργάνωσε η 'Αγγλική 'Επιστημονική 'Εταιρεία: «Association of Scientific Workers» ('Ενωσις 'Εργατών της 'Επιστήμης). Θέμα των εργασιών του συνεδρίου είναι: «Η επιστήμη για την έξυπνη πρέτηση του καλού της ανθρωπότητας» (Science and the Welfare of Mankind). Στο συνέδριο αυτό παίρνουν μέρος σοβαρώτατες επιστημονικές οργανώσεις απ' όλο τον κόσμο. 'Ομιλητές θάναι επιστήμονες διεθνούς κύρους και γνωστοί για τόν προοδευτικό τους προσανατολισμό, όπως οι J. Huxley, Oliphant, Bernal κ. ά. Στο συνέδριο αυτό προσκλήθηκε να στείλει αντιπρόσωπο για την 'Ελλάδα η 'Εταιρεία «ΕΠΙΣΤΗΜΗ — ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ». Στην τιμητική αυτή πρόσκληση η «ΕΠ-ΑΝ» — έπειδή ο χρόνος δεν έπαρκοσε για την αποστολή αντιπροσώπου — απάντησε με χαιρετιστήριο τηλεγράφημα, τονίζοντας την ιδιαίτερη χαρά που νοιώσε ο ελληνικός επιστημονικός κόσμος για την σύγκληση του συνεδρίου αυτού με συμμετοχή των προοδευτικών επιστημόνων από διάφορες χώρες.

Ο «Ανταίος» έλπίζει ότι θάναι σύντομα σε θέση να δώσει περιγραφή των εργασιών του συνεδρίου με τις όμιλίες και τις αποφάσεις του.

ΟΙ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΗΣ 'ΕΠ-ΑΝ.,

Μ' όλες της δυσκολίες που αντιμετώπιζει η 'Εταιρεία «Επιστήμη — Ανοικοδόμηση» για την εξέδραση γραφείων, έχει κι' άλλες πραγματοποιήσει μια σημαντική εργασία οργάνωσης της δουλειάς της και μελέτης των πρώτων επειγόντων θεμάτων της τρέχουσας ελληνικής πραγματικότητας. Σύντομα πρόκειται να δημοσιευθούν πορίσματα των μελετών αυτών.

Η εργασία της «ΕΠ-ΑΝ» δεν περιορίζεται στη πρωτεύουσα. Έχουν κιόλας ιδρυθεί παραρτήματά της σε αρκετά επαρχιακά κέντρα και μεγάλες πόλεις όπως Θεσσαλονίκη, Βόλο, 'Ηράκλειο Κρήτης κ. ά.

ΣΤΙΓΜΕΣ

Οι διαλέξεις που δόθηκαν ως σήμερα αποτελούν επίσης μια άμεση και ζωντανή συμβολή στην αντιμετώπιση των πιο σοβαρών θεμάτων της ανασυνκρότησης της χώρας.

Τέτοια θέματα όπως τών άμεσων δυνατοτήτων βαρειάς βιομηχανίας, του ελληνικού αστικού κώδικα, της παιδείας, των σημερινών προβλημάτων αγροτικής οικονομίας κ. ά. κίνησαν τόν ενδιαφέρον του επιστημονικού κόσμου και προκάλεσαν γόνιμες συζητήσεις.

ΤΟ 8^ο ΠΑΝΕΡΓΑΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Συνήλθε αυτές τις μέρες τόν 8ο Πανεργατικό Συνέδριο, μετά από δέκα χρόνια φασιστικής δικτατορίας και ξενικής κατοχής. Οι εργάτες και υπάλληλοι της 'Ελλάδας βάζουν σάν πρώτο και κύριο τους καθήκον την αποκατάσταση της λαϊκής κυριαρχίας μέσα στις οργανώσεις τους και την πραγματοποίηση της ένότητας όλων των εργαζομένων. Καί σ' αυτό τόν σημείο τόν 8ο Πανεργατικό Συνέδριο θά αποτελέσει σταθμό στην ιστορία του ελληνικού συνδικαλιστικού κινήματος.

Σύγχρονα όμως τόν Πανεργατικό Συνέδριο πρόκειται να απασχοληθεί και με τά προβλήματα της ανοικοδόμησης. Οι εργάτες για πρώτη φορά στην ιστορία του τόπου μας θά συζητήσουν και θά αποφασίσουν να συμμετάσχουν ενεργά, δημιουργικά στην οικονομική ζωή της χώρας, να αποτελέσουν τόν κύριο μοχλό της ανασυνκρότησης. Τό ζήτημα αυτό έχει τεράστια σημασία, γιατί δείχνει πόσο ή ελληνική εργατική τάξη έχει πιά δριμύσει για να πάρει την βασική οικονομική θέση στη ζωή τόν τόπου.

Ο «Ανταίος» θά παρακολουθήσει από κοντά τόν 8ο Πανεργατικό Συνέδριο, στό οποίο εύχεται κάθε επιτυχία. Σύγχρονα θά ενημερώσει και τούς αναγνώστες του για τις απόψεις και τά προβλήματα που

θά προκύψουν πάνω στό ζήτημα της συμμετοχής των εργατών στην ανοικοδόμηση της 'Ελλάδας.

Τόν Συνέδριο θά παρακολουθήσει επίσης αντιπρόσωπος της 'Εταιρείας ΕΠ-ΑΝ.

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ Υ- ΠΟΥΡΓ. ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΕΩΣ

Από έτιών έγινε αισθητή ή ανάγκη να συγκροτηθεί πολεοδομικός οργανισμός με σκοπό να μελετήσει τά σχετικά προβλήματα της Χώρας αρχίζοντας από την 'Αθήνα. Δεν ξεετάζουμε τί έγινε στην πολεοδομική υπηρεσία που συγκροτήθηκε τότε. Θεωρούμε πρόοδο και τόν ότι συγκροτήθηκε.

Στό διάστημα της κατοχής ή υπηρεσία αυτή ανασυγκροτήθηκε σάν πολεοδομική και χωροταξική υπηρεσία όλης της Χώρας. 'Εργάστηκε έντατικά με μεγάλα οικονομικά μέσα. Πέρυσι παρουσίασε, σε όγκωδη έκθεση, εργασία που κυρίως ήταν γραφική παράσταση στατιστικών μέσων στοιχείων. Τώρα ή ίδια υπηρεσία έγινε 'Υπουργείον 'Ανοικοδομήσεως. 'Ο ύφυπουργός του κ. Δοξιάδης, που από έτιών είχε την διεύθυνση όλης αυτής της υπηρεσίας και εργασίας, πιστεύουμε ότι ύστερα από τόσο χρόνο, μέσα και προσωπικό που διέθεσε έχει έτοιμο να ανακοινώσει τόν γενικό πρόγραμμα και τά πορίσματα του 'Υφυπουργείου 'Ανοικοδομήσεως. Μέχρι τελευταία ή υπηρεσία πολεοδομικών και χωροταξικών μελετών ήταν κατά ένα περίεργο τρόπο κλειστή και απόρρητη. Σήμερα όμως τά προβλήματα για την ανοικοδόμηση της Χώρας ενδιαφέρουν ζωτικά όλους τούς 'Ελληνες και γι' αυτό ή προγραμματική διατύπωση των είναι σπουδαία και επείγουσα ανάγκη.

'Αν τόν 'Υπουργείο ουσιαστικά είχε συγκροτηθεί σήμερα θάταν άφέλεια τόν να ζητείται και να δίδεται πρόγραμμα. 'Αλλά τόν 'Υπουργείο δεν είναι νέο, έχει διαθέσει με άφθονία πρόσωπα, μέσα και χρόνο και μπορεί να δώσει τόν γενικό πλάνο του έργου του, τις κατευθύνσεις και τόν τρόπο που θά εργασθεί.

Τόν ενδιαφέρον είναι πολύ μεγάλο και ή άναμονή ζωηρή.

... ΕΤΣΙ ΠΟΛΕΜΗΣΑ ΤΟΝ ΚΑΤΑΚΤΗΤΗ

- Γιατί δεν ανέχθηκα να πατούν βάρβαροι τόν ελεύθερο χώρο μας.
- Γιατί ήμουν κόρη της Σοβιετικής πατρίδας.

... ΕΤΣΙ ΠΟΛΕΜΗΣΑ ΤΟΝ ΚΑΤΑΚΤΗΤΗ

- Γιατί ήτανε προσταγή των ήρώων και των μαρτύρων μας.
- Για να μπορούν να ανασαίνουν λεύτερα οί άνθρωποι.

... ΕΤΣΙ ΠΟΛΕΜΗΣΑ ΤΟΝ ΚΑΤΑΚΤΗΤΗ

- Μία ταινία που ζωντανεύει τόν ήδικο μεγαλείο της ανδρώπινης μοίρας.

ΜΙΑ ΤΑΙΝΙΑ ΠΟΥ Η "ΣΟΒ-ΦΙΛΜ," ΘΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙ
ΣΤΟ ΙΝΤΕΑΛ ΑΠΟ ΤΗ ΔΕΥΤΕΡΑ 4 ΜΑΡΤΙΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Γενικά

Στή μνήμη Δημήτρη Α. Γληνός. Μελέτες για τόν έργο του και ανέκδοτα κείμενά του, σελ. 215. Έκδοτης «Τά Νέα Βιβλία» Α. Ε. 'Αθήνα 1946. Περιέχει:

Α. Σβάλου: 'Ο πνευματικός άνθρωπος. — Κ. Λογαρή: 'Η έκδοση του Σοφιστή. — Γ. Τυβρινιώτη: 'Ο Γληνός φιλόσοφος. — Κ. Σωτηρίου: 'Ο Γληνός παιδαγωγός. — Κ. Βάναλη: 'Ο Γληνός δάσκαλος. — Κ. Καραγεώργη: 'Ο Γληνός σάν πέννα. — Θ. Λυκαγόνη: Κοντά στό δάσκαλο. — Κ. Σαμαντάνη: 'Ο Γληνός και τόν Στάβινγκ Τζόν.

μα. — Γ. Βαλέτα: Βιβλιογραφία Δημήτρη Γληνού. — 'Ανέκδοτα κείμενά του.

Διάφορα

'Ιστορία του Κομμουνιστικού Κόμματος της Σοβιετικής 'Ενώσεως (Μπολσεβίκων). Τόμος Β. σελ. 198, έκδ. «Τά Νέα Βιβλία» Α. Ε. 1946.

'Ο Β' τόμος της επιτομής που συντάχθηκε από επιτροπή της Κ. Ε. του ΚΚΣΕ (μπ.) και εγκρίθηκε από την Κεντρική 'Επιτροπή του ΚΚΣΕ (μπ.).

Ν. Χάγερ-Μπουφίδη: Τά παράλληλα, σελ. 38, έκδ. «Τά Νέα Βιβλία» Α. Ε. 1946.

Ανδρέας Μαρτίδης: 'Ο Λένιν και ή φιλοσοφία σελ. 28. Έκδοτης «Τά Νέα Βιβλία» Α. Ε. 1946.

"ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ", Α.Ε.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 4 — ΤΗΛΕΦ. 35-347

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

- Ιστορία του Κομμουνιστικού Κόμματος της Σοβιετικής Ένωσης (μπολσεβίκων). Τόμ. Β'.
- Α. Λεόντιεφ : Πολιτική οικονομία.
- Στη μνήμη Δ. Γληνοῦ. — Μελέτες για τὸ ἔργο του καὶ ἀνέκδοτα κείμενά του.
- Α. Μπαρμπύς : Ὁ Λένιν καὶ ἡ φιλοσοφία.
- Ν. Λένιν : Φρειδερίκος Ἑνγκελς.
- Ν. Χάγερ - Μπουφίδη : Τὰ παράλληλα.

Ετοιμάζονται:

- Γιὰ πρώτη φορά στὴ χώρα μας θὰ δοθοῦν ἱστορικὰ ἔργα, γραμμένα ἀπὸ ἀκαδημαϊκοὺς καθηγητὲς τῆς Σοβιετικῆς Ἑνωσης, γιὰ ὅλες τὶς περιόδους τῆς ἱστορίας. Στὴ σειρά αὐτὴ θὰ ἐκδοθοῦν:
- Σεργκέγιεφ : Ἱστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας.
 - Λεβτσένκο : Ἱστορία τοῦ Βυζαντίου.
 - Οὐντάλτσωφ, Κοσμίνσκι, Βαϊνστάϊκ : Ἱστορία τοῦ Μεσαίωνα.
 - Ταρλέ, Ἐφίμωφ, Νότοβιτς, Χρυστόφ : Ἱστορία τῶν νεωτέρων χρόνων (1878—1918).
- Τὰ ἔργα αὐτὰ θὰ ἐνημερώσουν τὸ ἑλληνικὸ κοινὸ στὶς ἐρευνες τῆς σοβιετικῆς ἱστορικῆς ἐπιστήμης, ποὺ παρουσιάζει τὸ ἱστορικὸ παρελθὸν κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῆς μαρξιστικῆς ἀνάλυσης.

Ἐτοιμάζονται ἐπίσης:

- Ἀλεξανδρόφ : Φιλοσοφικοὶ πρόδρομοι τοῦ μαρξισμού.
- Ρόζενμπεργκ : Ἱστορία τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας.
- Σεγκάλ : Ἀρχὲς πολιτικῆς οἰκονομίας Τόμ. Β'.
- Ζέβγου : Σύντομη μελέτη τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας, Τόμ. Β'.
- Σ. Πατατζή : Ματωμένα χρόνια.
- Σοφίας Μαυροειδῆ - Παπαδάκη : Τῆς νιότης καὶ τῆς λευτερίδας.
- Κ. Βάρναλη : Ἡ ἀληθινὴ ἀπολογία τοῦ Σωκράτη.
- Μ. Μαλακάση : Τὰ Μεσολογγίτικα.
- Λ. Μωραΐτη : Ἀπὸ τ' ἀντάρτικο τῆς Ρούμελης.

Προηγούμενες ἐκδόσεις μας:

- Δ. Γληνοῦ : Τριλογία τοῦ πολέμου.
- Ν. Ζαχαριάδης : Ὁ ἀληθινὸς Παλαμάς.
- Στάλιν : Διαλεκτικὸς καὶ ἱστορικὸς ὀλισμός.
- Ρόζενταλ - Γιούντιν : Μικρὸ φιλοσοφικὸ λεξικόν.
- Καραγιώργη : Γύρω ἀπὸ τὸ Δεκέμβρη.
- Λεόντιεφ : Ἡ ἐργασία στὸν καπιταλισμὸ καὶ στὸν σοσιαλισμὸ.
- Ρίτας Μπούμπη - Παπᾶ : Ἀθήνα - Δεκέμβρης 1944.
- Α. Ἀγγελούλη (Βρατσάνου) : Βροντᾷ ὁ Ὀλύμπος.

Οἱ ἄλλες προηγούμενες ἐκδόσεις μας ἔχουν ἐξαντληθεῖ.

"ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ", Α.Ε.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 4 — ΤΗΛΕΦ. 35-347